

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

Cronfa Ddata Lleihau Niwed Cymru: Marwolaethau cysylltiedig â chyffuriau

Annual Report 2021-22

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

Nod Iechyd Cyhoeddus Cymru yw diogelu a gwella iechyd a llesiant a lleihau anghydraddoldebau iechyd i bobl yng Nghymru. Rydym yn gweithio'n lleol, yn genedlaethol ac yn rhyngwladol, a chyda'n partneriaid a'n cymunedau.

Iechyd Cyhoeddus Cymru
Rhif 2 Cwr y Ddinas
Stryd Tyndall
Caerdydd
CF10 4BZ

Ffôn: 02920104496

www.publichealthwales.org/substancemisuse

Cydnabyddiaethau

Hoffai Iechyd Cyhoeddus Cymru ddiolch i'r rhai a gyfrannodd at Gronfa Ddata Lleihau Niwed Cymru, gan gynnwys defnyddwyr gwasanaethau, staff a phob sefydliad darparu, gan gynnwys darparwyr gwasanaethau camddefnyddio sylweddau arbenigol, gwasanaethau cyfiawnder troseddol, gan gynnwys IOS, a gwasanaethau triniaeth glinigol arbenigol.

Adroddiad a baratowyd gan Ganolfan Wyliadwriaeth ar gyfer Clefydau Trosglwyddadwy Iechyd Cyhoeddus Cymru.

Cyfeiriad a Awgrymir: Iechyd Cyhoeddus Cymru, Y Ganolfan Wyliadwriaeth ar gyfer Clefydau Trosglwyddadwy (2022). Cronfa Ddata Lleihau Niwed Cymru: Adroddiad Blyneddol ar Farwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau 2021-22. Caerdydd, Iechyd Cyhoeddus Cymru.

Rhestr talfyriadau allweddol

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

BIPAB	Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan	NSP	Rhaglen Nodwyddau a Chwistrellau
BCA	Bwrdd Cynllunio Ardal	ONS	Swyddfa Ystadegau Gwladol
BIPBC	Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr	OST	Therapi amnewid opioidau
CAA	Cydgysylltydd Adolygu Achosion	PTC	Meddyginiaethau dros y cownter
BIPCT	Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf	POMs	Meddyginiaethau presgripsiwn yn unig
BIPCF	Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro	BIPAP	Bwrdd Iechyd Addysgu Powys
EASR	Cyfradd Ewropeaidd wedi'i Safoni yn ôl Oedran	PWID	Pobl sy'n chwistrellu cyffuriau
BIPHD	Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda	BIPBA	Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe
HRD	Cronfa Ddata Lleihau Niwed Cymru	SCRA	Gwrthweithydd Derbynyddion Canabinoid Synthetig
ICD-10	Codau Dosbarthu Clefydau Rhanbarthol	SMS	Gwasanaeth camddefnyddio sylweddau
NPS	Sylweddau Seicoweithredol Newydd	THN	Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref
		WNDSM	Cronfa Data Genedlaethol ar Gamddefnyddio Sylweddau

Tabl Cynnwys

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

1	Crynodeb Gweithredol	5
	Canfyddiadau a thueddiadau allweddol.....	6..
2	Atal achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau opioid drwy ddsbarthu Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref (THN)	7
2.1	Dosbarthiad THN yng Nghymru.....	8
2.2	THN a ddefnyddiwyd mewn achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol gan gyffuriau.....	10
2.3	Unigolion y cyflenwyd THN iddynt am y tro cyntaf.....	14
2.4	Ailgyflenwi THN.....	17
2.5	Dosbarthiad THN yn ôl bwrdd iechyd.....	19
3	Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru.....	23
3.1	Marwolaethau o Ganlyniad i Wenwyno gan Gyffuriau.....	24
3.2	Marwolaethau Heb Fod yn Gysylltiedig â Chamddefnyddio Cyffuriau.....	26
3.3	Marwolaethau Cysylltiedig â Chamddefnyddio Cyffuriau – Trosolwg.....	27
3.4	Marwolaethau Cysylltiedig â Chamddefnyddio cyffuriau – Demograffeg.....	28
3.5	Marwolaethau Cysylltiedig â Chamddefnyddio cyffuriau – Sylweddau.....	31
3.6	Marwolaethau Cysylltiedig â Chamddefnyddio Cyffuriau – Daearyddiaeth.....	43
4	Adolygiadau o Achosion o Wenwyno Angheuol a Heb Fod yn Angheuol gan Gyffuriau yng Nghymru	53
4.1	Adolygiadau o Achosion o Wenwyno Angheuol gan Gyffuriau.....	54
4.2	Adolygiadau o Achosion o Wenwyno Heb Fod yn Angheuol gan Gyffuriau.....	63
5	Atodiadau.....	65

Adran 1

Crynodeb Gweithredol

Crynodeb Gweithredol

Canfyddiadau a thueddiadau allweddol

Naloxone i'w ddefnyddio gartref (THN)

- Ers mis Gorffennaf 2013, deellir bod THN wedi'i ddefnyddio mewn 3,371 o achosion o wenwyno gan gyffuriau opioid, y gall pob un arwain at farwolaeth gysylltiedig â chyffuriau - deellir mai dim ond mewn 1.3 y cant (n=44) o achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau opioid y defnyddiwyd THN.
- Fodd bynnag, dros y flwyddyn ddiwethaf, nodwyd bod THN wedi'i ddefnyddio mewn 288 o achosion o wenwyno gan gyffuriau, a arweiniodd at dair marwolaeth (1 y cant). Dros yr un cyfnod, cofnodwyd cynnydd o ran amllder gofal dilynol, gan gynnwys cymorth ambiwlans a derbyniadau i'r ysbyty.
- Mae nifer yr achosion o gyflenwi, yr unigolion newydd y cyflenwyd THN iddynt, a'r pecynnau a ddarparwyd wedi cynyddu o gymharu â'r flwyddyn flaenorol, yn enwedig ymhlith y rhai y cyflenwyd THN iddynt am y tro cyntaf.
- Mae amrywiadau rhanbarthol yn bodoli mewn perthynas â darparu THN i'r rhai sydd mewn perygl o brofi neu weld achos o wenwyno gan gyffuriau opioid.
- O blith yr unigolion newydd a gafodd THN, roedd tua thraean wedi'i restru'n deulu/partner/gofalwyr neu weithwyr proffesiynol sy'n gweithio gyda phobl sydd mewn perygl o gael eu gwenwyno gan gyffuriau opioid.

Marwolaethau cysylltiedig â chyffuriau yng Nghymru – y Swyddfa Ystadegau Gwladol

- Yn 2021, cofrestrwyd 322 o farwolaethau o ganlyniad i wenwyno gan gyffuriau yng Nghymru, sef cynnydd o 44 y cant o gymharu â'r flwyddyn galendr flaenorol. O blith y rhain, cafodd 210 eu cofrestru'n farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau, sef cynnydd o 41 y cant i gymharu â nifer y marwolaethau cysylltiedig â chyffuriau a gofnodwyd yn 2020.
- Fel mewn blynyddoedd blaenorol, y grŵp o sylweddau a gofnodwyd amlaf oedd opioidau, a gofnodwyd mewn 150 o farwolaethau (71 y cant), yr oedd 93 y cant ohonynt yn cynnwys heroin/morffin. Ymhlith y sylweddau eraill a gofnodwyd roedd diazepam, cocên a methadon. Cofnodwyd amrywiaeth o gyffuriau yn achos 62 y cant (n=131) o farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau.
- Yn 2021, y gymhareb marwolaethau ymhlith dynion a menywod oedd tua 3:1. Y ffigur ar gyfer marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau ymhlith menywod oedd yr un uchaf a gofnodwyd yn 2021, sef 57 o farwolaethau. Digwyddodd y rhan fwyaf o farwolaethau ymhlith y grŵp oedran 40-44, gan gyfrif am 18 y cant o'r holl farwolaethau cysylltiedig â chyffuriau (n=38) yn 2021. Cofnodwyd 13 o farwolaethau ymhlith pobl ifanc dan 25 oed.
- Mae amrywiad daearyddol sylweddol yn bodoli o hyd o ran cyfraddau marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau wedi'u safoni yn ôl oedran yng Nghymru, gyda'r cyfraddau yn amrywio o 1.4 i 13.5 o farwolaethau fesul 100,000 o'r boblogaeth.
- Roedd nifer y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau fwy na phum gwaith yn fwy ymhlith y rhai sy'n byw yn yr 20 y cant o ardaloedd mwyaf difreintiedig o gymharu â'r 20 y cant o ardaloedd lleiaf difreintiedig yng Nghymru.

Adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol gan gyffuriau – y Gronfa Ddata Lleihau Niwed

- Ers cyflwyno adolygiadau cyflym o farwolaethau cysylltiedig â chyffuriau yn 2014, cynhaliwyd cyfanswm o 937 o adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol a 931 o achosion o wenwyno heb fod yn angheuol gan gyffuriau yng Nghymru. Mae nifer yr adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau a gynhaliwyd yn 2021 yn cynrychioli 91 y cant o'r marwolaethau hynny a gofnodwyd gan ONS.
- Adolygwyd 191 o achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau yn 2021. O blith yr achosion hyn, digwyddodd 57 y cant mewn preswylfa breswyl ac 20 y cant mewn hostel neu fan cyhoeddus. Cafodd 46 y cant o achosion eu cofnodi'n rhai a oedd yn byw mewn tai heb sicrwydd neu heb gartref sefydlog ar adeg y farwolaeth. Lle roeddent wedi'u cofnodi, yn achos bron 97 y cant (n = 31) o'r marwolaethau, datganwyd bod yr unigolyn yn farw yn y fan a'r lle.
- Yn achos 40 y cant o'r achosion a adolygwyd, nid oedd unrhyw gysylltiad hysbys wedi'i gofnodi rhwng yr unigolyn a fu farw ac unrhyw wasanaeth iechyd, gofal cymdeithasol a chyfiawnder troseddol lleol yn ystod y 12 mis cyn y farwolaeth.
- Lle roedd unrhyw gysylltiad â gwasanaeth wedi'i gofnodi yn ystod y 12 mis cyn y farwolaeth, roedd gan 59 y cant hanes o salwch meddwl neu ddiagnosis o anhwylder seiciatrïg.

Adran 2

Atal achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau opioid drwy ddosbarthu Naloxone i'w ddefnyddio Gartref (THN)

- 2.1 Dosbarthiad THN yng Nghymru
- 2.2 THN a ddefnyddiwyd mewn achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol gan gyffuriau
- 2.3 Unigolion y cyflenwyd THN iddynt am y tro cyntaf
- 2.4 Ailgyflenwi THN
- 2.5 Dosbarthiad THN yn ôl bwrdd iechyd

Atal achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau opioid drwy ddosbarthu Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref (THN)

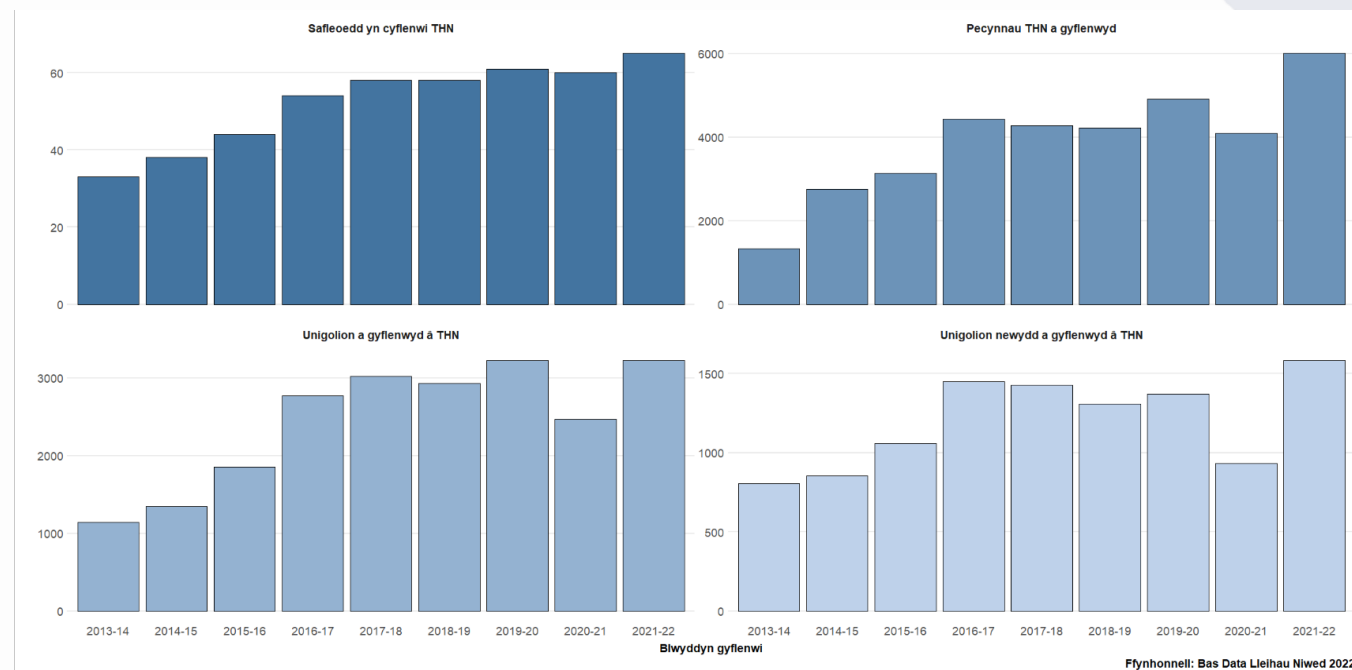
2.1 Dosbarthiad THN ledled Cymru

Mae cyflenwi Naloxone i'w ddefnyddio gartref (THN), ynghyd â hyfforddiant ar nodi ac ymateb i achosion o wenwyno gan opioid, yn parhau i fod yn ymyrraeth hanfodol a chosteffeithiol i atal achosion o wenwyno angheuol gan opioidau. Ers 2009, mae gwasanaethau camddefnyddio sylweddau, Gwasanaethau Troseddwyr Integredig (IOS), carchardai a hostela/gwasanaethau cymeradwy i'r digartref wedi bod yn cyflenwi THN i unigolion y nodwyd eu bod 'mewn perygl' o gael eu gwenwyno gan opioid. Ers hynny, mae diwygiadau a wnaed i'r Rheoliadau Deddf Meddyginiaethau Dynol (2015) wedi

cynnig cyfleoedd i ddosbarthu mwy o THN a sicrhau bod amrywiaeth ehangach o bobl yn cario THN, gan gynnwys teulu, ffrindiau a gofawyr unigolion sydd mewn perygl, gweithwyr proffesiynol a rhaglenni gwirfoddoli.

Ar hyn o bryd yng Nghymru, mae THN ar gael o 65 o safleoedd cofrestredig. Mae nifer y safleoedd sy'n cyflenwi THN wedi cynyddu bob blwyddyn o 11 o safleoedd 'peilot' yn 2009 i 65 yn 2021-22 (gweler Ffigur 1).

Ffigur 1: Cyfres amser safleoedd sy'n dosbarthu THN, nifer yr unigolion presennol a newydd y cyflenwyd THN iddynt a nifer y pecynnau THN a ddarparwyd, rhwng 2013-14 a 2021-22 yng Nghymru

Atal achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau opioid drwy ddosbarthu Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref (THN)

Unigolion y cyflenwyd THN iddynt

Ers 1 Gorffennaf 2013, mae cyfanswm o 35,175 o becynnau THN wedi'u cyflenwi i 21,978 o unigolion yng Nghymru.

Yn 2021-22:

- cyflenwyd THN i 3,226 o unigolion (cyflenwi neu ailgyflenwi), sef cynnydd o 31 y cant o gymharu â'r flwyddyn flaenorol
- cyflenwyd THN i 1,584 o unigolion newydd, sef cynnydd o 70 y cant o gymharu â'r flwyddyn flaenorol
- cyflenwyd 6,003 o becynnau THN, sef cynnydd o 47 cant o gymharu â'r flwyddyn flaenorol

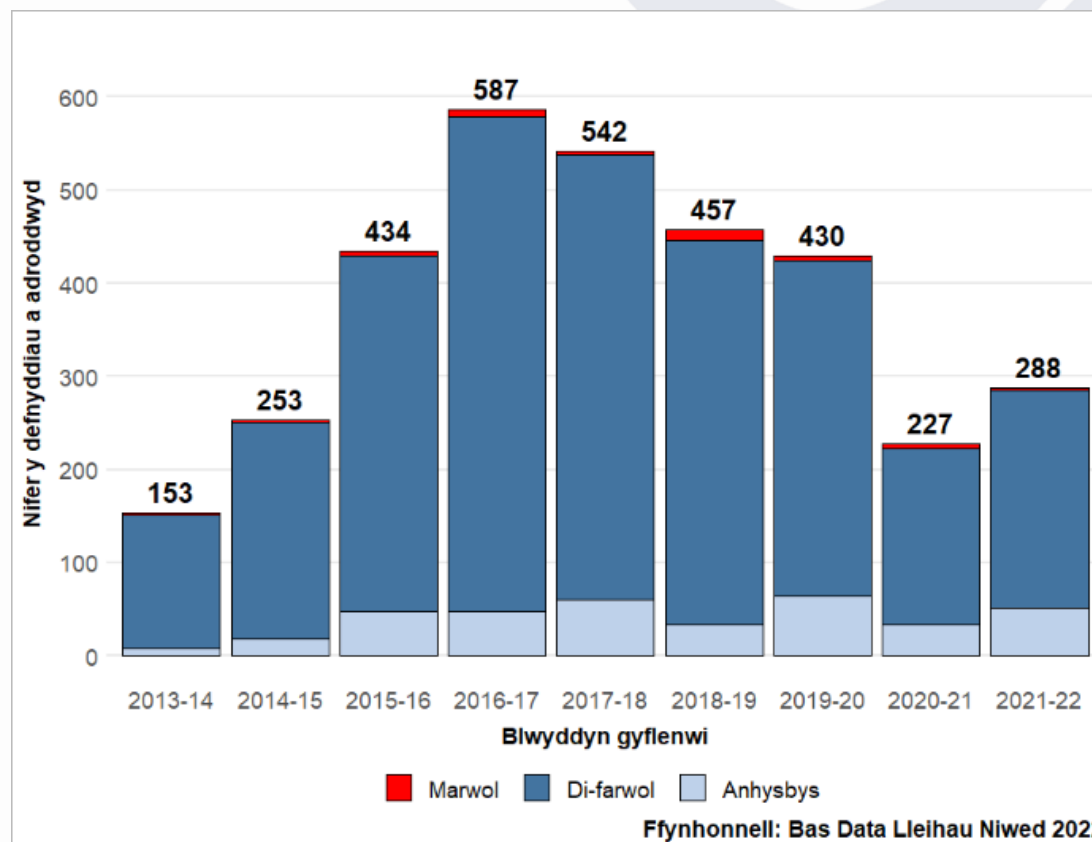
Tabl 1: Nifer y safleoedd, unigolion a gyflenwyd a phecynnau THN a ddarparwyd bob blwyddyn, rhwng 2013-14 a 2021-22.

Blwyddyn	Nifer y Safleoedd	Cyfanswm yr unigolion a gyflenwyd	Unigolion newydd a gyflenwyd	Pecynnau THN a ddarparwyd
2013-14	33	1,140	807	1,336
2014-15	38	1,345	855	2,754
2015-16	44	1,853	1,058	3,140
2016-17	54	2,771	1,449	4,437
2017-18	58	3,020	1,426	4,279
2018-19	58	2,931	1,308	4,224
2019-20	61	3,222	1,371	4,912
2020-21	58	2,459	923	4,063

Atal achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau opioid drwy ddosbarthu Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref (THN)

2.2 THN a ddefnyddiwyd mewn achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol gan gyffuriau

Ffigur 2: Nifer yr achosion a gofnodwyd o ddefnyddio THN ar adeg ailgyflenwi yn ôl canlyniad, rhwng 2013-14 to 2021-22

Ers 2013-14, cofnodwyd 3,371 o achosion lle y defnyddiwyd THN i drin achos a amheuwyd o wenwyno gan opioid. Y cyfnod adrodd hwn yw'r tro cyntaf ers 2016-17 lle mae nifer yr achosion a gofnodwyd o ddefnyddio THN wedi cynyddu, er bod y ffigurau'n dal i fod yn is na'r ffigur ar gyfer 2019-20, ar ôl cynyddu o 227 yn 2020-21 i 288 yn 2021-22 (gweler Ffigur 2).

Atal achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau opioid drwy ddosbarthu Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref (THN)

Canlyniad, lleoliad, derbynnydd a rhoddwr THN

Canlyniad

Cofnodwyd data ar ganlyniadau hysbys ar gyfer y mwyafrif o achosion a amheuwyd o wenwyno gan opioid lle y nodwyd bod THN wedi'i ddefnyddio (gweler Ffigur 2). O blith y 288 o achosion a gofnodwyd yn 2021-22:

- Roedd 1.0 y cant (n=3) o'r achosion a gofnodwyd yn achosion o wenwyno angheuol gan opioid
- Roedd 80 y cant (n=230) o'r achosion a gofnodwyd yn achosion o wenwyno heb fod yn angheuol gan opioid
- Ni chofnodwyd canlyniad ar gyfer 19 y cant (n=55) o achosion

Erys cyfran yr achosion o wenwyno angheuol gan opioid a gofnodwyd yn isel, ac mae cyfran yr achosion a gofnodwyd yn 2021-22 wedi parhau'n debyg i ffigurau 2020-21 (gweler Tabl 2).

Tabl 2: Canlyniad, lleoliad, derbynnydd a rhoddwr y THN ar adeg ei ddefnyddio, rhwng 2013-14 a 2021-22 yng Nghymru

	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22
Achosion a gofnodwyd lle y defnyddiwyd THN	153	253	434	587	542	457	430	225	288
% Canlyniad hysbys	95%	93%	89%	92%	89%	93%	85%	85%	81%
% Gwenwyno angheuol gan opioid*	1.4%	<1%	1.0%	1.5%	<1%	2.6%	1.7%	1.8%	1.0%
Derbynnydd THN*									
% Rhoddwyd i 'ddeiliad y pecyn THN'	8%	13%	14%	14%	13%	18%	18%	30%	22%
% Rhoddwyd i drydydd parti	92%	87%	86%	86%	87%	82%	82%	70%	65%
Unigolyn a roddodd THN*†									
% Rhoddwyd i 'ddeiliad y pecyn THN'	73%	76%	76%	76%	80%	80%	70%	56%	57%
% Rhoddwyd gan weithiwr proffesiynol / gweithiwr hosti	15%	15%	16%	10%	6%	6%	10%	14%	14%
% Rhoddwyd gan gyfoed/aelod o'r teulu	12%	8%	7%	11%	11%	12%	20%	20%	21%
Lleoliad lle y rhoddwyd THN*									
% Rhoddwyd mewn preswylfa breifat	66%	59%	62%	62%	63%	65%	67%	60%	58%
% Rhoddwyd mewn hostel	11%	20%	16%	12%	9%	7%	8%	19%	16%
%Rhoddwyd mewn man cyhoeddus	22%	22%	22%	25%	29%	28%	25%	21%	26%

*Cyfran yr unigolion y cofnodwyd data ar eu cyfer ar y Gronfa Ddata Lleihau Niwed. Gweler yr Atodiad am grynoded o gyflawnrwydd y data

† † Lle y rhoddwyd pecyn THN i drydydd parti

Atal achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau opioid drwy ddosbarthu Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref (THN)

Canlyniad, lleoliad, derbynnydd a rhoddwr THN

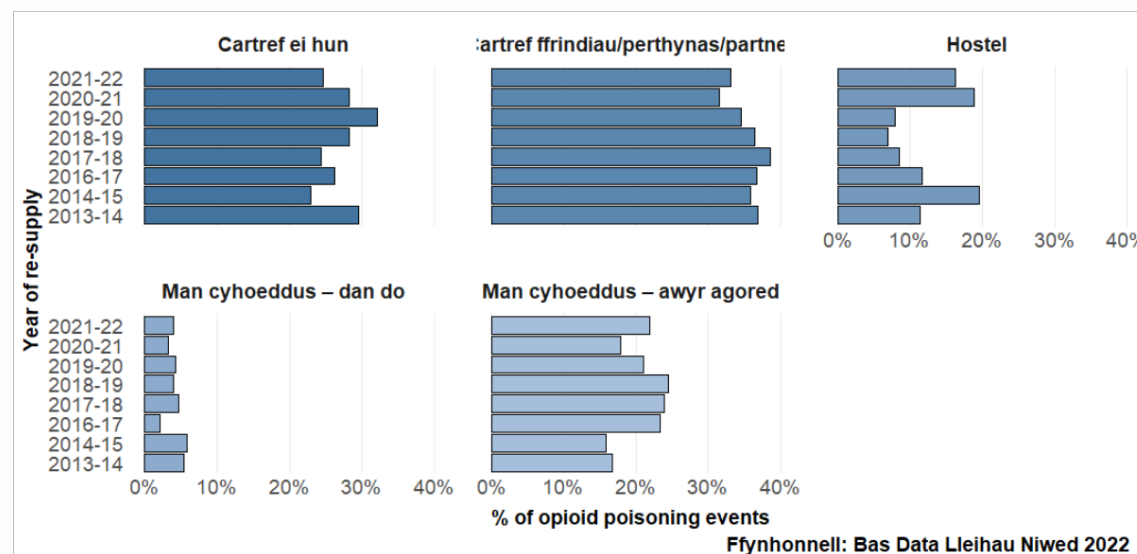
Lleoliad

Er mwyn lleihau nifer yr achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol, mae'n bwysig cydnabod a nodi lleoliadau cyffredin achosion o wenwyno gan opioid er mwyn nodi ymyriadau priodol a thargedu gwasanaethau yn well.

Yn 2021-22, cofnodwyd y lleoliad lle y defnyddiwyd THN ar gyfer 87 y cant (n=251) o achosion.

- Mewn preswylfeydd preifat y defnyddir THN yn bennaf o hyd, gan gyfrif am 50.3 y cant o'r achosion a gofnodwyd (Tabl 2 a Ffigur 3)
- Cynyddodd y defnydd o THN mewn hosteli o 8% yn 2019-20 i 19% yn 2020-21. Mae'n parhau i fod yn uchel yn 2021-22 er ei fod yn llai na'r flwyddyn flaenorol.
- Mae'r defnydd o THN mewn mannau cyhoeddus yn gyson â'r flwyddyn flaenorol, gan gyfrif am 23 y cant o achosion yn 2021-22 o gymharu ag 21% yn 2020-21. Efallai fod hyn i'w briodoli i hyfforddiant a chyflenwad parhaus i grwpiau cymheiriaid a gweithwyr proffesiynol a chynnydd yn nifer y cynlluniau 'ymatebwr cyntaf' sydd ar gael mewn rhai gwasanaethau yng Nghymru.

Ffigur 3: Lleoliad a gofnodwyd lle y deallir bod THN wedi'i ddefnyddio, rhwng 2013-14 a 2021-22 yng Nghymru

Derbynnydd a rhoddwr THN

Yn 2021-22, cofnodwyd derbynnydd THN ar gyfer 100 y cant o'r achosion (m=288) o wenwyno gan opioid a gofnodwyd ar y Gronfa Ddata Lleihau Niwed.

- Rhoddwyd THN i 'drydydd parti' (h.y. nid yr unigolyn y rhoddwyd y pecyn iddo yn wreiddiol) mewn 65 y cant o achosion.
- Mae nifer yr achosion a gofnodwyd o roi pecynnau i 'ddeiliad y pecyn THN' a enwyd wedi cynyddu dros y chwe blynedd diwethaf o 8 y cant yn 2013-14 i 30 y cant yn 2020-21. Yn 2021-22 gostyngodd y ffigur hwn i 22%.
- Roedd nifer yr achosion a gofnodwyd o THN yn cael ei roi gan 'ddeiliad y pecyn THN' a enwyd wedi cynyddu rhwng 2013-14 a 2018-19. Mae'r duedd hon wedi'i gwrthdroi, gan ostwng i 70% yn 2019-20 a gostwng ymhellach i 56% yn 2021-22.

Atal achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau opioid drwy ddosbarthu Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref (THN)

Gofal dilynol

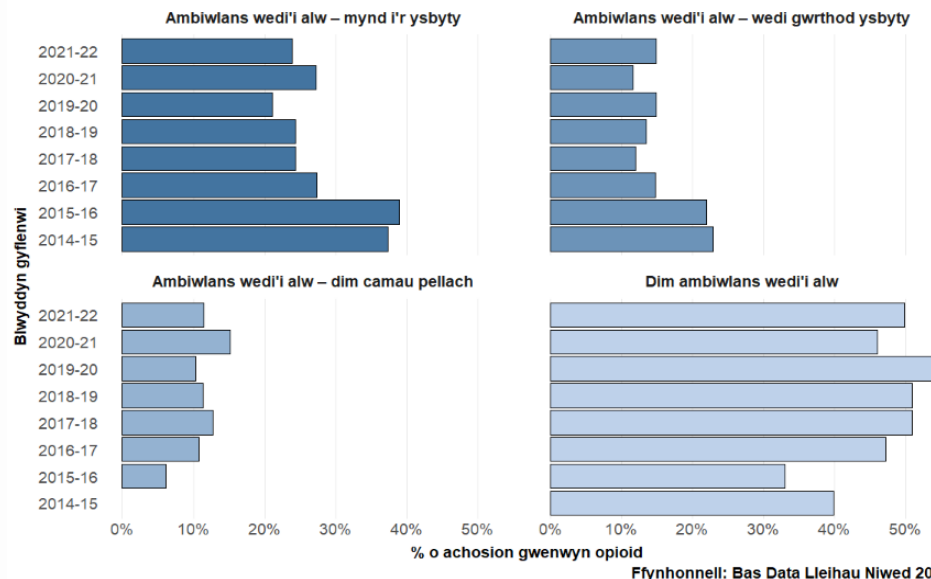
Er bod THN yn parhau i fod yn ymyrraeth effeithiol ar gyfer lleihau nifer yr achosion o wenwyno angheuol gan opioid, dim ond am gyfnod penodol y gwelir effaith aciwt THN. Felly, mae gofal dilynol, gan gynnwys cymorth parafeddyg/ambiwlans, yn hanfodol ym mhob achos o roi THN er mwyn sicrhau nad yw unigolyn yn cael ail bwl o wenwyn gan opioid. Cofnodwyd manylion cais am ofal dilynol ar gyfer 82 y cant (n=235) o achosion

Ile y cofnodwyd y defnydd o THN yn 2021-22 Ceir crynodeb o'r camau a gymerwyd yn Nhabl 3 a Ffigur 4.

Tabl 3: Gofal dilynol a gofnodwyd yn dilyn achos o ddefnyddio THN, rhwng 2014-15 a 2021-22.

	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21
Galwyd am ambiwlans	145	275	291	242	212	171	106
Dim camau pellach	0	25	59	63	49	38	30
Gwrthododd yr unigolyn fynd i'r ysbyty	55	90	81	59	58	55	23
Aethpwyd â'r unigolyn i'r ysbyty	90	160	151	120	105	78	53
Ni alwyd am ambiwlans	96	135	260	251	220	199	91
Ni chofnodwyd unrhyw ofal dilynol	12	24	36	49	25	60	28

Ffigur 4: Cyfran yr achosion o ddefnyddio THN lle y cofnodwyd gofal dilynol, rhwng 2014-15 a 2021-22 yng Nghymru.

Yn 2021-22:

- Galwyd am ambiwlans mewn 41 y cant o achosion (n=118) lle y cofnodwyd y defnydd o THN.
- Lle y galwyd am ambiwlans, aed â'r unigolyn i'r ysbyty mewn 47 y cant o achosion (n=56) a gwrthododd yr unigolyn fynd i'r ysbyty mewn 30 y cant (n=35) o achosion.

Atal achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau opioid drwy ddosbarthu Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref (THN)

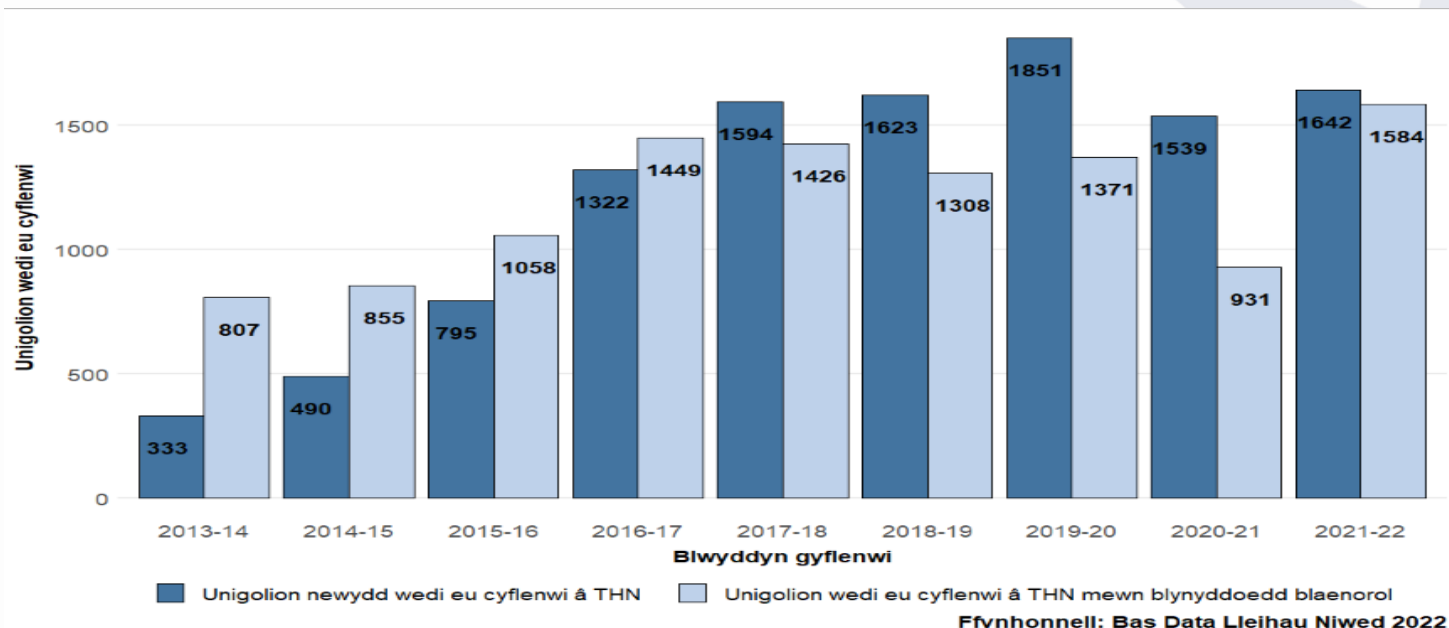
2.3 Unigolion y cyflenwyd THN iddynt am y tro cyntaf

Nifer yr unigolion

Cyflenwyd THN i gyfanswm o 18,741 o unigolion ers i'r rhaglen ddechrau. Cynyddodd nifer yr unigolion unigryw newydd y cyflenwyd THN iddynt yng Nghymru 70%, o 931 yn y flwyddyn flaenorol i 1,584 yn 2021-22. Mae'r patrymau hyn a welwyd mewn cyfraddau cyflenwi i unigolion newydd yn efelychu rhaglenni THN cenedlaethol eraill yn awgrymu y gallai cyfraddau ostwng dros amser wrth i'r defnydd o THN ddod yn fwy cyffredin ymhlith y boblogaeth sydd 'mewn perygl'.

Mae data o fodiwl Cronfa Ddata Lleihau Niwed Cymru : Rhaglen Nodwyddau a Chwistrellau (NSP) yn nodi bod 5,466 o bobl sy'n chwistrellu cyffuriau yng Nghymru wedi dweud eu bod yn defnyddio opioidau ac yn defnyddio gwasanaethau NSP yn rheolaidd yn 2021-22. O blith y rhain, dim ond gwasanaethau mewn fferyllfeydd cymunedol y mae 50 y cant yn eu defnyddio, gyda'r cyfraddau hyd yn oed yn uwch mewn ardaloedd gwledig. Er bod THN ar gael gan raglenni nodwyddau a chwistrellau (NSP) pob gwasanaeth camddefnyddio sylweddau yng Nghymru, mae'r ddarpariaeth drwy wasanaethau NSP mewn fferyllfeydd cymunedol yn parhau i fod yn gyfyngedig iawn.

Ffigur 5: Nifer yr unigolion y cyflenwyd THN iddynt fesul blwyddyn, rhwng 2013-14 a 2020-21 yng Nghymru

Atal achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau opioid drwy ddosbarthu Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref (THN)

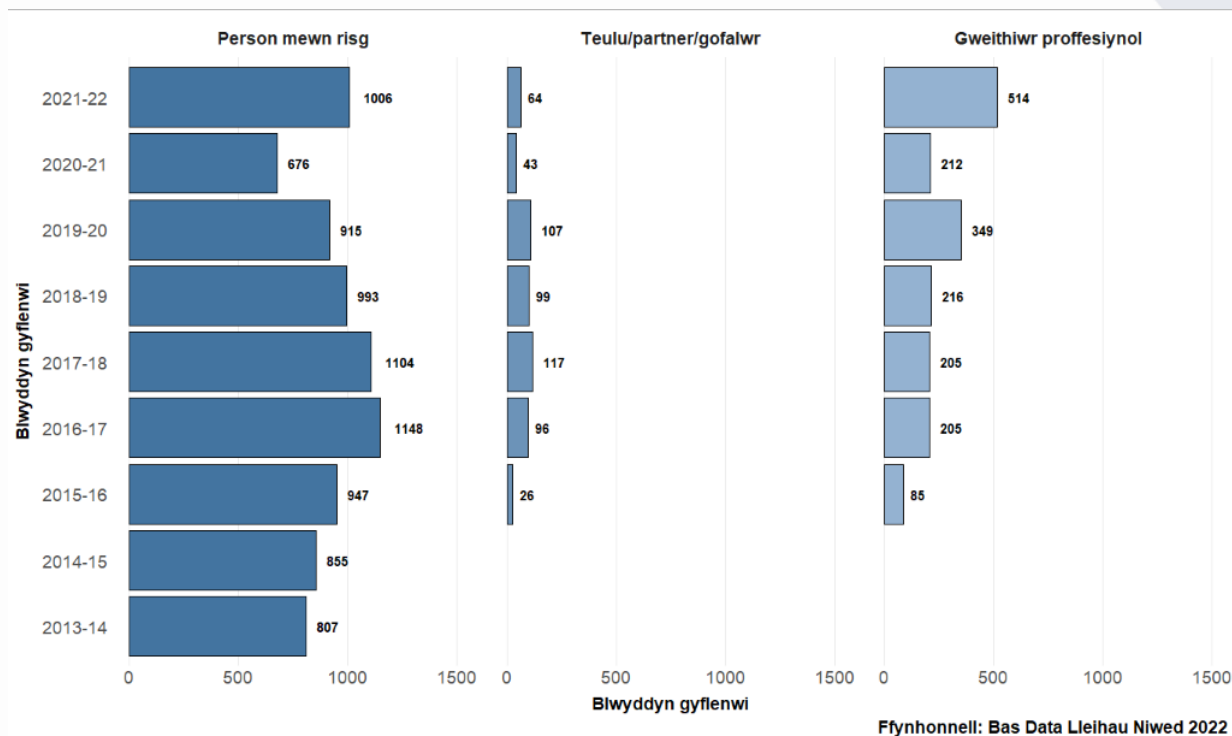
Unigolion y cyflenwyd THN iddynt am y tro cyntaf

Rôl unigolion newydd y cyflenwyd THN iddynt

Yn sgil diwygio Rheoliadau'r Ddeddf Meddyginiaethau Dynol yn 2015, rhoddwyd cyfleoedd i amrywiaeth ehangach o unigolion gael THN, gan gynnwys teulu, partneriaid a gofalwyr unigolion yr ystyriwyd eu bod 'mewn perygl', a gweithwyr proffesiynol sydd mewn cysylltiad cynyddol ag unigolion sy'n defnyddio opioidau. Yn 2021-22, roedd 36 y cant (n=578) o'r unigolion newydd y cyflenwyd THN iddynt yn deulu neu'n ofalwyr unigolion 'mewn perygl' (4 y cant) neu'n weithwyr proffesiynol (32.4 y cant). Nifer yr unigolion newydd yr ystyrir eu bod 'mewn perygl' y cyflenwyd THN iddynt yn 2021-22 yw 1006 (gweler Ffigur 6).

Gwnaed diwygiadau pellach i Reoliadau'r Ddeddf Meddyginiaethau Dynol, gan gyflwyno THN drwynol fel dull paratoi amgen ar gyfer cyflenwi. Mae'r diwygiad hwn yn rhoi'r cyfle i ehangu dosbarthiad THN i grwpiau cymheiriaid a gweithwyr proffesiynol, yn enwedig mewn achosion lle yr ystyriwyd bod y gwaith o baratoi meddyginiaethau i'w chwistrellu yn rhwystro i'w defnyddio.

Ffigur 6: Nifer yr unigolion newydd y cyflenwyd THN iddynt fesul rôl, rhwng 2013-14 a 2021-22

Atal achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau opioid drwy ddosbarthu Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref (THN)

Unigolion y cyflenwyd THN iddynt am y tro cyntaf

Demograffeg unigolion mewn perygl y cyflenwyd THN iddynt am y tro cyntaf

Mae unigolion mewn perygl yn cynnwys y rhai sy'n debygol o brofi neu weld achos o wenwyno gan opioid ac unigolion sy'n chwistrellu neu'n defnyddio opioidau, gan gynnwys heroin, a/neu sy'n cael triniaeth amnewidion opioid megis methadon neu bwprenorffin.

- Mae oedran canolrifol ac ystod, cyfran yr unigolion 50+ oed, a hyd gyrfa chwistrellu, wedi cynyddu ers 2015-16 (gweler Tabl 8): Mae'r data hyn yn gyson â charfan hŷn o bobl sy'n chwistrellu opioidau yn defnyddio gwasanaethau NSP yng Nghymru.
- Mae cyfraddau dosbarthu wedi cynyddu ychydig ymhlith dynion dros y tair blynedd diwethaf, gan gyfrif am 72 y cant o'r unigolion a oedd yn cael THN yn 2021-22.
- Mae cyfran y cleientiaid sy'n nodi eu bod yn byw mewn tai heb sicrwydd neu nad oes ganddynt gyfeiriad sefydlog wedi gostwng bob blwyddyn, yn enwedig yn ystod y tair blynedd diwethaf, gan ostwng o 31 y cant yn 2018-19 i 23 y cant yn 2021-22. Mae'r duedd hon yn groes i'r hyn a welwyd mewn gwasanaethau NSP, lle mae nifer yr unigolion sy'n nodi eu bod yn defnyddio opioidau sy'n byw mewn tai heb sicrwydd neu nad oes ganddynt gyfeiriad sefydlog wedi cynyddu bob blwyddyn ers 2015-16.

Tabl 4: Demograffeg unigolion newydd yr ystyriwyd eu bod 'mewn perygl' o gael eu gwenwyno gan opioid y cyflenwyd THN iddynt, rhwng 2015-16 a 2021-22

	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22
Unigolion newydd a gyflenwyd	1,058	1,449	1,426	1,308	1,371	923	1,548
Unigolyn 'mewn perygl' o gael ei wenwyno gan opioid	90%	79%	77%	76%	67%	72%	43%
% Dynion	71%	63%	62%	63%	72%	74%	72%
% Dan 25 oed	8%	8%	8%	7%	8%	8%	9%
% Dros 50 oed	8%	8%	9%	11%	12%	17%	16%
Oedran canolrifol (blynyddoedd)	36	37	38	38	37	39	38
Prif ffactorau risg*							
Defnyddio amrywiaeth o gyffuriau	55%	63%	65%	63%	55%	55%	52%
Wedi gadael cyfleuster dadwenwyno yn ddiweddar	11%	11%	11%	11%	10%	5%	3%
Wedi'i ryddhau o'r carchar yn ddiweddar	19%	12%	13%	12%	21%	30%	30%
Defnyddiwr opiid newydd	15%	15%	11%	14%	15%	9%	15%
Yn byw mewn tai anniogel / Heb gartref sefydlog	38%	36%	35%	31%	26%	24%	23%
% Hanes a gofnodwyd o wenwyno gan opioid (erioed)*	45%	43%	37%	39%	40%	39%	44%

*Cyfran yr unigolion y cofnodwyd data are eu cyfer ar y Gronfa Ddata Lleihau Niwed. Gweler yr Atodiad am grynoded o gyflawnrwydd da

- Ymhlith y rhai sy'n defnyddio amrywiaeth o gyffuriau y mae'r risg fwyaf o wenwyno gan opioid, yn benodol y rhai sydd wedi'u rhyddhau o'r carchar yn ddiweddar. Mae cyfran yr unigolion sy'n cael THN yn fuan ar ôl cael eu rhyddhau o'r carchar yn duedd sy'n destun pryder, gan gynyddu i 30% yn 2021-22.

Atal achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau opioid drwy ddosbarthu Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref (THN)

2.4 Ailgyflenwi THN

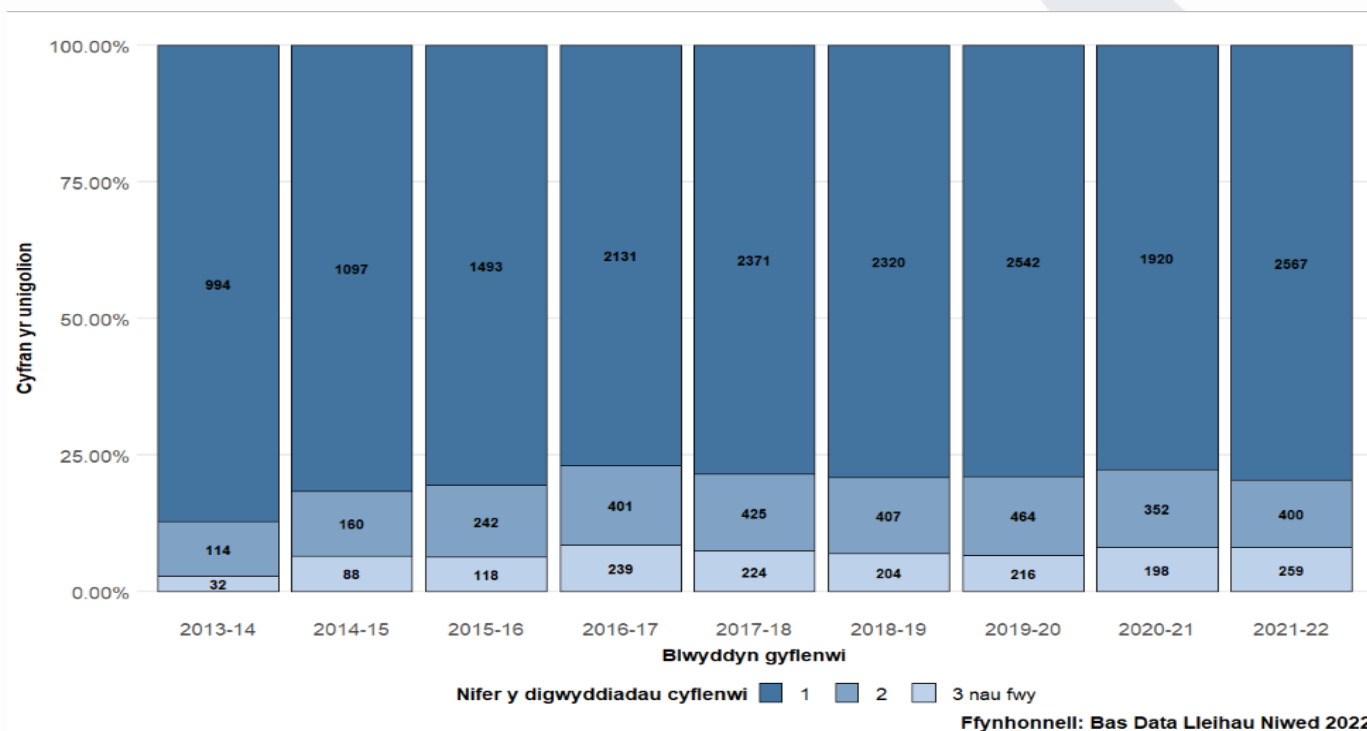
Gall unigolion sy'n cario THN gasglu pecynnau newydd yn lle hen rai neu becynnau ychwanegol gan wasanaethau camddefnyddio sylweddau. Yn 2021-22, cofnodwyd cyfanswm 3,226 o achosion o ailgyflenwi yng Nghymru, sef cynnydd o 30.6 y cant o gymharu â'r flwyddyn flaenorol.

O blith yr holl unigolion y cyflenwyd THN iddynt yn 2021-22:

- cyflenwyd THN unwaith i 80 y cant (n=2,567)
- cyflenwyd THN ddwywaith i 12 y cant (n=400)
- cyflenwyd THN deirgwaith neu fwy i 8 y cant (n=259)

Mae'r ffigurau hyn yn gyson â blynyddoedd blaenorol, fel y dangosir yn Ffigur 7.

Ffigur 7: Cyfran yr unigolion yr ail-gyflenwyd THN iddynt sawl gwaith mewn blwyddyn, rhwng 2013-14 a 2021-22.

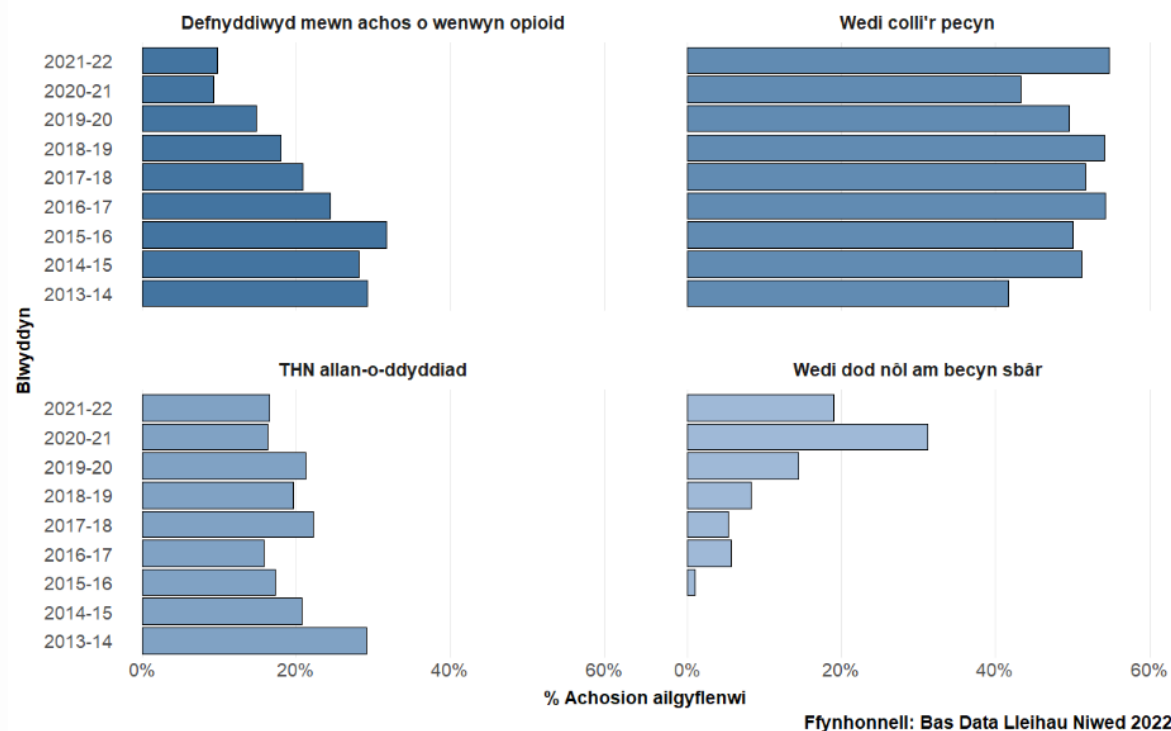
Atal achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau opioid drwy ddosbarthu Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref (THN)

Ailgyflenwi THN

Rheswm dros Ailgyflenwi

Rhoddwyd rheswm dros ailgyflenwi ar gyfer pob achos o ailgyflenwi. Fel mewn blynyddoedd blaenorol, "colli pecyn" yw'r rheswm mwyaf cyffredinol dros ailgyflenwi, a gofnodwyd ar gyfer 55 y cant (n=1,615) o achosion yn 2021-22. Mae'r cyfraddau hyn wedi parhau'n gyson ers 2014-15. Dywedodd 10 y cant arall (n=287) eu bod wedi defnyddio eu pecyn THN blaenorol mewn achos o wenwyno gan gyffuriau. Nid yw'n bosibl dangos sawl un o'r pecynnau a gyflenwyd a ddefnyddiwyd mewn achosion o wenwyno gan opioid os nad yw'r unigolyn yn dychwelyd am becyn newydd.

Ffigur 8: Rhesymau dros ailgyflenwi a gofnodwyd, rhwng 2013-14 a 2021-22.

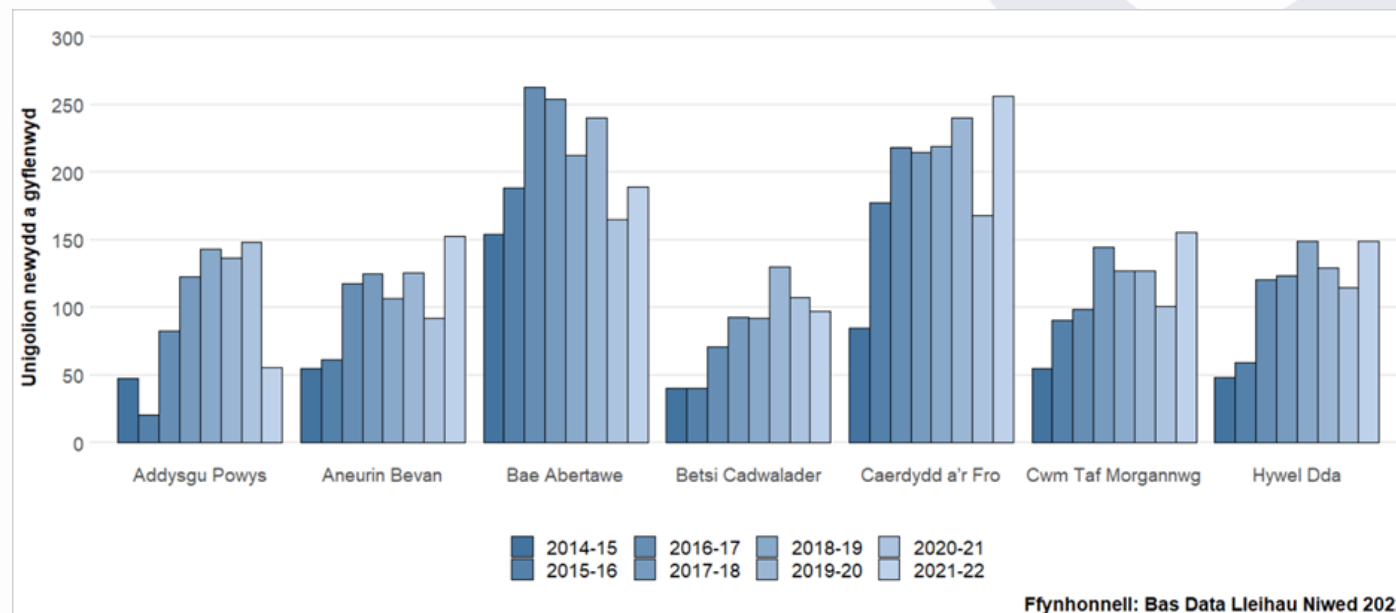
Anogir unigolion y cyflenwir THN iddynt i ddychwelyd am ailgyflenwad yn unol â'r dyddiad dod i ben a restrir ar y pecyn a ddarparwyd. Yn 2021-22, 'pecyn wedi dyddio' oedd y rheswm dros ailgyflenwi 17 y cant o unigolion, sy'n cyfateb, fwy neu lai, i'r ffigur ar gyfer y flwyddyn flaenorol.

Darparu pecyn wrth gefn oedd y rheswm dros ailgyflenwi yn y 19 o achosion sy'n weddill, er mwyn sicrhau bod pecyn THN ar gael ym mhob lleoliad lle y gallai fod ei angen.

Atal achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau opioid drwy ddosbarthu Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref (THN)

2.5 Dosbarthiad THN yn ôl Bwrdd Iechyd

Ffigur 9: Cyfradd Ewropeaidd wedi'i Safoni yn ôl Oedran (EASR) yr unigolion unigryw y darparwyd THN iddynt yn ôl Bwrdd Iechyd, rhwng 2014-15 a 2021-22

Tabl 5: Nifer y safleoedd, yr unigolion a'r pecynnau THN a gyflenwyd fesul ardal Bwrdd Iechyd yng Nghymru, ochr yn ochr â'r EASR fesul 100,000 o'r boblogaeth – yr holl unigolion cyflenwyd THN iddynt, rhwng 2014-15 a 2021-22

	Safleoedd yn cyflenwi THN 2020- 21	Unigolion a gyflenwyd 2020-21	Nifer y pecynnau a roddwyd 2020-21	EASR 2014-15	EASR 2015-16	EASR 2016-17	EASR 2017-18	EASR 2018-19	EASR 2019-20	EASR 2020-21	EASR 2021-22
Aneurin Bevan	10	359	572	55.0	61.4	117.5	124.9	106.7	126.1	92.2	153.0
Betsi Cadwaladr	6	456	669	40.2	40.5	70.9	92.9	92.4	129.8	107.1	97.1
Caerdydd a'r Fro	11	573	876	84.5	177.4	218.3	214.7	219.5	240.5	167.7	256.6
Cwm Taf Morgannwg	11	299	500	54.8	90.4	98.6	144.4	127.5	126.9	100.1	155.5
Hywel Dda	5	251	363	48.0	59.2	120.6	123.2	149.1	129.5	111.9	149.3
Addysgu Powys	4	105	131	47.2	20.7	82.5	122.8	143.2	136.3	148.1	55.6
Bae Abertawe	10	423	887	154.2	188.7	262.9	254.0	212.4	240.7	165.4	189.2
Cymru	57	2466	3998	68.5	95.7	139.8	152.6	145.0	161.2	122.8	159.7

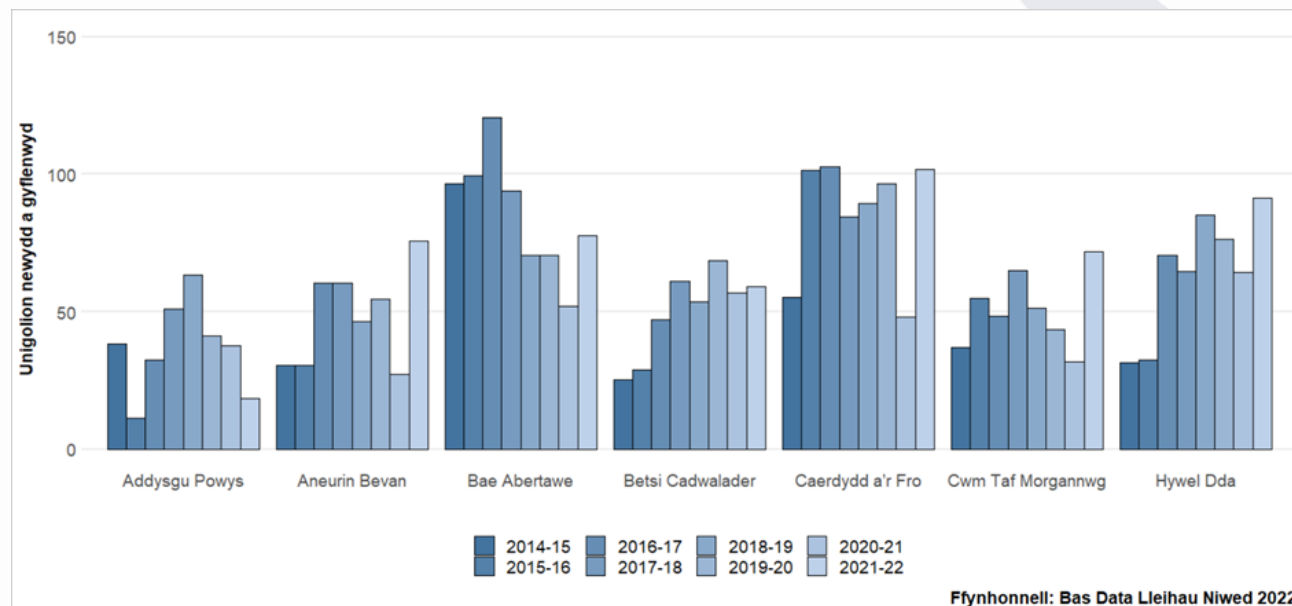
* Includes THN supplied by Prisons located within Health Board

† Includes sites outside of Wales funded by the national THN programme reporting supply to Welsh residents (n=1)

Atal achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau opioid drwy ddosbarthu Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref (THN)

Dosbarthiad THN yn ôl Bwrdd Iechyd

Ffigur 10: Cyfradd Ewropeaidd wedi'i Safoni yn ôl Oedran (EASR) unigolion newydd y cyflenwyd THN iddynt yn ôl ardal Bwrdd Iechyd, rhwng 2014-15 a 2021-22

Ffynhonnell: Bas Data Lleihau Niwed 2022

Tabl 6: Cyfradd Ewropeaidd wedi'i Safoni yn ôl Oedran (EASR) fesul 100,000 o'r boblogaeth – unigolion newydd y cyflenwyd THN iddynt yn ôl ardal Bwrdd Iechyd yng Nghymru, rhwng 2014-15 a 2021-22.

	Unigolion newydd a gyflenwyd 2020-21	EASR 2014-15	EASR 2015-16	EASR 2016-17	EASR 2017-18	EASR 2018-19	EASR 2019--20	EASR 2020--21	EASR 2021-22
Aneurin Bevan	108	30.5	30.4	60.3	60.5	46.6	54.7	27.3	75.6
Betsi Cadwaladr	241	25.4	29.0	47.0	61.2	53.5	68.4	56.5	59.3
Caerdydd a'r Fro	168	55.2	101.5	102.6	84.4	89.3	96.7	47.9	101.8
Cwm Taf Morgannwg	93	37.0	55.0	48.3	65.0	51.4	43.6	30.8	72.0
Hywel Dda	142	31.5	32.3	70.4	64.6	85.3	76.5	62.6	91.5
Addysgu Powys	29	38.3	11.2	32.3	50.8	63.5	41.2	37.7	18.4
Bae Abertawe	130	96.4	99.6	120.7	94.0	70.4	70.4	52.0	77.7
Cymru[*]	889	43.3	39.7	62.5	62.3	60.6	65.8	43.8	64.9

*Yn cynnwys THN a gyflenwyd gan Garchardai wedi'u lleoli yn y Bwrdd Iechyd

†Yn cynnwys safleoedd y tu allan i Gymru a ariennir gan y rhaglen THN genedlaethol a gofnododd gyflenwad i breswylwyr yng Nghymru (n=2)

9 Mae'n dynodi dosbarthiad eilaidd – unigolyn yn casglu cyfarpar NSP iddo/i hun ac i rywun arall (unigolion eraill)

Atal achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau opioid drwy ddosbarthu Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref (THN)

Dosbarthiad THN yn ôl Bwrdd Iechyd

Yn 2021-22, y Gyfradd Ewropeaidd wedi'i Safoni yn ôl Oedran (EASR) ar gyfer unigolion y cyflenwyd THN iddynt yng Nghymru oedd 160 fesul 100,000 o'r boblogaeth, a 65 fesul 100,000 o'r boblogaeth ar gyfer unigolion newydd. Mae cymhariaeth ddaearyddol rhwng byrddau iechyd (gweler Tabl 5, Ffigur 9, Tabl 6) yn dangos amrywiad o ran yr unigolion y cyflenwyd THN iddynt.

Yr holl unigolion y cyflenwyd THN iddynt:

- Ym Myrddau Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro a Bae Abertawe y cofnodwyd y cyfraddau cyflenwi THN uchaf yn 2021-22 (257 fesul 100,000 o'r boblogaeth a 189 fesul 100,000 o'r boblogaeth, yn y drefn honno), ac ym Mwrdd Iechyd Addysgu Powys a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr y gwelwyd y cyfraddau isaf (56 fesul 100,000 o'r boblogaeth a 97 fesul 100,000 o'r boblogaeth, yn y drefn honno).
- Gwelwyd cynnydd mewn cyfraddau cyflenwi THN ym mhob bwrdd iechyd ac eithrio Bwrdd Iechyd Addysgu Powys a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr yn 2021-22.

Unigolion newydd y cyflenwyd THN iddynt:

- Ym Myrddau Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro a Hywel Dda y gwelwyd y cyfraddau cyflenwi THN i unigolion newydd uchaf yn 2021-22 (101 fesul 100,000 o'r boblogaeth a 92 fesul 100,000 o'r boblogaeth, yn y drefn honno), ac ym Mwrdd Iechyd Addysgu Powys a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr y gwelwyd y cyfraddau isaf (18 fesul 100,000 o'r boblogaeth a 59 fesul 100,000 o'r boblogaeth, yn y drefn honno).

Atal achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau opioid drwy ddosbarthu Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref (THN)

Dosbarthiad THN – Carchardai yn erbyn y Gymuned

Ar ôl cael eu rhyddhau o'r carchar, mae defnyddwyr opioid yn wynebu mwy o risg o ddioddef achos o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol gan gyffuriau. Ar hyn o bryd, mae pedwar o'r chwe charchar yng Nghymru yn cyflenwi THN wrth ryddhau unigolion. Mae dau garchar ar y ffin rhwng Cymru a Lloegr lle y caiff preswylwyr o Gymru eu cadw hefyd yn rhan o'r rhaglen THN ac yn adrodd drwy'r Gronfa Ddata Lleihau Niwed.

Tabl 7: – Nifer yr achosion o gyflenwi THN mewn carchardai, yn ôl carchar a blwyddyn

	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22
CEM Berwyn	NA	NA	NA	NA	10	19	128	201	166
CEM Caerdydd	96	85	152	305	257	204	207	102	232
CEM Eastwood Park*	NA	NA	NA	116	201	238	127	65	92
CEL Parc	60	81	38	26	92	80	52	5	NA
CEM Stoke Heath*	NA	NA	NA	NA	2	2	NA	NA	NA
CEM Abertawe	23	85	138	156	251	157	129	13	26
Cyfanswm	179	251	328	603	813	700	643	386	516

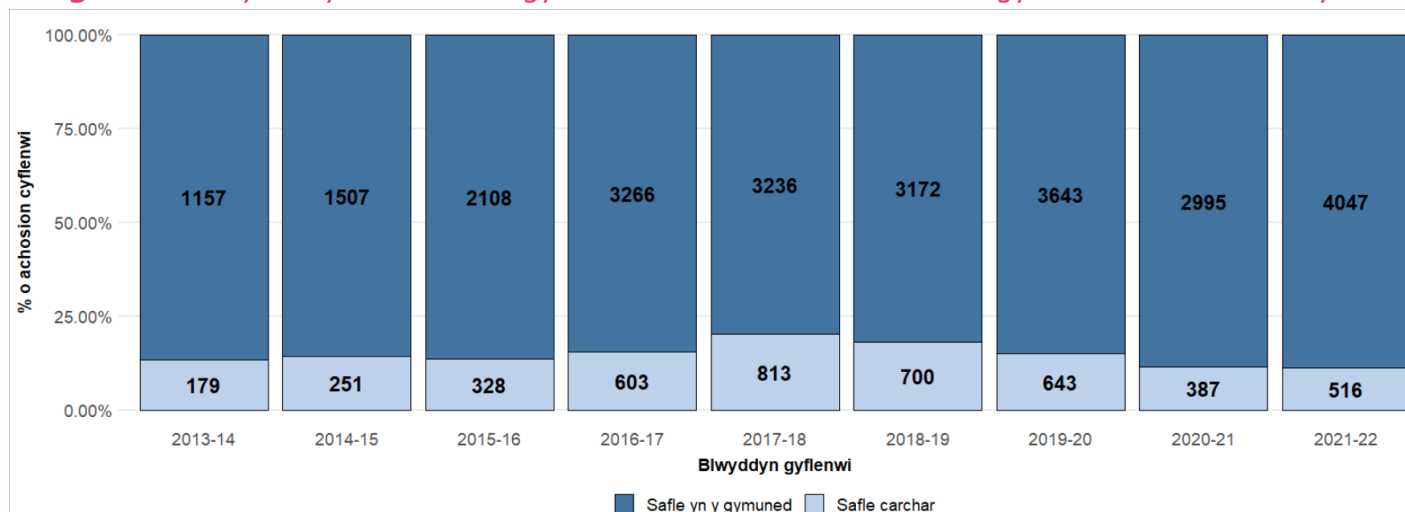
*THN a gyflenwyd i breswylwyr o Gymru yn y boblogaeth Carchardai

Yn 2021-22:

Cofnodwyd 516 o achosion o gyflenwi THN yn y carchar (11 y cant o'r holl achosion o gyflenwi) i unigolion newydd neu ar sail ailgyflenwi, sef cynnydd o 34 y cant o gymharu â'r flwyddyn flaenorol.

Cyflenwyd THN i 409 o unigolion yn ystod eu cyfnod yn y carchar, sef cynnydd o 25 y cant o gymharu â'r 328 o unigolion y cyflenwyd iddynt yn 2020-21.

Ffigur 11: – Cyfran yr achosion o gyflenwi THN mewn carchardai o gymharu â safleoedd cymunedol, rhwng 2013-14 a 2021-22.

Ffynhonnell: Bas Data Lleihau Niwed 2022

Adran 3

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

- 3.1 Marwolaethau o Ganlyniad i Wenwyno gan Gyffuriau
- 3.2 Marwolaethau Heb Fod yn Gysylltiedig â Chamddefnyddio Cyffuriau
- 3.3 Marwolaethau Cysylltiedig â Chamddefnyddio Cyffuriau – Trosolwg
- 3.4 Marwolaethau Cysylltiedig â Chamddefnyddio cyffuriau – Demograffeg
- 3.5 Marwolaethau Cysylltiedig â Chamddefnyddio cyffuriau – Sylweddau
- 3.6 Marwolaethau Cysylltiedig â Chamddefnyddio Cyffuriau – Daearyddiaeth

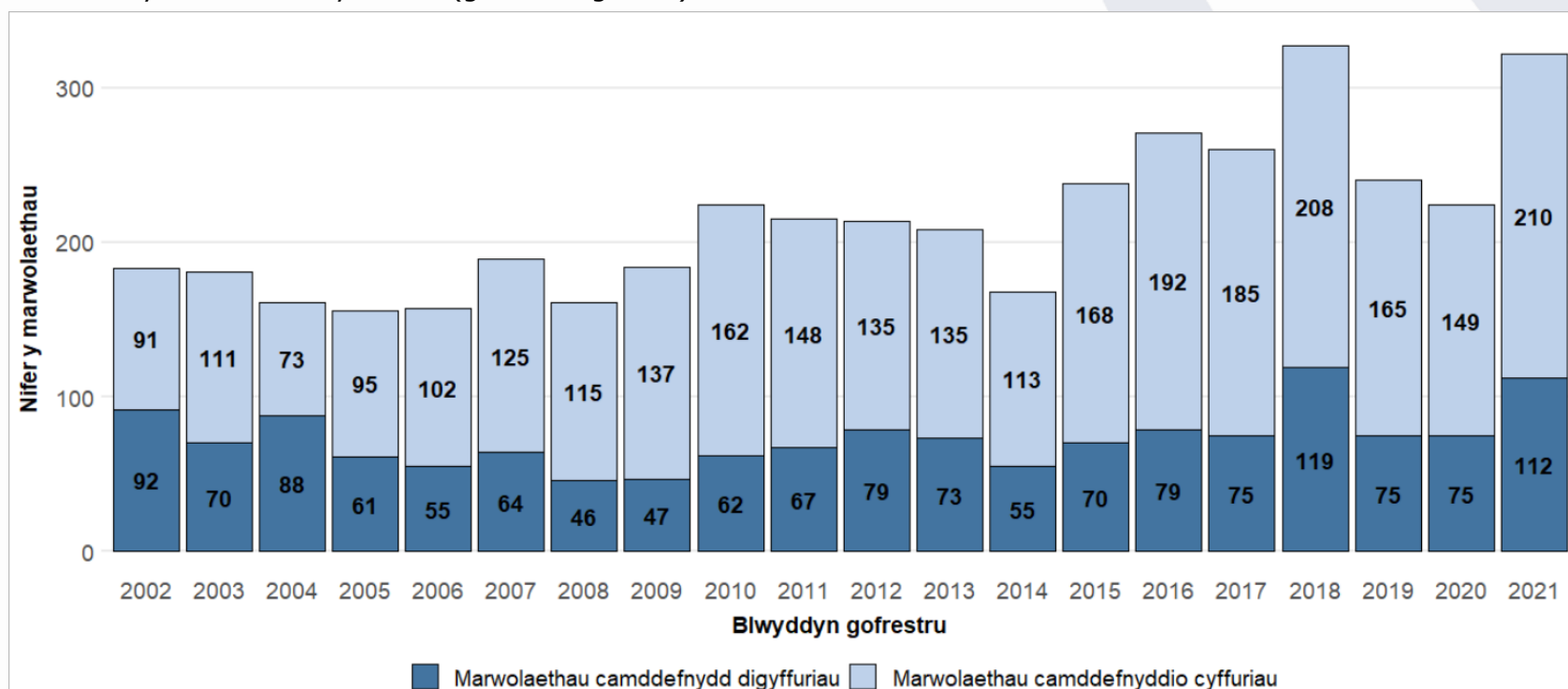

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

3.1 Marwolaethau o ganlyniad i wenwyno gan gyffuriau

Yn 2021, cofrestrwyd 322 o farwolaethau o ganlyniad i wenwyno gan gyffuriau yng Nghymru, sef cynnydd o 44 y cant o gymharu â'r flwyddyn galendr flaenorol. O blith y marwolaethau o ganlyniad i wenwyno gan gyffuriau, diffiniwyd 65 y cant yn farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau, yn benodol marwolaethau cysylltiedig â chyffuriau yn ymwneud yn benodol â chyffuriau anghyfreithlon a reolir o dan Ddeddf Camddefnyddio Cyffuriau 1971 a deddfwriaeth gysylltiedig arall.

Bu cynnydd sylweddol hefyd yn nifer yr achosion o wenwyno gan gyffuriau nad ystyriwyd eu bod yn farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau (marwolaethau heb fod yn gysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau) o gymharu â'r ffigur ar gyfer y flwyddyn flaenorol, sef 112 (cynnydd o 49 y cant). Bu cynnydd o 41 y cant yn nifer y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio sylweddau o 149 o farwolaethau yn 2020 i 149 yn 2020 (gweler Ffigur 12).

Ffynhonnell: ONS 2022

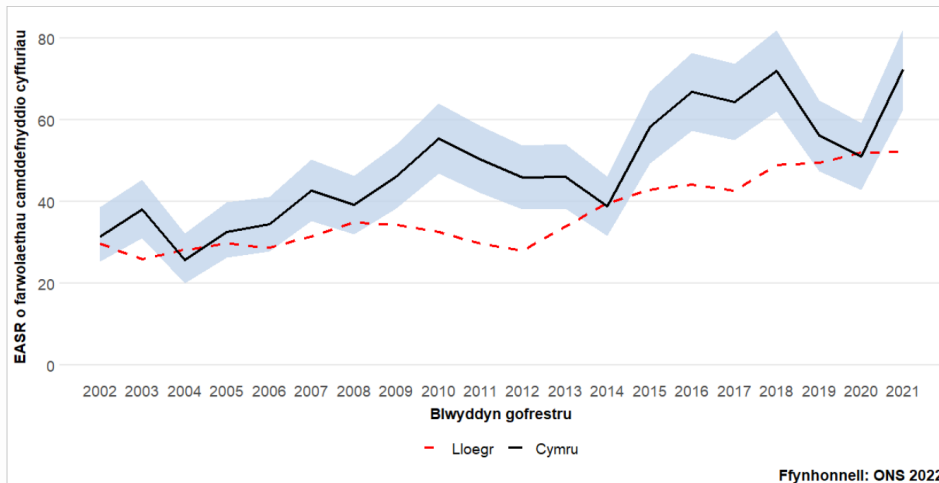
Ffigur 12: Marwolaethau o ganlyniad i wenwyno gan gyffuriau yng Nghymru yn ôl blwyddyn gofrestru a statws camddefnyddio sylweddau, rhwng 2001 a 2021.

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

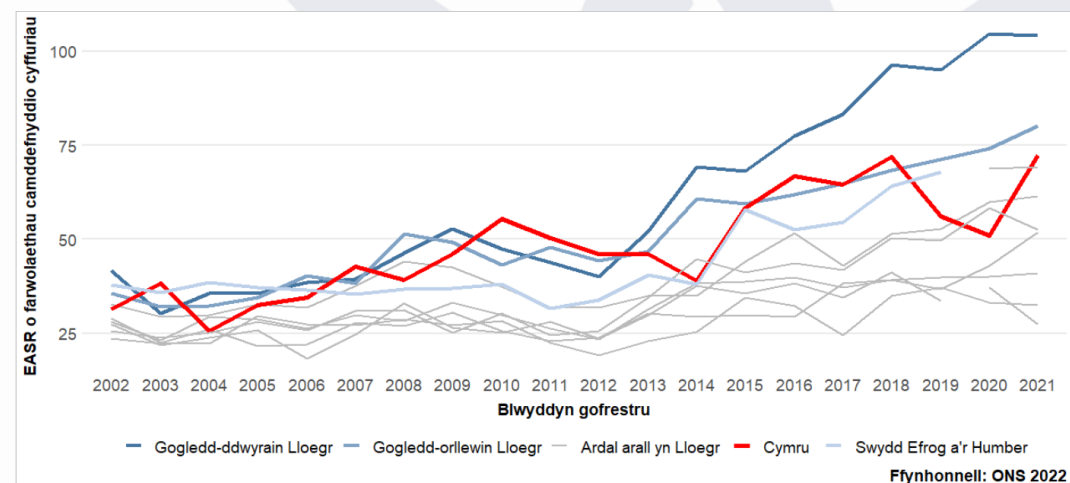
Marwolaethau o ganlyniad i wenwyno gan gyffuriau

Mae cyfradd Ewropeaidd wedi'i safoni yn ôl oedran (EASR) fesul miliwn o'r boblogaeth y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yng Nghymru wedi cynyddu o 51.1 y cant fesul miliwn o'r boblogaeth yn 2020 i 72.4 o farwolaethau fesul miliwn o'r boblogaeth yn 2021. Ac eithrio tair blynedd, yn hanesyddol mae gan Gymru gyfradd uwch o farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau na Lloegr, fel y dangosir yn Ffigur 13. Y gyfradd yn Lloegr yn 2020 oedd 52 fesul miliwn o'r boblogaeth, gydag amrywiaethau rhanbarthol sylweddol. Mae cyfraddau marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau wedi cynyddu yn y ddwy wlad dros y degawdau diwethaf.

Dylid bod yn ofalus wrth wneud cymhariaeth uniongyrchol â marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn yr Alban oherwydd gwahaniaethau mewn dulliau casglu ac oedi rhwng dyddiadau marwolaethau a chofrestriadau marwolaethau. Ar adeg ysgrifennu'r adroddiad hwn, nid yw cyfraddau marwolaethau cysylltiedig â chyffuriau yn yr Alban ar gyfer 2019 wedi'u cyhoeddi. Fodd bynnag, yn 2018, roedd cyfradd marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn yr Alban yn uwch na'r gyfradd yng Nghymru, sef 231 o farwolaethau fesul miliwn o'r boblogaeth. Mae cymariaethau rhwng rhanbarthau yn Lloegr yn dangos mai Cymru oedd â'r chweched gyfradd uchaf fesul miliwn o'r boblogaeth y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn 2020, y tu ôl i ranbarthau eraill yn Lloegr.

Ffigur 13: Cyfraddau wedi'u safoni yn ôl oedran fesul miliwn o'r boblogaeth ar gyfer marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yng Nghymru a Lloegr yn ôl blwyddyn cofrestru'r farwolaeth, gyda chyfyngau hyder o 95%, rhwng 2000 a 2021

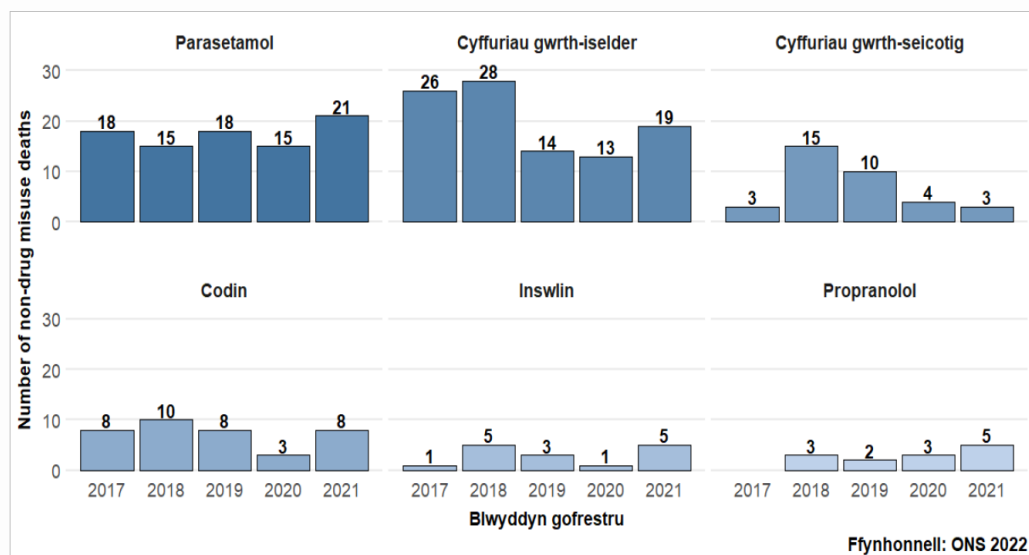

Ffigur 14: Cyfradd y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau fesul miliwn o'r boblogaeth yng Nghymru o gymharu â rhanbarthau a nodwyd yn Lloegr, rhwng 2000 to 2021

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

3.2 Marwolaethau heb fod yn gysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau – Trosolwg

Yn 2021, cofrestrwyd 112 o achosion o wenwyno gan gyffuriau yng Nghymru, sef cynnydd o bron i 50 y cant o gymharu â'r flwyddyn flaenorol (gweler Tabl 8), gydag amrywiad daearyddol sylweddol yn ôl bwrdd iechyd preswylfa. Oedran canolrifol marwolaethau oedd 46 oed (ystod 21-87), ac roedd 61 y cant yn ddynion. Y sylwedd mwyaf cyffredin a gofnodwyd oedd paracetamol, a oedd yn gysylltiedig ag 19 y cant o'r marwolaethau o ganlyniad i wenwyno gan gyffuriau (n=21) (gweler Ffigur 15). Bu cynnydd yn nifer y marwolaethau yn ymwneud â gwrthiselyddion, codin, inswlin a phropranolol, ond nid yw cynnydd mewn un flwyddyn yn ddigon i roi hyder i ddisgrifio tueddiadau newydd. Yn ystod y cyfnod hwn, cofnodwyd 'sylwedd heb ei enwi' ar gyfer 56 o farwolaethau heb fod yn gysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau.

Ffigur 15: Nifer yr achosion o wenwyno gan gyffuriau heb fod yn gysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yng Nghymru a oedd yn ymwneud â'r pum prif sylwedd a gofnodwyd, rhwng 2015 a 2020

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Cymru						
Nifer y marwolaethau heb fod yn gysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau	79	75	119	75	75	112
EARS fesul 100,000 o'r boblogaeth	2.7	2.5	4.0	2.5	2.5	3.8
Oedran canolrifol (blynnyddoedd)	46	49	48	46	49	46
Ystod oedran (blynnyddoedd)	18 - 95	19 - 97	18 - 89	19-90	20-94	21-87
% Dynion	65%	53%	51%	52%	56%	61%
EASR Bwrdd Iechyd (n)						
Aneurin Bevan	2.3 (13)	2.9 (17)	4.7 (27)	1.4 (8)	1.7 (10)	3.4 (19)
Prifysgol Betsi Cadwaladr	2.3 (15)	2.1 (15)	4.4 (29)	4.3 (29)	3.8 (25)	2.5 (17)
Cwm Taf Morgannwg	2.4 (10)	3 (12)	5.9 (26)	3 (12)	1.8 (8)	3.2 (14)
Caerdydd a'r Fro	1.7 (8)	1 (5)	2.3 (11)	0.7 (3)	0.9 (4)	3 (13)
Hywel Dda	7.6 (26)	3.3 (11)	2.9 (10)	3.4 (12)	4.6 (15)	4.6 (16)
Addysgu Powys	1 (1)	1.7 (2)	1.3 (2)	2.6 (3)	3.4 (5)	0.5 (1)
Bae Abertawe	1.6 (6)	3.4 (13)	3.8 (14)	2.2 (8)	2.2 (8)	8.8 (32)

Tabl 8: Data demograffeg a chyfraddau ar gyfer achosion o wenwyno gan gyffuriau heb fod yn gysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau, rhwng 2017 a 2021.

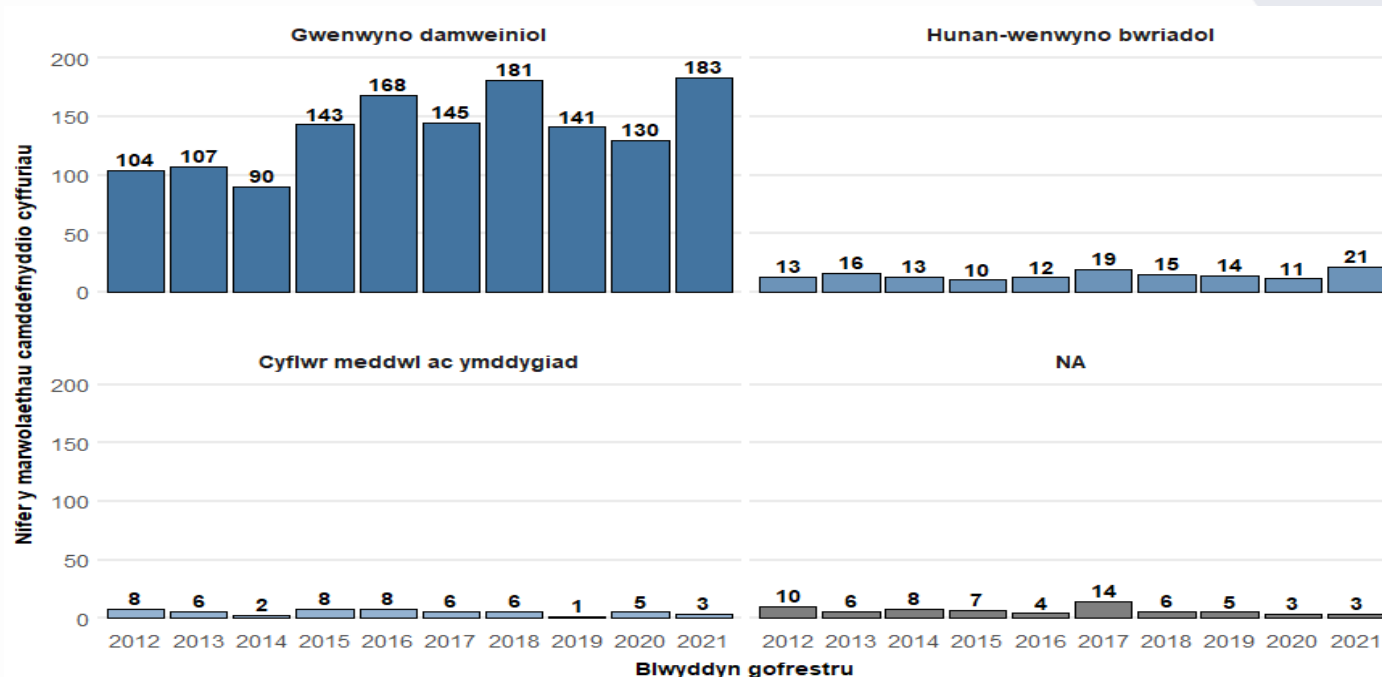
Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

3.3 Marwolaethau Cysylltiedig â Chamddefnyddio Cyffuriau – Trosolwg

Dim ond achosion o wenwyno gan gyffuriau a ddsbarthwyd yn farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn unol â diffiniad ONS y bydd gweddill yr adran hon yn eu crynhoi.¹⁹ Marwolaeth cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yw achosn o wenwyno gan gyffuriau sy'n deillio'n bennaf o'r canlynol:

- Camddefnyddio cyffuriau
- Dibyniaeth ar gyffuriau
- Gwenwyno gan gyffuriau ac unrhyw un o'r sylweddau a reolir o dan Ddeddf Camddefnyddio Cyffuriau 1971

Gwenwyno damweiniol oedd achos mwyaf cyffredin marwolaethau a gofrestrwyd yn 2021, gan gynrychioli 87 y cant (n=183) o'r holl farwolaethau yn 2021 (gweler Ffigur 16). Mae pob marwolaeth cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau wedi'i chynnwys yn y dadansoddiad, ni waeth beth fo'r bwriad.

Ffynhonnell: ONS 2022

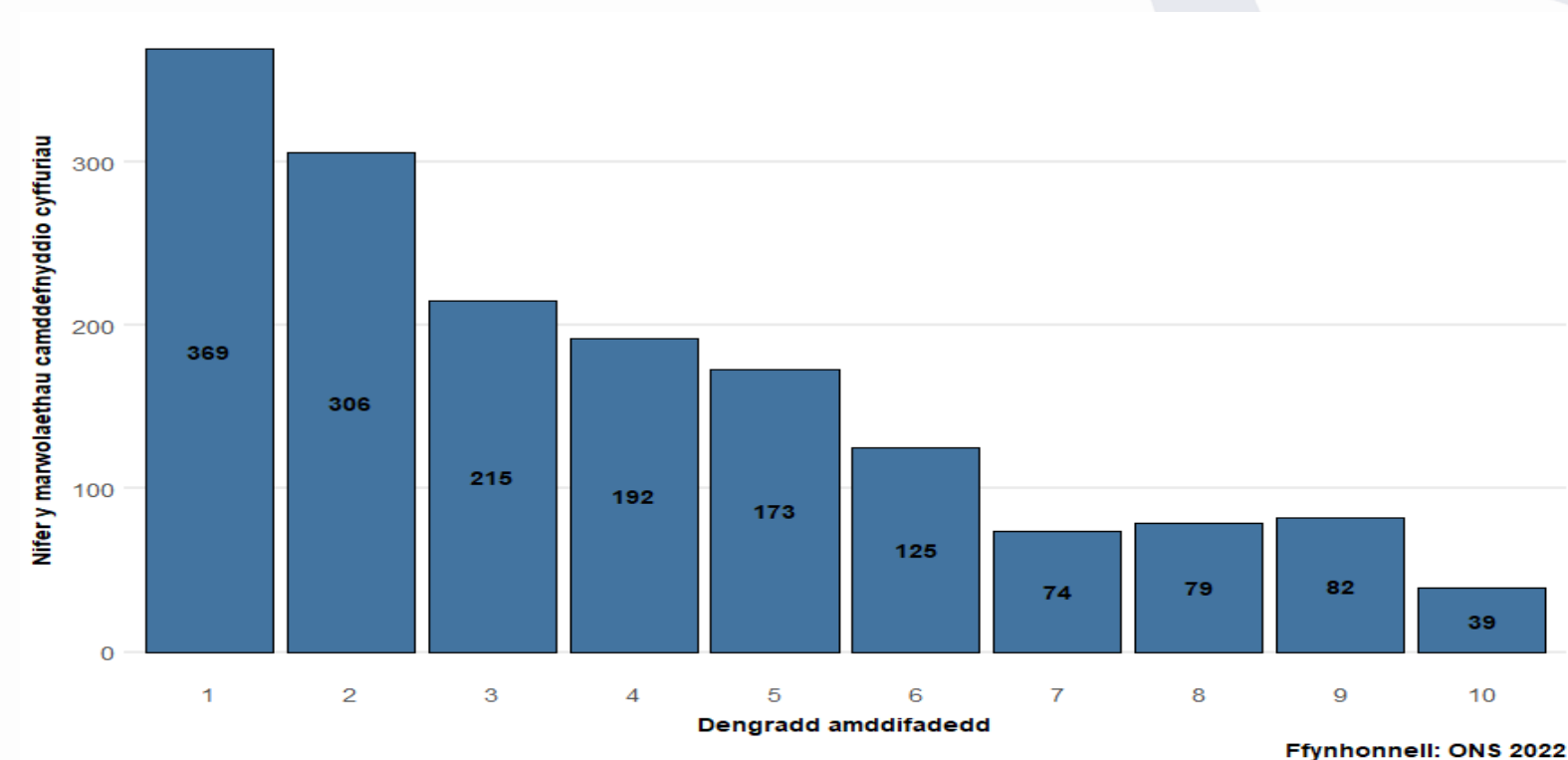
Ffigur 16: Prif achos marwolaethau cysylltiedig a chamddefnyddio cyffuriau yng Nghymru yn ôl blwyddyn gofrestru, rhwng 2012 a 2021.

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

3.4 Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau – anghydraddoldebau

Mynegai amddifadedd lluosog Cymru

Mae niwed gan gyffuriau fel arfer yn gysylltiedig ag amddifadedd cymdeithasol ac economaidd. O blith y cyfanswm o 1,660 o farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yng Nghymru yn ystod y deng mlynedd diwethaf, roedd 41 y cant ymhlith y rhai a oedd yn byw yn yr 20 y cant o ardaloedd mwyaf difreintiedig (degraddau 1-2) (gweler Ffigur 17). Felly, roedd nifer y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau bum gwaith yn uwch ymhlith y rhai a oedd yn byw yn y cwintel mwyaf difreintiedig o gymharu â'r rhai a oedd yn byw yn y chwintel lleiaf difreintiedig.

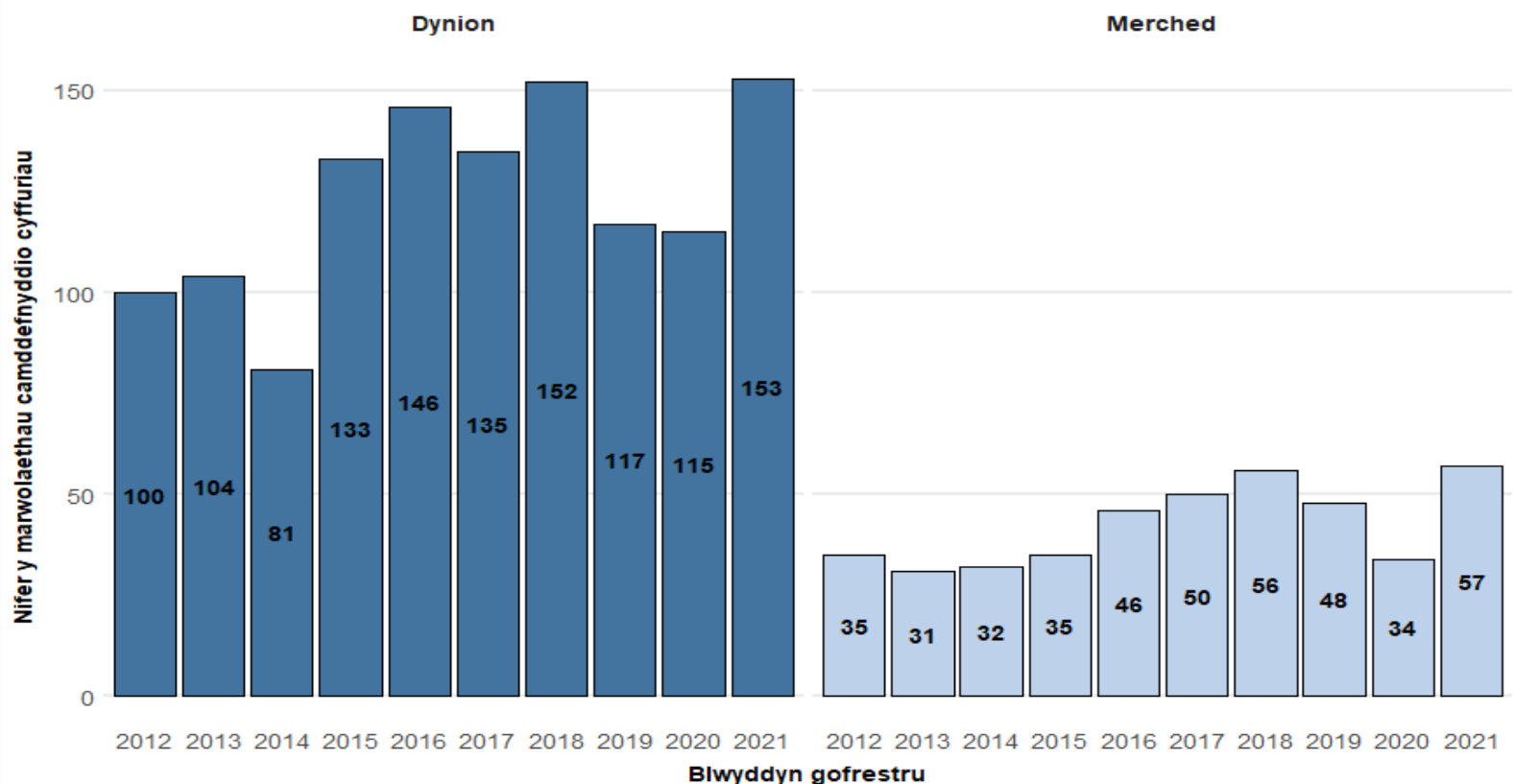
Ffigur 17: Nifer y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn ôl degradd amddifadedd, rhwng 2012 a 2021, 1 = graddfa amddifadedd uchaf i 10 = graddfa amddifadedd isaf)

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau – demograffeg

Rhyw ac Oedran

Dengys Ffigur 18 nifer y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau wedi'i haenu yn ôl rhyw. Yn 2021, y gymhareb marwolaethau ymhlith dynion a menywod oedd tua 3:1. Mae nifer y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau ymhlith menywod wedi cynyddu am y tro cyntaf mewn pedair blynedd. Yn 2021, oedran canolrifol marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau oedd 42.5 oed (ystod 17-83) sef cynnydd o 1.5 blynedd o gymharu â 2020. Ymhlith menywod, sef 47 oed (ystod 19-83), yr oedd oedran canolrifol marwolaethau ar ei uchaf, o gymharu â'r hyn a gofnodwyd ar gyfer dynion, sef 41 oed (ystod 17-83)

Ffynhonnell: ONS 2022

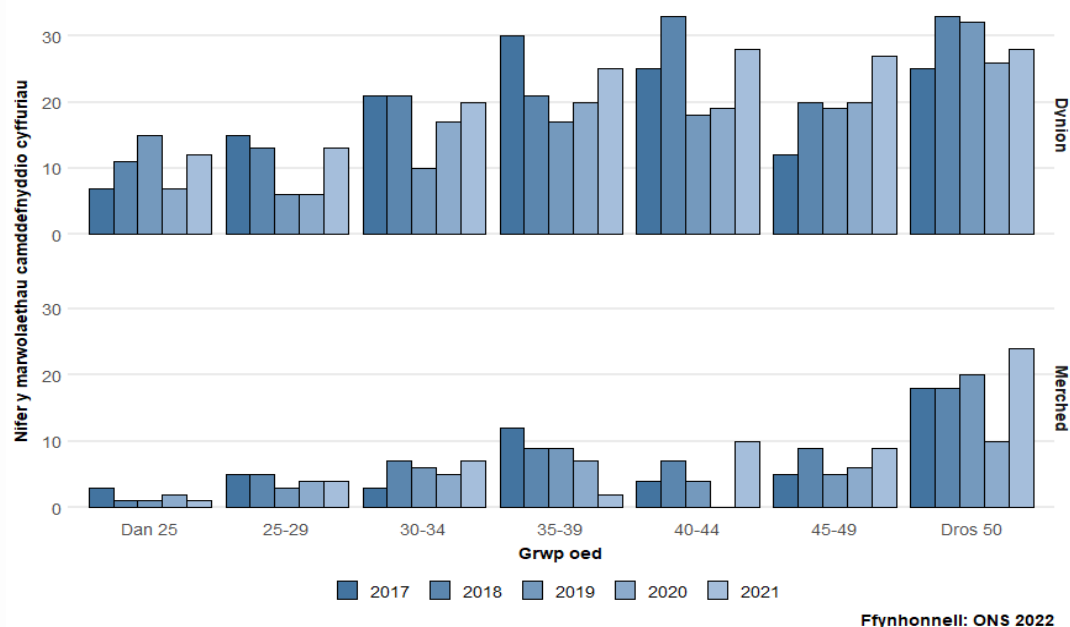
Ffigur 18: Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn ôl rhyw a blwyddyn gofrestru, rhwng 2012 a 2021 yng Nghymru

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

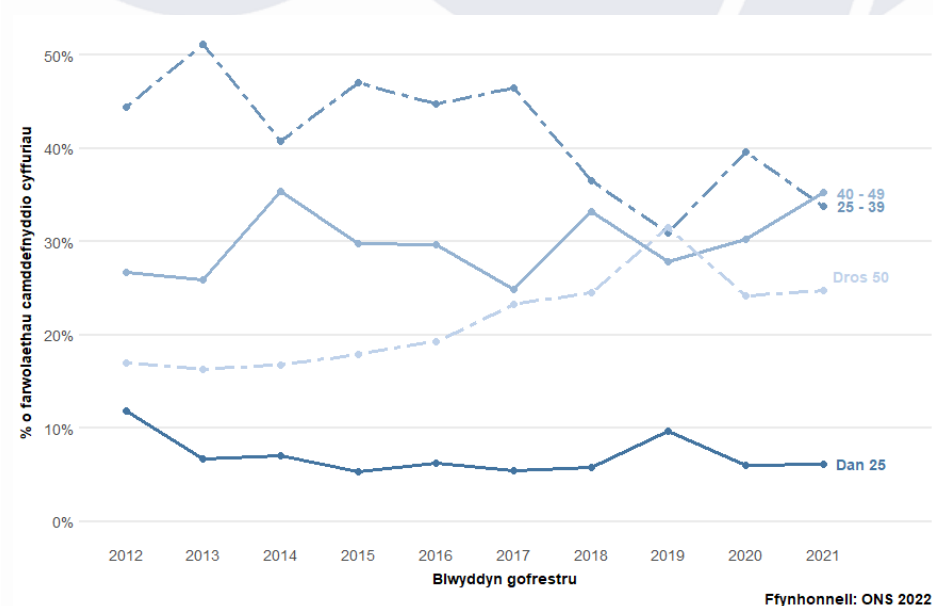
Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau – demograffeg

Dengys Ffigur 19 a Ffigur 20 gyfran a nifer y marwolaethau yn ôl grŵp oedran, rhyw a blwyddyn gofrestru.

Yn 2021, y grŵp oedran 40-44 yw'r grŵp oedran mwyaf cyffredin, gan gyfrif am 18 y cant o'r holl farwolaethau cysylltiedig â chyffuriau (n=38). Bu 13 o farwolaethau ymhlith pobl ifanc dan 25 oed, gan gyfrif am 6 y cant o farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn 2021. O gymharu â 2020, bu cynnydd yn nifer y marwolaethau ymhlith pob grŵp oedran ac eithrio menywod 35-39 oed.

Ffigur 19: Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn ôl grŵp oedran, rhyw a blwyddyn gofrestru, rhwng 2017 a 2021

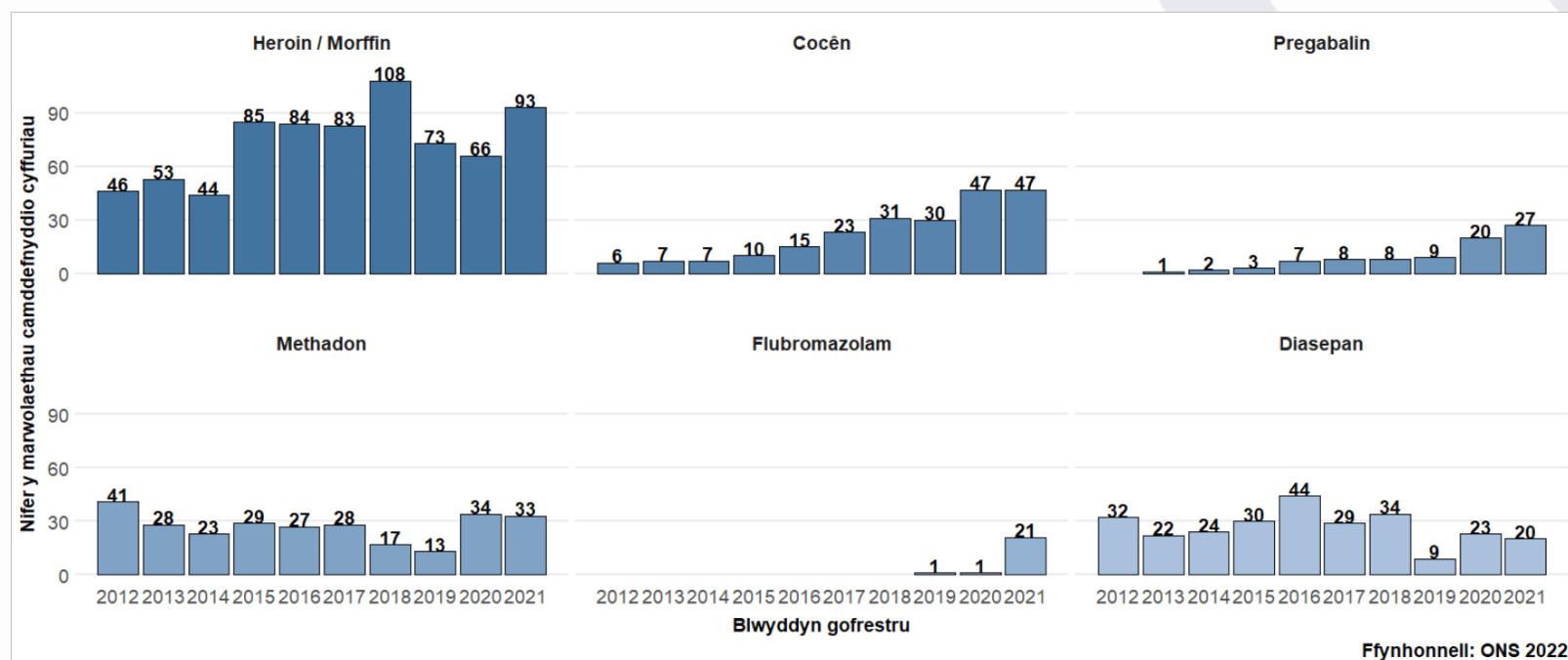
Ffigur 20: Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn ôl grŵp oedran a blwyddyn gofrestru, rhwng 2012 a 2021 yng Nghymru

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

3.5 Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau – sylweddau

Yn 2021, ac yn gyson â blynyddoedd blaenorol, y sylwedd mwyaf cyffredin a gofnodwyd ar gyfer marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yng Nghymru oedd heroin/morffin, a gofnodwyd yn achos 44 y cant o farwolaethau (n=93). Ymhlith y sylweddau cyffredin eraill a gofnodwyd roedd:

- Cocên (22 y cant, n=47)
- Methadon (16 y cant, n=33)
- Diazepam (10 y cant, n=20)
- Pregablin (13 y cant, n=27)
- Flubromazolam (10 y cant, n = 21)

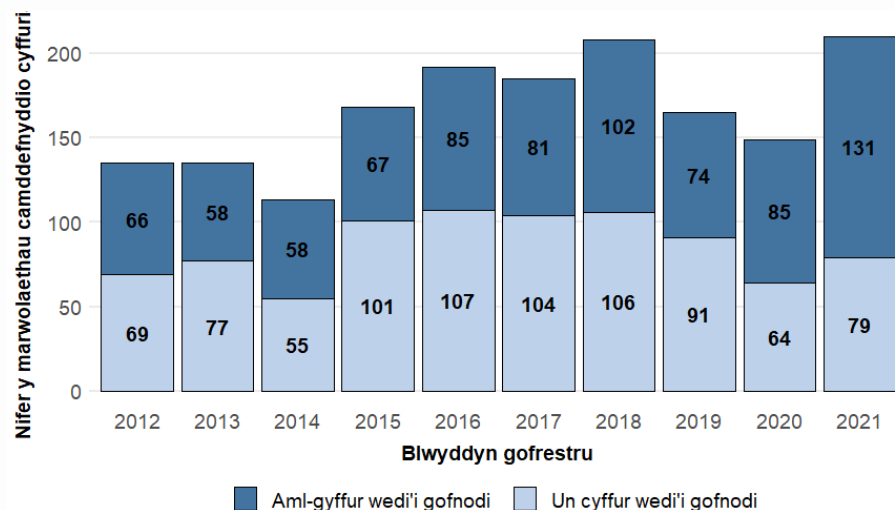
Ffigur 21: Y chwe phrif sylwedd a gofnodwyd yn achos marwolaethau cysylltiedig â chyffuriau yng Nghymru, rhwng 2012 a 2021

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau – sylweddau

Mae marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn aml yn ymwneud â chyfuniad o sylweddau, gan gynnwys alcohol a meddyginiaethau presgripsiwn yn unig (POMs) neu feddyginiaethau dros y cownter (OTCs), y cyfeirir at achosion o'r fath fel defnyddio amryw o gyffuriau. Yn 2021, cofnodwyd mwy nag un sylwedd yn achos 62 y cant (n=131) of o farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau, sef gostyngiad bach o gymharu â'r flwyddyn flaenorol, fel y dangosir yn Ffigurau 22, 23 a 24.

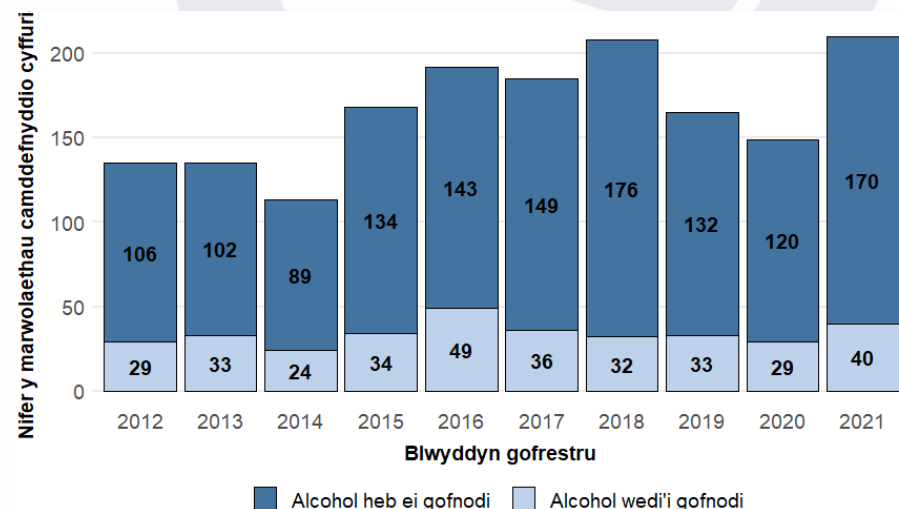
Ni chaiff sylweddau eilaidd eu cofnodi'n ddigonol oherwydd efallai na chaiff pob sylwedd a nodir drwy brosesau sgrinio tocsicolegol ei gofnodi ar y dystysgrif marwolaeth.

Ffynhonnell: ONS 2022

Ffigur 22: Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yng Nghymru lle y cofnodwyd nifer o sylweddau, rhwng 2021 a 2010

Gall defnyddio alcohol gyfrannu at farwolaeth gysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau oherwydd yr effeithiau tananadlu cyfunol a achosir pan gaiff ei yfed ar y cyd ag opioidau a/neu bensodiasepinau. Yn 2021, gwelwyd tystiolaeth docsicolegol o alcohol yn achos 19 y cant (n=40) o farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau, sy'n gyson â'r 20 y cant a gofnodwyd yn y flwyddyn flaenorol, fel y dangosir yn ffigur 23.

Ffynhonnell: ONS 2022

Ffigur 23: Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yng Nghymru lle y cofnodwyd nifer o sylweddau, rhwng 2021 a 2010

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau – sylweddau

Ffynhonnell: ONS 2022

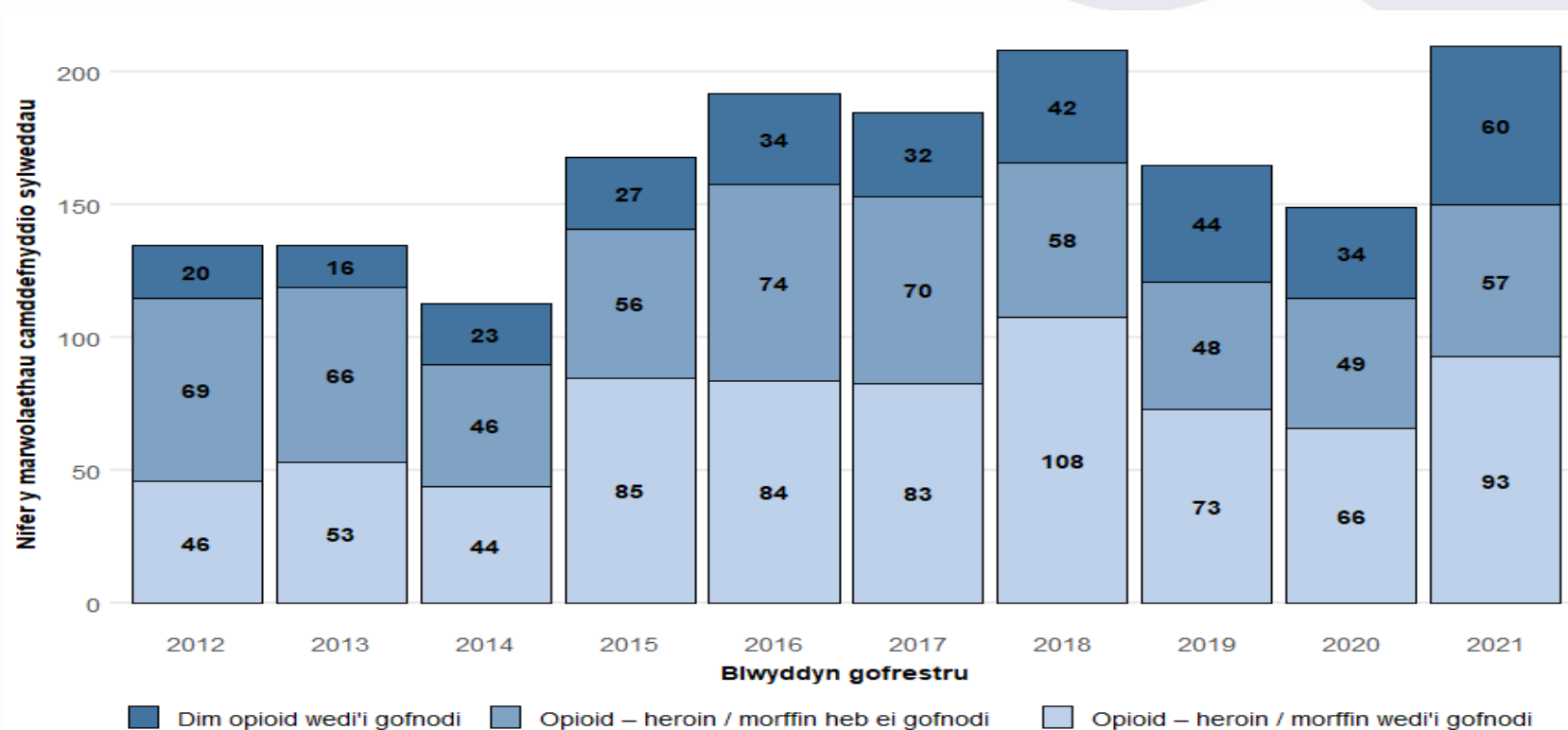
Ffigur 24: Nifer perthynol y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn ymwneud ag un cyffur neu gyfuniad o gyffuriau a nodwyd gyda'i gilydd ac a gofnodwyd ar y dystysgrif marwolaeth yng Nghymru yn 2021.

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau – sylweddau

Opioidau – Heroin a Morffin

Opioidau yw'r grŵp mwyaf cyffredin o sylweddau a gofnodir yn achos marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yng Nghymru. Yn 2021, roedd 71 y cant o farwolaethau cysylltiedig ag opioidau (n=150), o gymharu â 77 y cant yn y flwyddyn flaenorol. O blith y 150 o farwolaethau cysylltiedig ag opioidau, roedd 93 yn ymwneud â heroin/morffin. Roedd y 57 o farwolaethau a oedd yn weddill yn ymwneud ag un opioid arall megis methadon, codin neu dramadol.

Fynhonnell: ONS 2022

Ffigur 25: Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yng Nghymru yn ôl grŵp o sylweddau a blwyddyn cofrestru'r farwolaeth, rhwng 2012 a 2021.

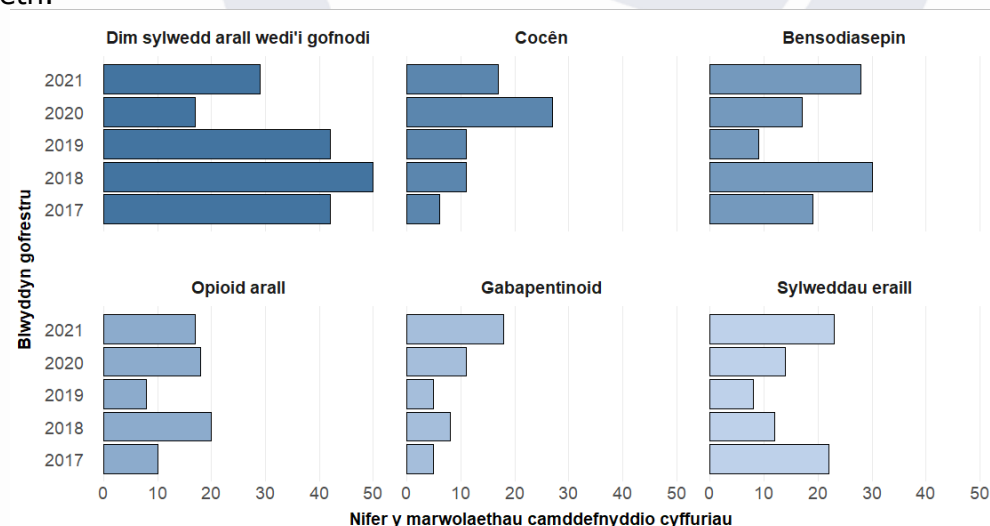
Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau – sylweddau – marwolaethau yn ymwneud â heroin/morffin

Oedran canolrifol marwolaethau yn ymwneud â heroin/morffin oedd 41 oed a chyfran y marwolaethau ymhlith dynion oedd 68 y cant yn 2021.

Dangosir data demograffig ar gyfer marwolaethau yn ymwneud â heroin/morffin yn Nhabl 9. Cofnodwyd 30 y cant o'r marwolaethau yn ymwneud â heroin/morffin yng Nghymru yn ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Morgannwg. Cynyddodd yr EASR un flwyddyn fesul 100,000 o'r boblogaeth ar gyfer y rhanbarth hwn yn sylweddol hefyd o gymharu â'r flwyddyn flaenorol. Yn y rhanbarth hwn hefyd y gwelwyd y cynnydd mwyaf yn yr EASR fesul 100,000 o'r boblogaeth.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Cymru						
Nifer y marwolaethau heb fod yn gysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau	84	83	108	73	66	93
EASR fesul 100,000 o'r boblogaeth	3.0	2.9	3.8	2.5	2.3	3.2
Oedran canolrifol (blynnyddoedd)	38.5	39	40.5	43	39.5	41
Ystod oedran (blynnyddoedd)	22 - 64	14 - 69	21 - 84	17-77	20-74	17-73
% Dynion	83%	66%	77%	77%	70%	68%
EASR Bwrdd Iechyd (n)						
Aneurin Bevan	1.3 (7)	1.2 (6)	1.7 (9)	1.2 (7)	0.5 (3)	1.9 (10)
Prifysgol Betsi Cadwaladr	1 (7)	2 (12)	2.3 (15)	1.8 (11)	2.1 (13)	1.2 (8)
Cwm Taf Morgannwg	4.1 (17)	1.6 (7)	4.9 (21)	4.6 (19)	2.2 (9)	6.6 (28)
Caerdydd a'r Fro	3.1 (15)	1.7 (8)	3.5 (16)	2.3 (11)	2.2 (10)	2.1 (10)
Hywel Dda	4.1 (13)	4.1 (13)	5.4 (18)	2.5 (8)	1.8 (6)	4.9 (16)
Addysgu Powys	0 (0)	0 (0)	2.2 (2)	1.8 (2)	1 (1)	4.8 (6)
Bae Abertawe	7.2 (25)	10.3 (37)	7.3 (27)	4 (15)	6.6 (24)	4.2 (15)

Ffynhonnell: ONS 2022

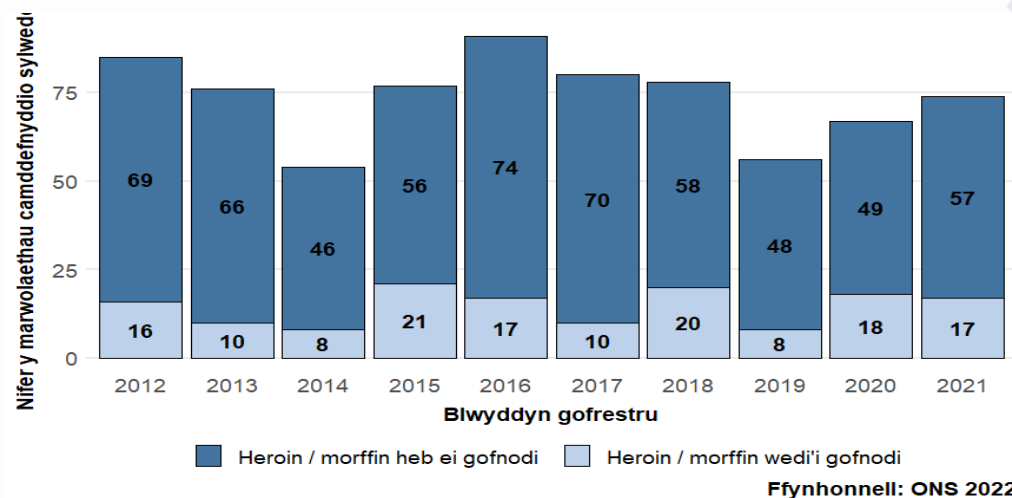
Tabl 9: Crynodeb o ddata demograffig mewn perthynas â marwolaethau yn ymwneud â heroin/morffin yn ôl Bwrdd Iechyd, gan gynnwys cyfraddau Ewropeaidd wedi'u safoni yn ôl oedran (EASR) fesul 100,000 o'r boblogaeth (gyda nifer y marwolaethau mewn cromfachau), rhwng 2017 a 2021.

Ffigur 26: Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio heroin/morffin yn ymwneud â grwpiau o sylweddau gwahanol yn ôl blwyddyn gofrestru, rhwng 2017 a 2021.

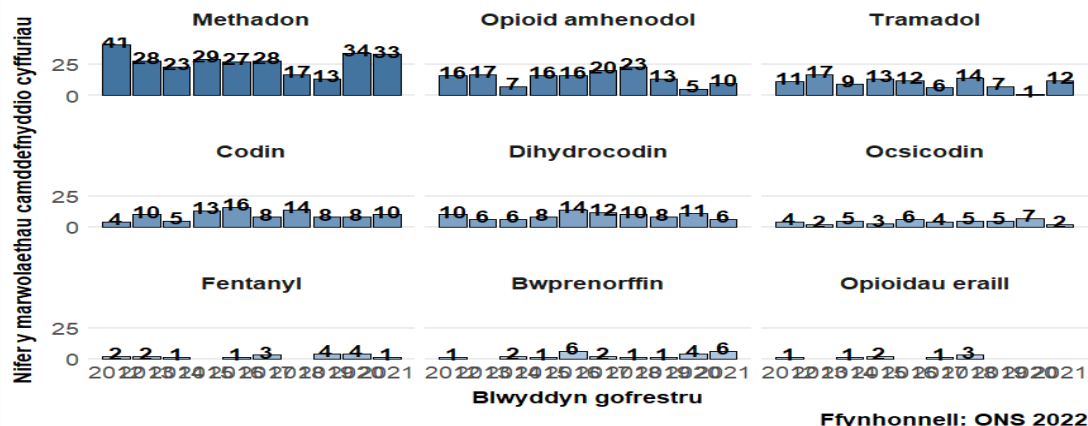
Yn 2021, cafodd 31% o farwolaethau yn ymwneud â heroin/morffin (n=29) eu cofnodi'n rhai nad oeddent yn ymwneud ag unrhyw sylwedd arall. Mae hwn yn gynnydd sylweddol o gymharu â'r flwyddyn flaenorol ond mae'n fwy cyson â blynnyddoedd blaenorol. Roedd y 69% (n=64) yn weddill o farwolaethau yng Nghymru yn ymwneud ag o leiaf un sylwedd arall (gweler Ffigur 25).

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau – opioidau eraill: heb fod yn heroin/morffin

Ffigur 27: Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yng Nghymru yn ôl grŵp o sylweddau a blwyddyn cofrestru'r farwolaeth, rhwng 2012 a 2021.

Ffigur 28: Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn ymwneud ag opioidau eraill (heb fod yn heroin/morffin) yn ôl blwyddyn cofrestru'r farwolaeth a sylwedd, rhwng 2012 a 2021.

Opioidau eraill – heb fod yn heroin/morffin

Cofnodwyd o leiaf un opioid, ar wahân i heroin/morffin, yn achos 57 o farwolaethau. Er bod cyfran o'r marwolaethau hyn hefyd yn ymwneud â heroin/morffin, nid oedd hynny'n wir am y mwyafrif (gweler Ffigur 27).

Yr opioid mwyaf cyffredin a gofnodwyd, ar wahân i heroin/morffin, oedd methadon (gweler Ffigur 28). Mae nifer y marwolaethau yn ymwneud â methadon wedi aros mor uchel â'r ffigur ar gyfer y flwyddyn flaenorol, a oedd yn gynnydd sylweddol ynddo'i hun o gymharu â blyneddau blaenorol.

Ymhlith yr opioidau cyffredin eraill a gofnodwyd roedd Dihydrocodin (n=5), Codin (n=10) a Bwprenorffin (n=5). Yn 2021, cofnodwyd un farwolaeth yn ymwneud â ffentanyl. Bu cynnydd yn nifer y marwolaethau yn ymwneud ag 'opioidau amhenodol', o 5 yn 2020 i 10 yn 2021.

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau – opioidau eraill: heb fod yn heroin/morffin

Oedran canolrifol marwolaethau yn ymwneud ag opioidau eraill oedd 45 oed o gymharu â 41 oed marwolaethau yn ymwneud â heroin/morffin, ac roedd 67 y cant yn ddynion. Ym Mae Abertawe y cofnodwyd yr EASR uchaf o farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn ymwneud ag opioidau eraill, sef 2.9 o farwolaethau fesul 100,000 o'r boblogaeth (gweler Tabl 10). Ymhlith y 57 o farwolaethau yn ymwneud ag opioidau eraill, ni chofnodwyd unrhyw sylwedd arall ar gyfer 35 y cant (n=20). O ran y 37 o farwolaethau sy'n weddill, ymhlith y sylweddau a gofnodwyd ochr yn ochr ag opioidau mae bensodiazepinau, cocên, gabapentinoidau ac o leiaf un sylwedd arall.

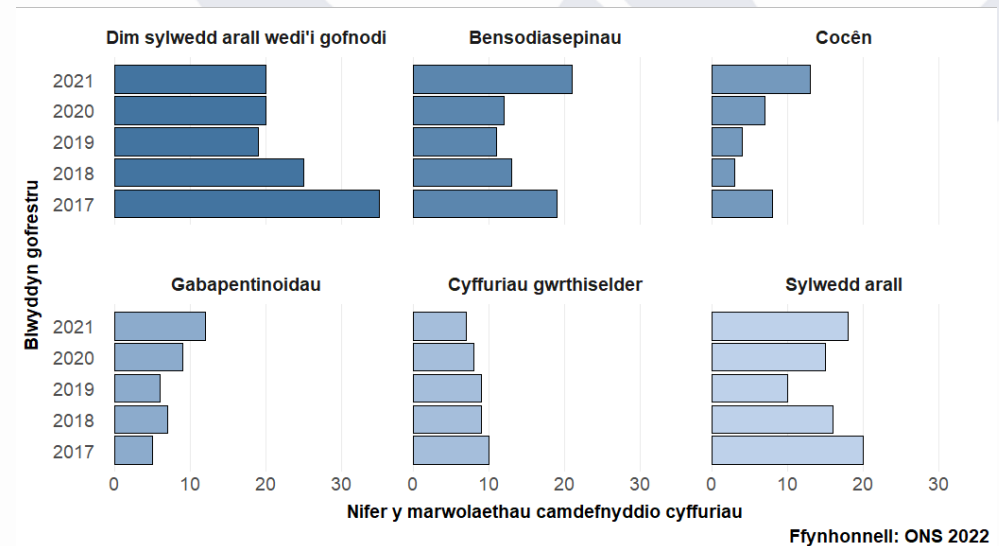
Tabl 10: Crynodeb o ddata demograffig mewn perthynas â marwolaethau yn ymwneud ag opioidau eraill (heb fod yn heroin/morffin) yn ôl Bwrdd Iechyd, gan gynnwys EASR fesul 100,000 o'r boblogaeth (gyda nifer y marwolaethau mewn cromfachau).

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Cymru						
Nifer y marwolaethau	74	70	58	48	49	57
EARS fesul 100,000 o'r boblogaeth	2.5	2.4	2.0	1.6	1.7	1.9
Oedran canolrifol (blynyddoedd)	43.5	39.5	45	49	45	45
Ystod oedran (blynyddoedd)	18 -70	19 -91	24 -91	21-88	17-77	17-83
% Dynion	66%	77%	64%	63%	82%	67%

EASR Bwrdd Iechyd (n)

Aneurin Bevan	2 (11)	1.4 (8)	1.6 (9)	1.4 (8)	0.3 (2)	1.5 (9)
Prifysgol Betsi Cadwaladr	2.1 (14)	1.8 (12)	1.6 (11)	1.7 (11)	1.8 (12)	2.2 (15)
Cwm Taf Morgannwg	1.5 (6)	3.8 (16)	3 (13)	1.9 (8)	2.3 (10)	2.1 (9)
Caerdydd a'r Fro	3.1 (15)	1.8 (9)	1.6 (7)	1.9 (8)	0.7 (3)	1.8 (8)
Hywel Dda	2.6 (9)	1.7 (5)	1 (3)	1.3 (5)	1.2 (4)	1.7 (6)
Addysgu Powys	3.2 (4)	1.2 (1)	0.6 (1)	2.6 (3)	4.6 (4)	0 (0)
Bae Abertawe	4 (15)	5.2 (19)	4.1 (14)	1.3 (5)	3.9 (14)	2.9 (10)

Ffigur 29: Marwolaethau cysylltiedig ag opioidau eraill yn ymwneud â grwpiau o sylweddau gwahanol yn ôl blwyddyn gofrestru, rhwng 2017 a 2021

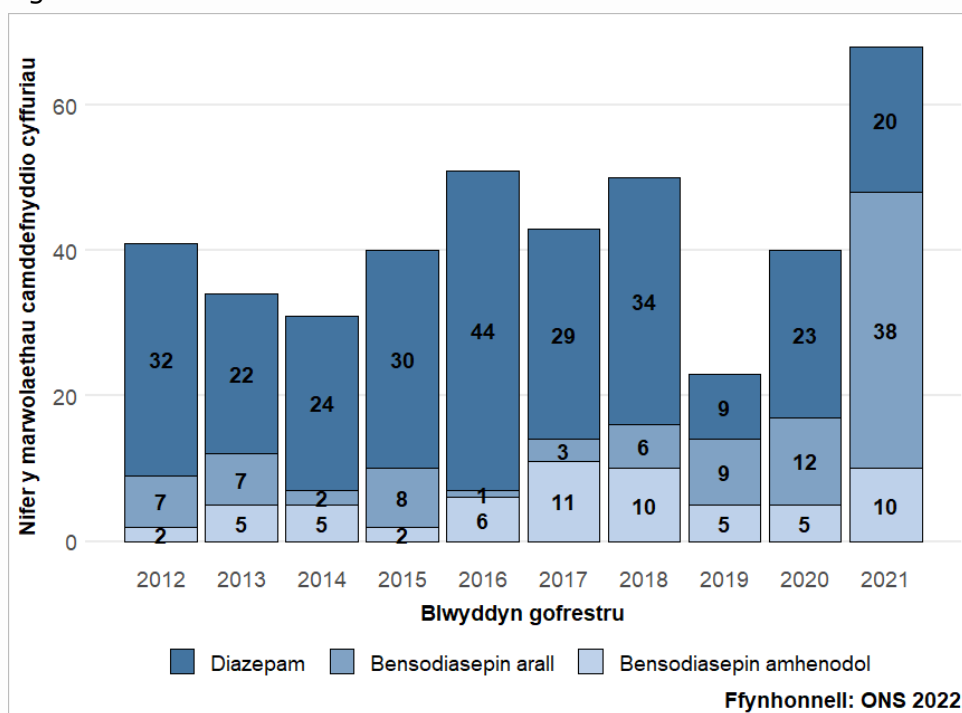
Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau – Bensodiasepinau

Bensodiasepinau

Cofnodwyd bensodiasepinau yn achos 32 y cant o farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn 2021 (n=68), gan gynrychioli'r ail grŵp mwyaf cyffredin o sylweddau a gofnodwyd yn dilyn opioidau, sef cynnydd o gymharu â'r flwyddyn ddiwethaf.

Y math mwyaf cyffredin o bensodiasepin a gofnodwyd oedd Flubromazolam, a gofnodwyd yn achos 21 o farwolaethau yn 2021, gan olygu mai dyma'r sylwedd mwyaf cyffredin a gofnodwyd. Ymhlith bensodiasepinau eraill a restrwyd roedd Diazepam (20) ac Etizolam, Flualprazolam a Temazepam. Mae adroddiadau diweddar wedi dangos cynnydd yn nifer y marwolaethau yn ymwneud â bensodiasepinau mewn rhanbarthau eraill o'r DU. Bu cynnydd sylweddol yn yr Alban ers 2014, yn benodol marwolaethau yn ymwneud ag Etizolam.

Ffigur 32: Marwolaethau yn ymwneud â bensodiasepinau yn ôl blwyddyn gofrestru a sylwedd, rhwng 2012 a 2021.

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

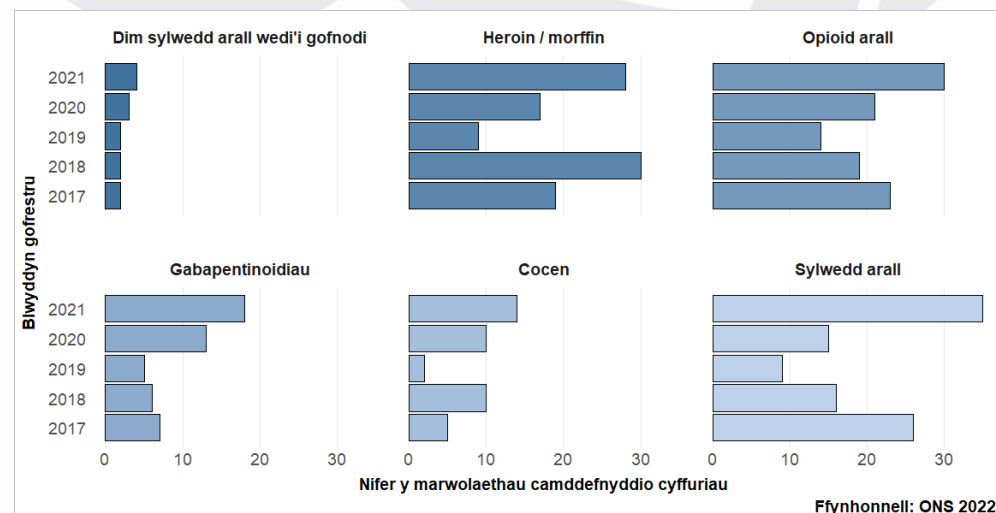
Marwolaethau cysylltiedig â chamdddefnyddio cyffuriau – Bensodiasepinau

Oedran canolrifol marwolaethau yn ymwneud â bensodiasepinau oedd 42 oed, ac roedd 82 y cant yn ddynion (gweler Tabl 12). Yn ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf y cofnodwyd yr EASR uchaf, gan gyfrif am 30 y cant o'r holl farwolaethau yn ymwneud â bensodiasepinau.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Cymru						
Nifer y marwolaethau	15	23	31	30	47	47
EARS fesul 100,000 o'r boblogaeth	0.5	0.8	1.1	1.0	1.7	1.7
Oedran canolrifol (blynyddoedd)	37	38	35	36.5	39	41
Ystod oedran (blynyddoedd)	27 - 51	24 - 57	23 - 56	18-60	21-58	19-59
% Dynion	100%	87%	87%	73%	79%	81%
EASR Bwrdd Iechyd (n)						
Aneurin Bevan	0.2 (1)	0.2 (1)	0.4 (2)	0.2 (1)	0.4 (2)	0.5 (3)
Prifysgol Betsi Cadwaladr	0.7 (5)	1.2 (7)	1.2 (7)	2 (12)	1.8 (11)	1.7 (10)
Cwm Taf Morgannwg	0.5 (2)	0.5 (2)	1.1 (5)	0.5 (2)	1.5 (6)	2.1 (9)
Caerdydd a'r Fro	0.3 (2)	1.4 (6)	0.9 (4)	1.3 (6)	1.2 (5)	1.3 (6)
Hywel Dda	0 (0)	1 (3)	0.3 (1)	0.4 (1)	0 (0)	1.7 (5)
Addysgu Powys	0 (0)	1 (1)	1.2 (1)	2.2 (2)	2.3 (2)	0 (0)
Bae Abertawe	1.3 (5)	0.9 (3)	2.9 (11)	1.6 (6)	5.8 (21)	3.9 (14)

Tabl 12: Crynodeb o ddata demograffig mewn perthynas â marwolaethau yn ymwneud â bensodiasepinau yn ôl Bwrdd Iechyd, gan gynnwys cyfraddau Ewropeaidd wedi'u safoni yn ôl oedran (EASR) fesul 100,000 o'r boblogaeth (gyda nifer y marwolaethau mewn cromfachau), rhwng 2017 a 2021.

Roedd bron pob marwolaeth (94 y cant) yn ymwneud â bensodiasepinau yn cynnwys sylweddau eraill, yn benodol opioidau. O blith y 68 o farwolaethau yn ymwneud â bensodiasepinau, cafodd 58 eu rhestru ochr yn ochr ag o leiaf un opioid, chwech ochr yn ochr â sylweddau heb fod yn opioidau yn unig (gweler Ffigur 33). Cafwyd 4 marwolaeth lle y rhestrwyd un sylwedd yn unig.

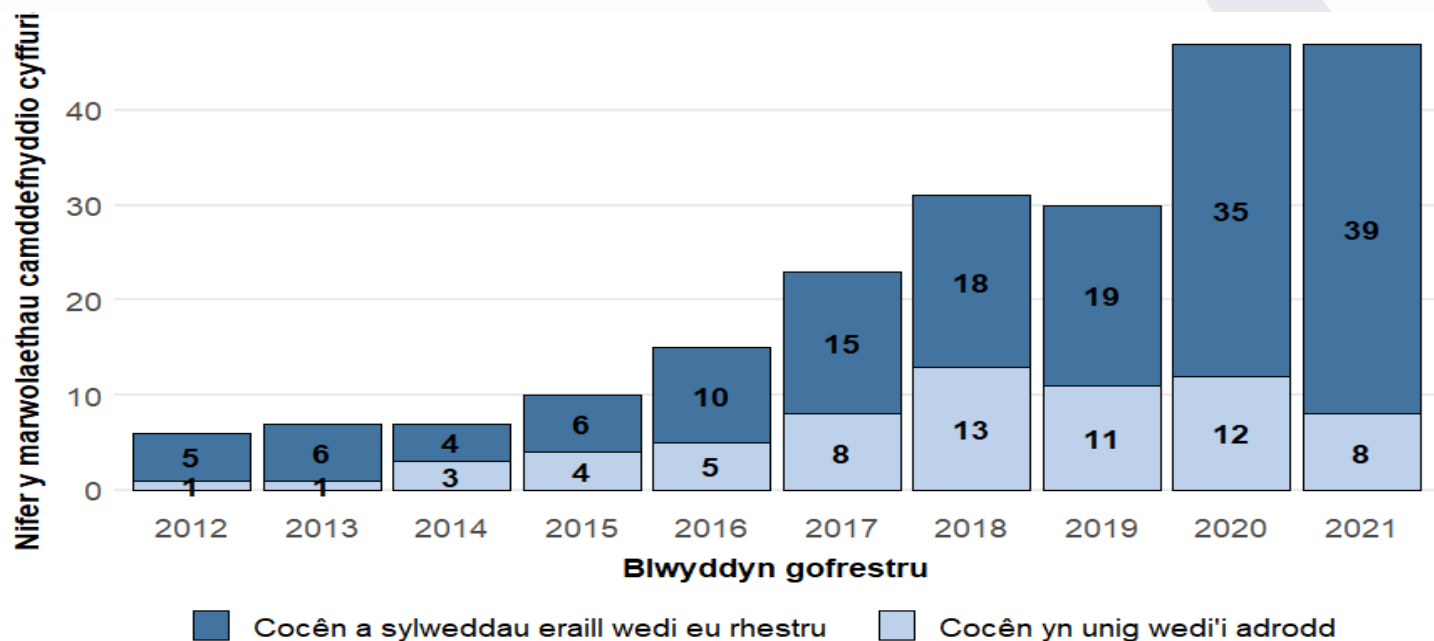
Ffigur 33: Marwolaethau yn ymwneud â chocken a grwpiau o sylweddau gwahanol ychwanegol yn ôl blyddyn gofrestru, rhwng 2017 a 2021

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau – Cocên

Cocên

Yn 2021, cocên oedd y cyffur a gofnodwyd yn achos 47 o farwolaethau, gan gynrychioli 22 y cant o'r holl farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau, sef y trydydd uchaf yn dilyn opioidau a Bensodiasepinau. Bu cynnydd mawr yn nifer y marwolaethau yn ymwneud â chocên dros y ddwy flynedd ddiwethaf, a hynny ochr yn ochr â chynnydd yn nifer y derbyniadau i'r ysbyty a oedd yn gysylltiedig â chocên a nifer yr unigolion a gysylltodd â gwasanaethau camddefnyddio sylweddau am driniaeth. Oherwydd y systemau cofnodi presennol, ni ellir gwahaniaethu rhwng marwolaethau yn ymwneud â chocên crac a chocên powdr. Bu cynnydd yn nifer y marwolaethau lle y rhestrwyd cocên ochr yn ochr â sylweddau eraill (gweler Ffigur 30) a chynnydd bach yn nifer y marwolaethau lle y rhestrwyd cocên fel yr unig sylwedd. Sylweddau cyffredin a restrwyd ochr yn ochr â chocên yw heroin/morffin ac opioidau eraill (gweler Ffigur 31).

Ffynhonnell: ONS 2022

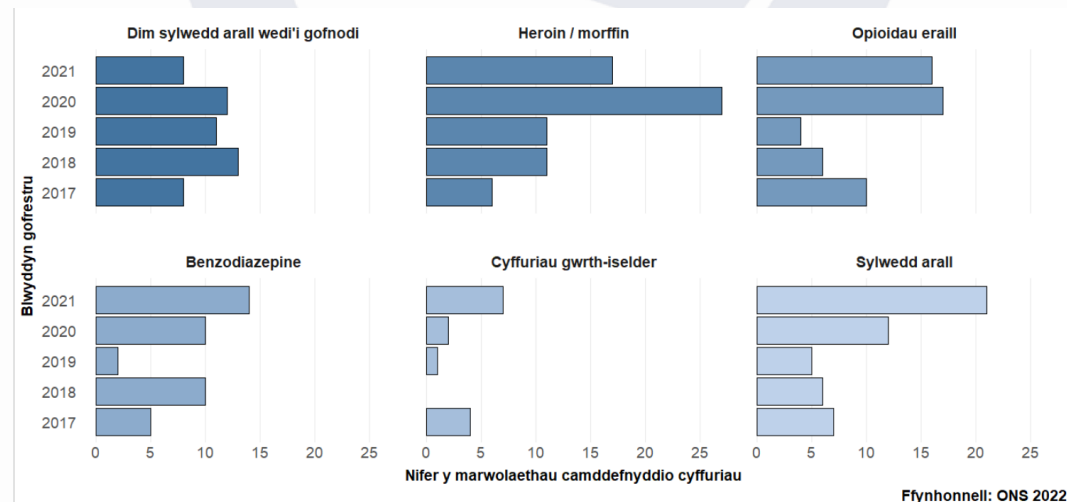
Ffigur 30: Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn ymwneud â chocên fel yr unig sylwedd a gofnodwyd, a chocên ochr yn ochr ag o leiaf un sylwedd arall, yn ôl blwyddyn cofrestru'r farwolaeth, rhwng 2012 a 2021.

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau – Cocên

Oedran canolrifol marwolaethau yn ymwneud â chocên yn 2021 oedd 41 oed (Tabl 11). Dengys dadansoddiad pellach wahaniaethau rhwng oeddrannau canolrifol marwolaethau lle y rhestrwyd cocên fel yr unig sylwedd a marwolaethau lle y rhestrwyd cocên ochr yn ochr â sylweddau eraill.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Cymru						
Nifer y marwolaethau	50	42	50	22	35	61
EARS fesul 100,000 o'r boblogaeth	1.8	1.5	1.8	0.8	1.2	2.2
Oedran canolrifol (blynyddoedd)	39	37	38	41	40	42
Ystod oedran (blynyddoedd)	18 - 59	21 - 80	21 - 79	21-67	20-71	19-65
% Dynion	82%	81%	84%	82%	71%	82%
EASR Bwrdd Iechyd (n)						
Aneurin Bevan	1 (5)	1.5 (8)	0.5 (3)	0.7 (4)	0 (0)	0.4 (2)
Prifysgol Betsi Cadwaladr	0.1 (1)	0 (0)	0.5 (3)	0.3 (2)	0.2 (1)	0.2 (1)
Cwm Taf Morgannwg	1.5 (6)	0.9 (4)	1 (4)	0.7 (3)	2.7 (11)	4.3 (18)
Caerdydd a'r Fro	2.2 (11)	0.8 (4)	1.6 (7)	1.1 (5)	1.3 (6)	2.5 (11)
Hywel Dda	3 (9)	3.2 (10)	2.5 (8)	0.7 (2)	0.5 (2)	5 (16)
Addysgu Powys	0 (0)	0 (0)	1.2 (1)	1 (1)	1.9 (2)	0.7 (1)
Bae Abertawe	5 (18)	4.4 (16)	6.6 (24)	1.5 (5)	3.5 (13)	3.3 (12)

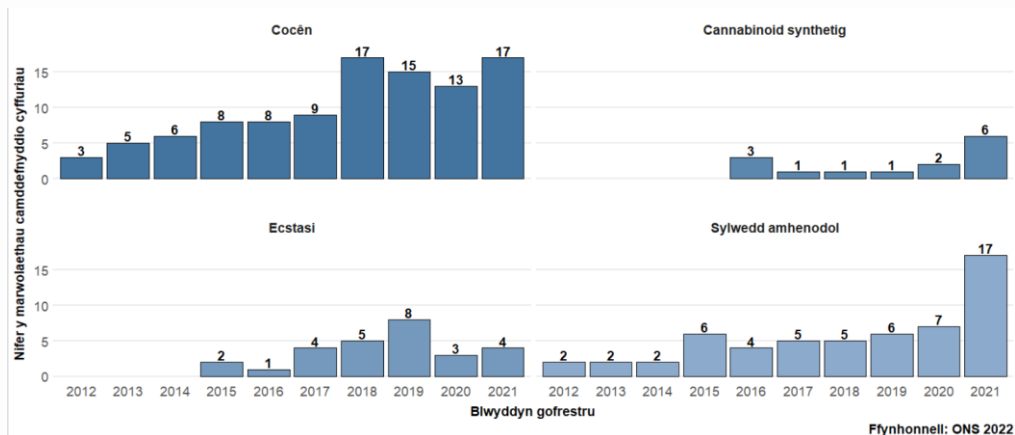
Tabl 11: Crynodeb o ddata demograffig mewn perthynas â marwolaethau yn ymwneud â chocên yn ôl Bwrdd Iechyd, gan gynnwys cyfraddau Ewropeaidd wedi'u safoni yn ôl oedran (EASR) fesul 100,000 o'r boblogaeth (gyda nifer y marwolaethau mewn cromfachau), rhwng 2017 a 2021.

Ffigur 31: Marwolaethau yn ymwneud â chocên a grwpiau o sylweddau gwahanol ychwanegol yn ôl blwyddyn gofrestru, rhwng 2017 a 2021.

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

Marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau sylweddau – Symbylyddion a sylweddau eraill

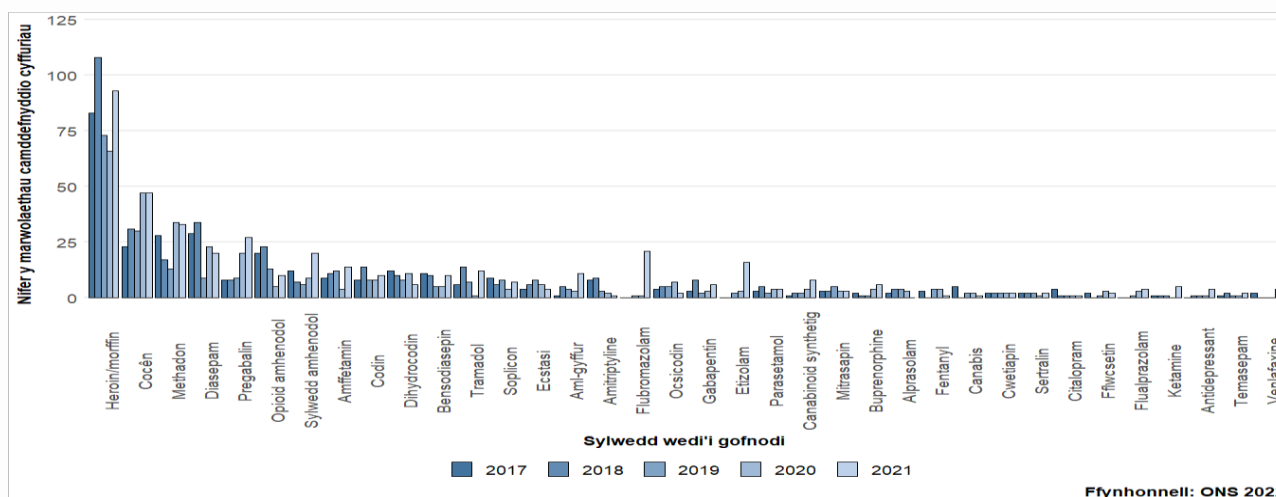
Symbylyddion a sylweddau eraill

Yn 2021, roedd 29 y cant o farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn ymwneud â sylweddau heb fod yn opioidau ($n = 60$), sef cynnydd o 6 phwynt canrannol o gymharu â'r flwyddyn flaenorol. Bu cynnydd cyffredinol yn nifer y marwolaethau yn ymwneud â sylweddau heb fod yn opioidau ers 2013, ac eithrio 2017 a 2020.

Dros y degawd diwethaf, cofnodwyd Ecstasi/MDMA yn achos 24 o farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau, y mae 21 ohonynt wedi digwydd ers 2015 gyda'r nifer mwyaf yn cael eu cofnodi yn 2019.

Ffigur 34: Marwolaethau yn ymwneud â symbylyddion a sylweddau heb eu nodi, yn ôl sylwedd a ddewiswyd a blwyddyn gofrestru'r farwolaeth, rhwng 2017 a 2021

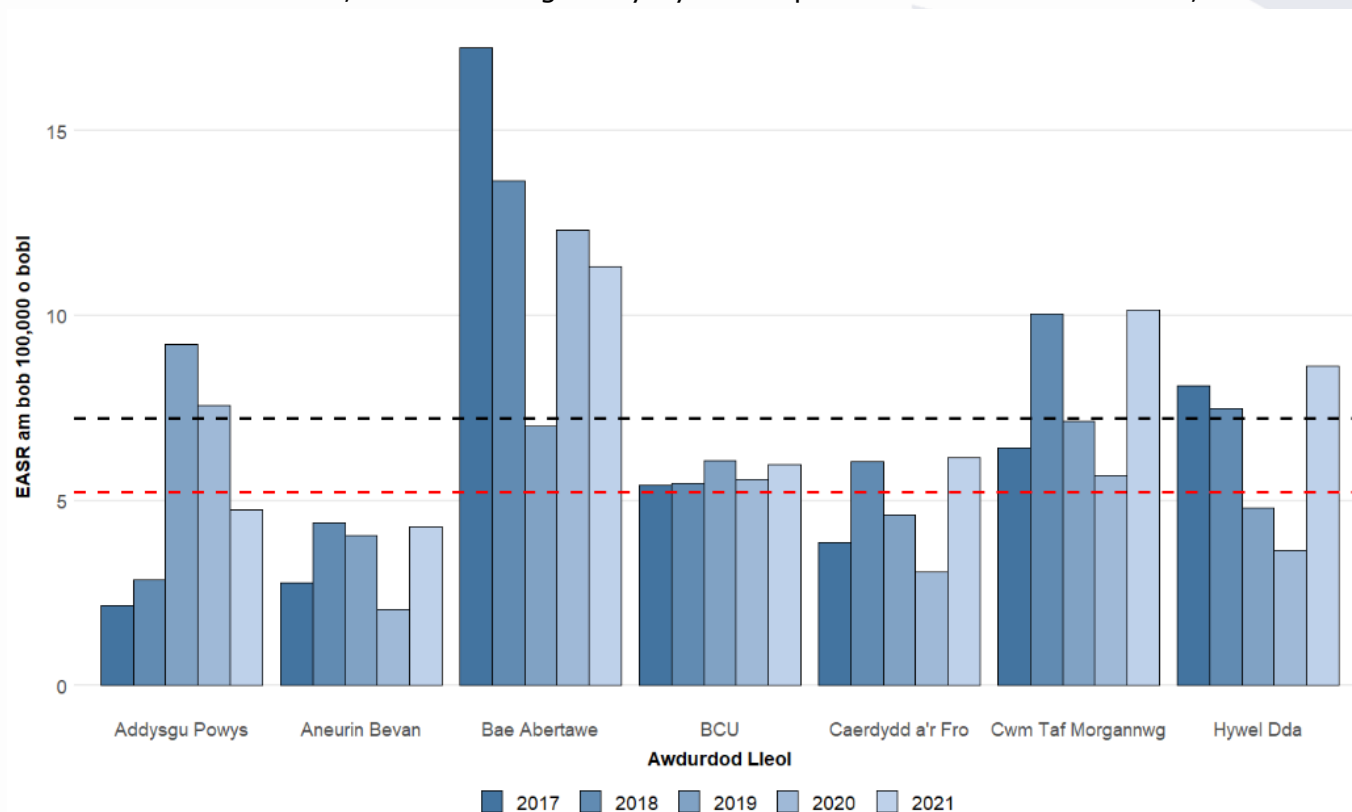

Ffigur 35: Nifer y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn ôl sylwedd, rhwng 2017 a 2021

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

3.6 Dadansoddiad daearyddol

Mae'r holl gyfraddau marwolaethau yn yr adran hon wedi'u cyfrifo fel EASR fesul 100,000 o'r boblogaeth. Yn 2021, yr EASR ar gyfer marwolaethau cysylltiedig â chyffuriau yng Nghymru oedd 7.24 marwolaeth fesul 100,000 o'r boblogaeth. Yn ystod y cyfnod hwn, yn ardal Bwrdd Iechyd Bae Abertawe y gwelwyd y cyfraddau uchaf, gyda chyfradd o 11 o farwolaethau fesul 100,000 o'r boblogaeth (gweler Ffigur 36 a Thabl 13). Mae'r duedd hon wedi bod yn gyson ers 2017, ac eithrio yn ystod 2019 (7 fesul 100,000). Yn ardaloedd Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan (BIPAB) a Bwrdd Iechyd Addysgu Powys y gwelwyd y cyfraddau marwolaethau isaf, gyda phedair marwolaeth fesul 100,000 o'r boblogaeth yn y naill a phum marwolaeth fesul 100,000 o'r boblogaeth yn y llall.

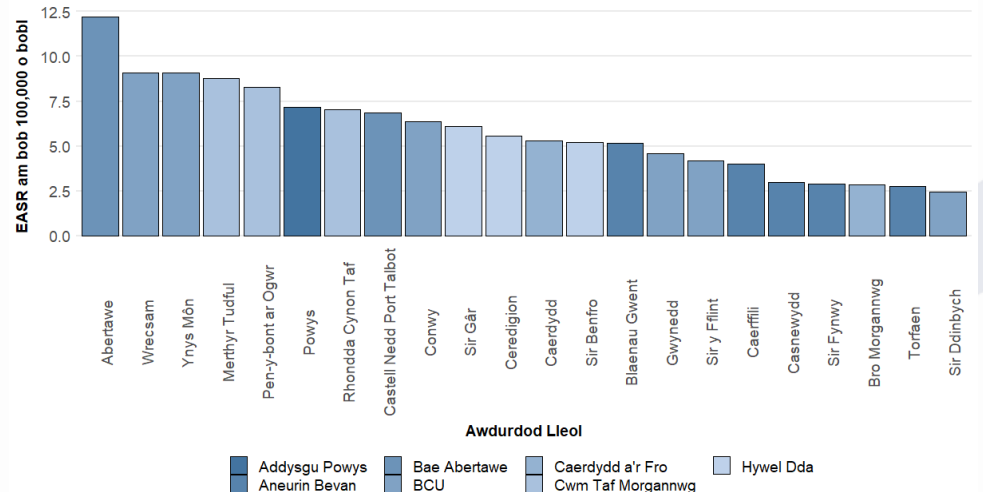
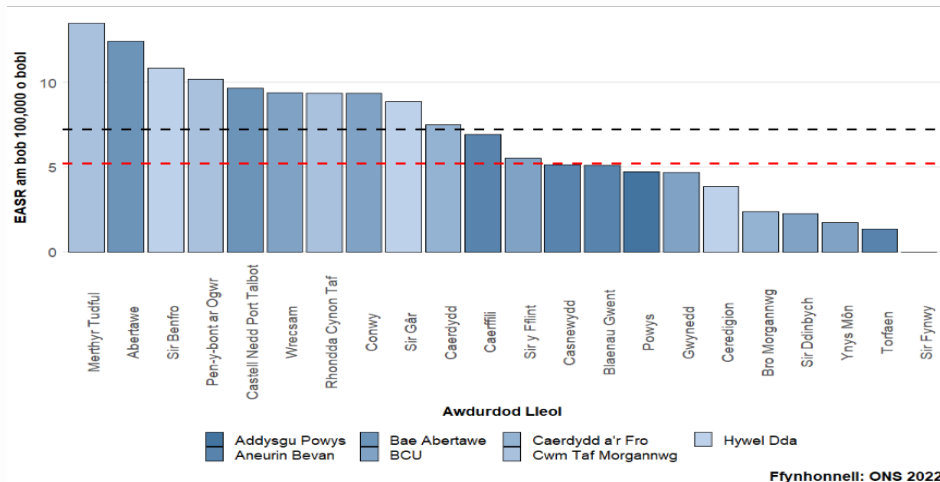
Ffynhonnell: ONS 2022

Ffigur 36: EASR marwolaethau cysylltiedig â chyffuriau fel 100,000 o'r boblogaeth fesul bwrdd iechyd, rhwng 2017 a 2021, gyda chyfraddau cenedlaethol Cymru (du) a Lloegr (coch).

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

Dadansoddiad daearyddol

Merthyr Tudful (13.5 o farwolaethau fesul 100,000 o'r boblogaeth) ac Abertawe (12.4 o farwolaethau fesul 100,000 o'r boblogaeth) oedd yr awdurdodau lleol â'r cyfraddau uchaf yn 2021 (gweler Ffigur 37). Sir Fynwy (dim marwolaethau fesul 100,000 o'r boblogaeth), Torfaen (1.4 marwolaeth fesul 100,000 o'r boblogaeth) ac Ynys Môn (1.7 marwolaeth fesul 100,000 o'r boblogaeth) a gofnododd y cyfraddau isaf. Mae ONS yn cyhoeddi cyfartaledd treigl tair blynedd ar gyfer pob awdurdod lleol fel rhan o brosesau adrodd blynyddol. Mae'r cyfartaledd hwn yn cyfuno EASR y tair blynedd diwethaf er mwyn nodi tueddiadau tymor hwy a chyfrif am amrywiadau blynyddol mewn marwolaethau. Gan ddefnyddio'r mesur hwn, Abertawe a Wrecsam a gofnodwyd fel yr awdurdodau lleol â'r EASR uchaf fesul 100,000 o'r boblogaeth ar gyfer marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yng Nghymru (gweler Ffigur 38).

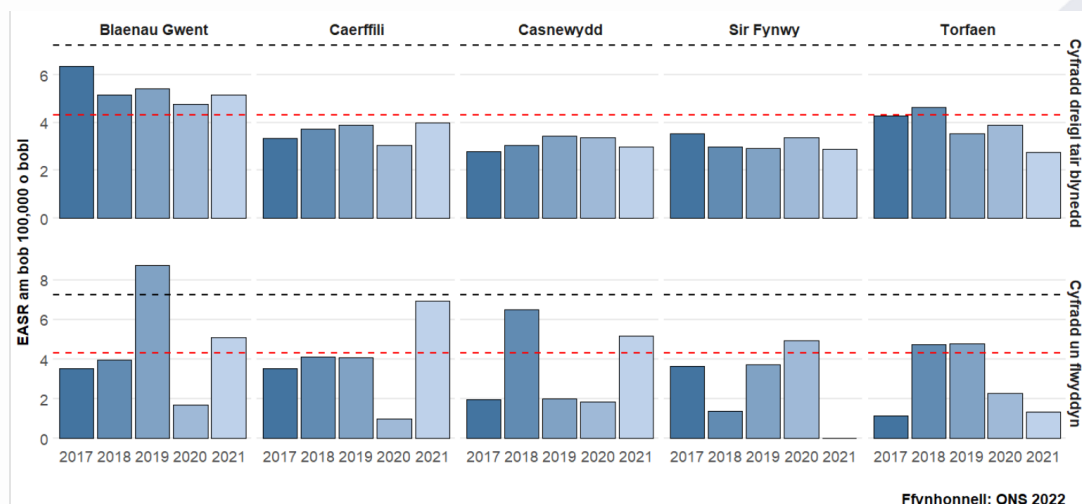
Ffigur 37 – EASR marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau fesul 100,000 o'r boblogaeth yng Nghymru yn ôl awdurdod lleol, 2021, gyda chyfradd genedlaethol Cymru (du) a Lloegr (coch).

Ffigur 38: EASR gyfartalog dreigl tair blynedd fel 100,000 o farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yng Nghymru, yn ôl awdurdod lleol, rhwng 2019 a 2021.

Dylid nodi ei bod yn cymryd amser i gyfartaledd treigl tair blynedd addasu i unrhyw duedd newydd. Mae hyn, ochr yn ochr â'r oedi cyn adrodd am farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau, yn golygu na fydd unrhyw effaith ymyriadau diweddar ers y cyhoeddiad diwethaf i'w gweld yn y data.

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

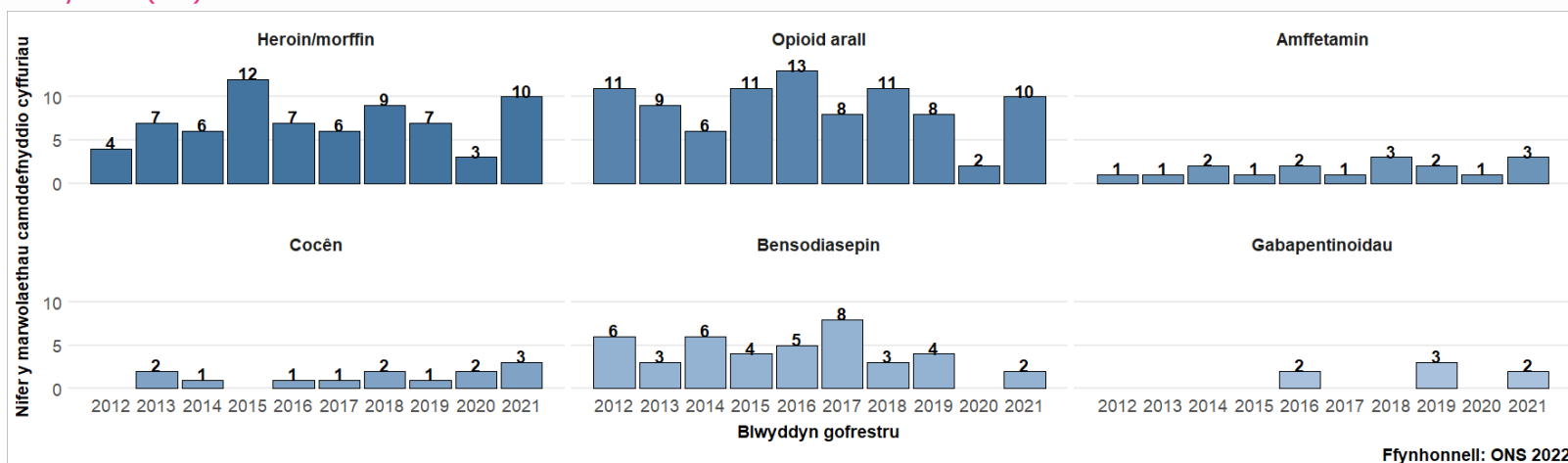
Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan

Y gyfradd marwolaethau cysylltiedig â chamdddefnyddio cyffuriau yn BIPAB oedd 4.3 o farwolaethau fesul 100,000 o'r boblogaeth yn 2021, a oedd islaw'r cyfartaledd cenedlaethol.

Mae'r gyfradd hon wedi gostwng o gymharu â'r flwyddyn flaenorol ac mae'n is na chyfraddau'r pedair blynedd diwethaf. Yn 2021, dim ond awdurdod lleol Torfaen a oedd islaw'r cyfartaledd cenedlaethol (gweler Ffigur 39).

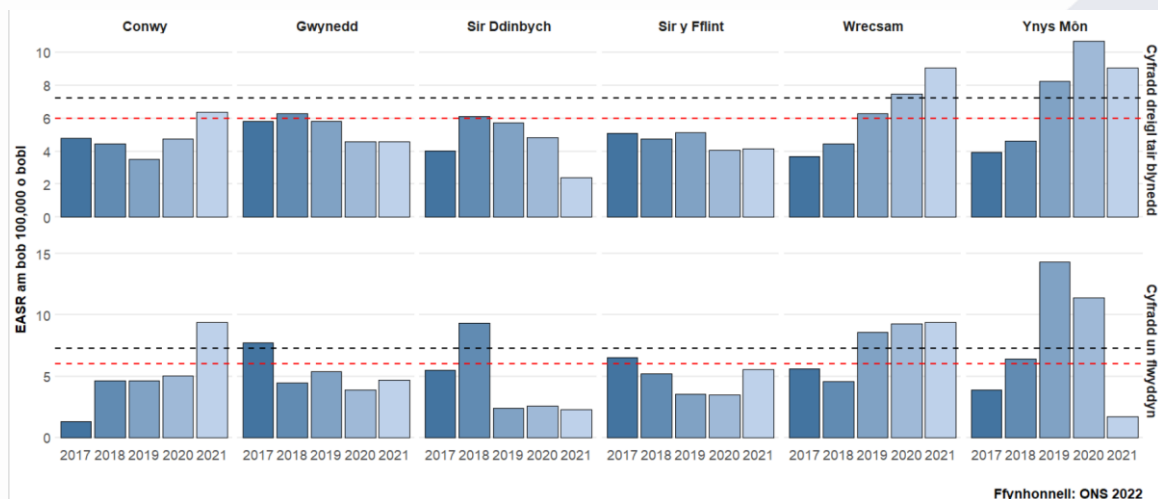
Ffigur 39 – EASR fesul 100,000 o'r boblogaeth y marwolaethau cysylltiedig â chamdddefnyddio cyffuriau yn awdurdodau lleol BIPAB yn ôl blwyddyn, yn seiliedig ar ddata blwyddyn a thair blynedd, rhwng 2019 a 2021. Mae'r llinellau'n dangos yr EASR un flwyddyn ar gyfer y bwrdd iechyd (coch) a Chymru (du).

Ffigur 40: Nifer y marwolaethau cysylltiedig â chamdddefnyddio cyffuriau yn ymwneud â'r chwe grŵp o sylweddau a gofnodwyd amlaf yn ardal BIPAB, yn ôl blwyddyn, rhwng 2012 a 2021.

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

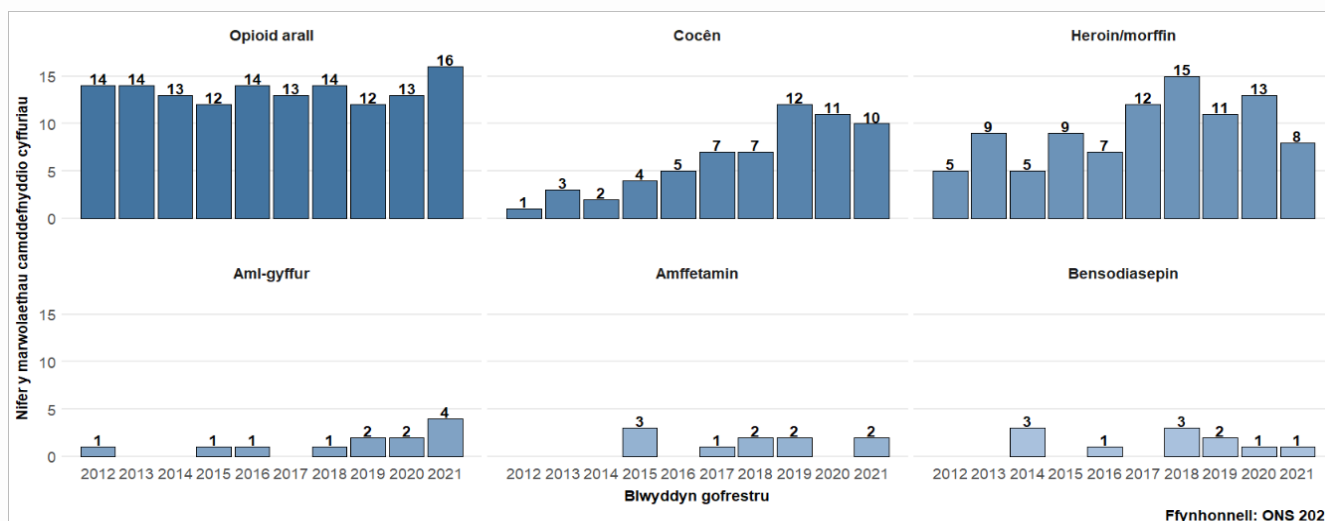
Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr

Yn 2021, cofnodwyd cyfradd o 6 marwolaeth gysylltiedig â chamdddefnyddio cyffuriau fesul 100,000 o'r boblogaeth yn ardal BIPBC, sef cynnydd bach o gymharu â'r flwyddyn flaenorol (5.6).

Roedd y gyfradd marwolaethau ar Ynys Môn ac yn Wrecsam uwchlaw cyfartaledd cenedlaethol Cymru. Mae'r cyfartaleddau treigl tair blynedd EASR yn dangos cyfraddau cynyddol ym mhob awdurdod lleol yn ardal BIPBC ar wahân i Sir Ddinbych (gweler Ffigur 41).

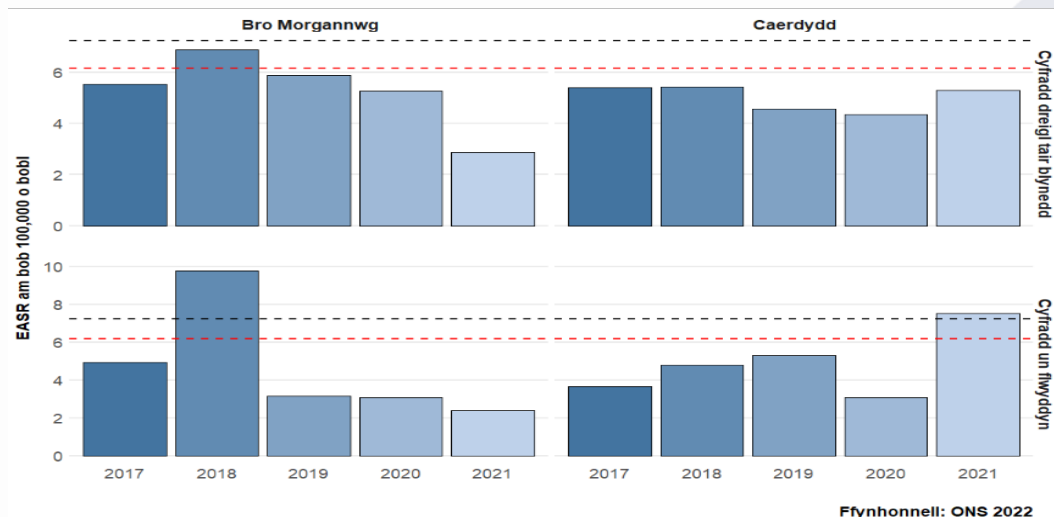
Ffigur 41 – EASR fesul 100,000 o'r boblogaeth y marwolaethau cysylltiedig â chamdddefnyddio cyffuriau yn awdurdodau lleol BIPBC yn ôl blwyddyn, yn seiliedig ar ddata blwyddyn a thair blynedd, rhwng 2019 a 2021. Mae'r llinellau'n dangos yr EASR un flwyddyn ar gyfer y bwrdd iechyd (coch) a Chymru (du).

Ffigur 42: Nifer y marwolaethau cysylltiedig â chamdddefnyddio cyffuriau yn ymwneud â'r chwe grŵp o sylweddau a gofnodwyd amlaf yn ardal BIPBC, yn ôl blwyddyn, rhwng 2012 a 2021.

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

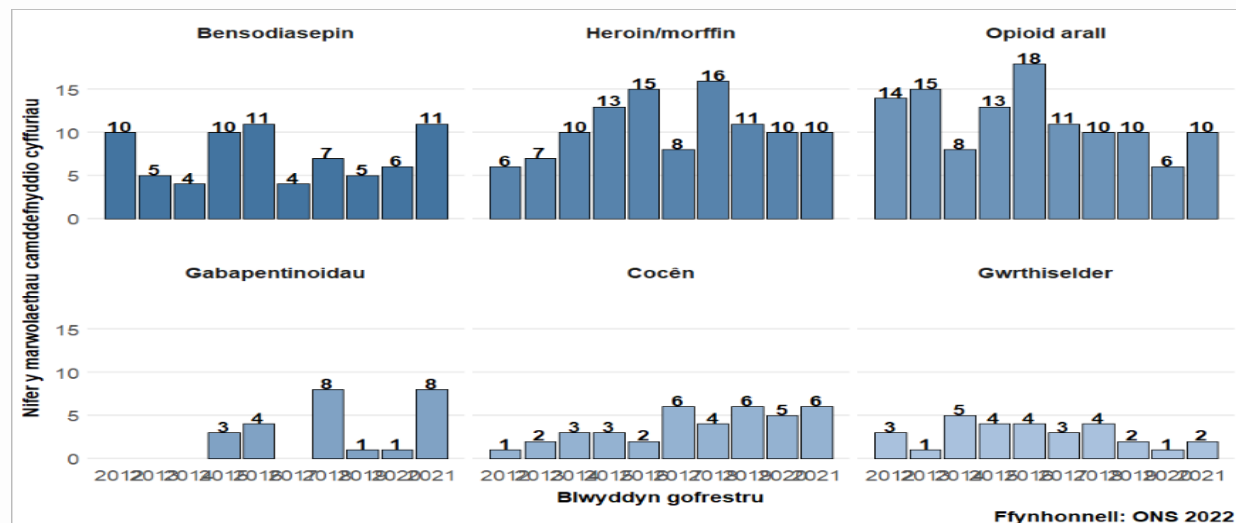
Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro

Yn 2021, cofnodwyd 6.2 marwolaeth fesul 100,000 o'r boblogaeth yn ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro, sef cynnydd sylweddol o gymharu â'r flwyddyn flaenorol (3.1).

Roedd y cyfraddau marwolaethau a gofnodwyd yng Nghaerdydd uwchlaw cyfartaledd Cymru yn 2021 (gweler Ffigur 43). Mae'r cyfartaledd treigl tair blynedd yn dangos bod y gyfradd marwolaethau ym Mro Morgannwg yn is na'r gyfradd marwolaethau yng Nghaerdydd.

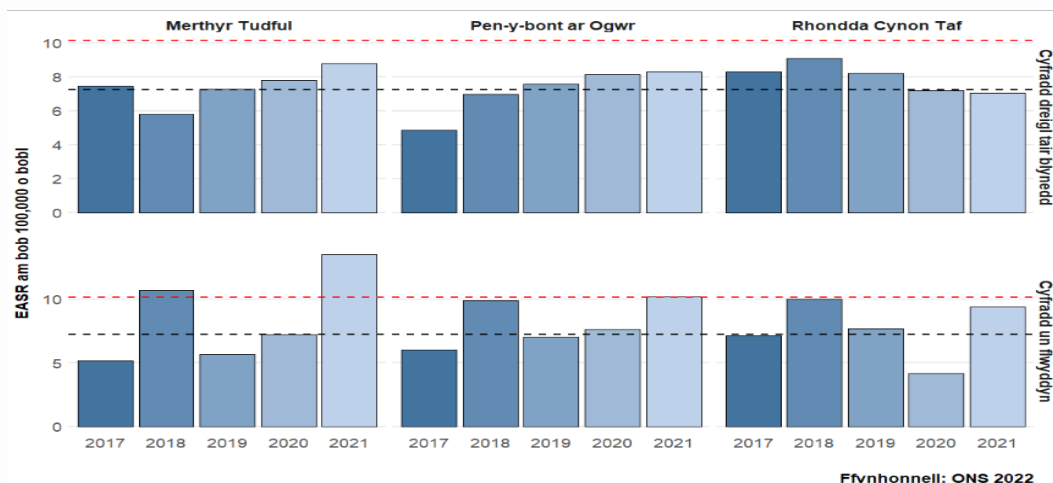
Ffigur 43 – EASR fesul 100,000 o'r boblogaeth y marwolaethau cysylltiedig â chamdddefnyddio cyffuriau yn awdurdodau lleol BIPCF yn ôl blwyddyn, yn seiliedig ar ddata blwyddyn a thair blynedd, rhwng 2019 a 2021. Mae'r llinellau'n dangos yr EASR un flwyddyn ar gyfer y bwrdd iechyd (coch) a Chymru (du).

Ffigur 44: Nifer y marwolaethau cysylltiedig â chamdddefnyddio cyffuriau yn ymwneud â'r chwe grŵp o sylweddau a gofnodwyd amlaf yn ardal BIPCF, yn ôl blwyddyn, rhwng 2012 a 2021.

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

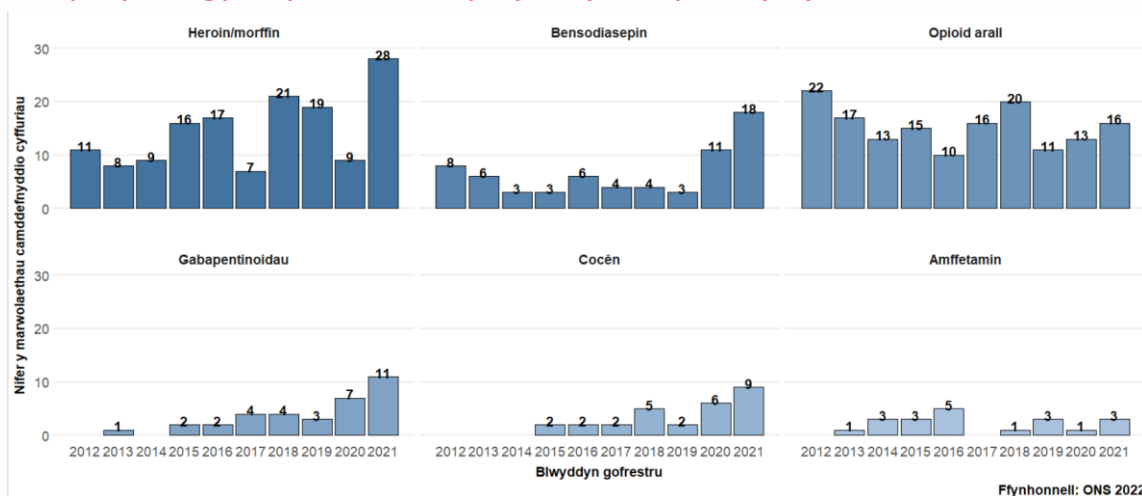
Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Morgannwg

Yn 2021, cyfradd marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau oedd 10.2 fesul 100,000 o'r boblogaeth yn ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Morgannwg, a oedd yn uwch na chyfartaledd Cymru ac yn gynnydd sylweddol o gymharu â'r flwyddyn flaenorol.

Roedd gan bob awdurdodau lleol yn ardal y bwrdd iechyd gyfradd marwolaethau a oedd yn uwch na'r cyfartaledd cenedlaethol yng Nghymru (gweler Ffigur 45). Mae'r cyfartaledd treigl tair blynedd yn dangos bod nifer y marwolaethau yn ardal Rhondda Cynon Taf wedi bod yn gostwng yn raddol yn ystod y blynyddoedd diwethaf ac yn cynyddu ym Mhen-y-bont ar Ogwr a Merthyr Tudful.

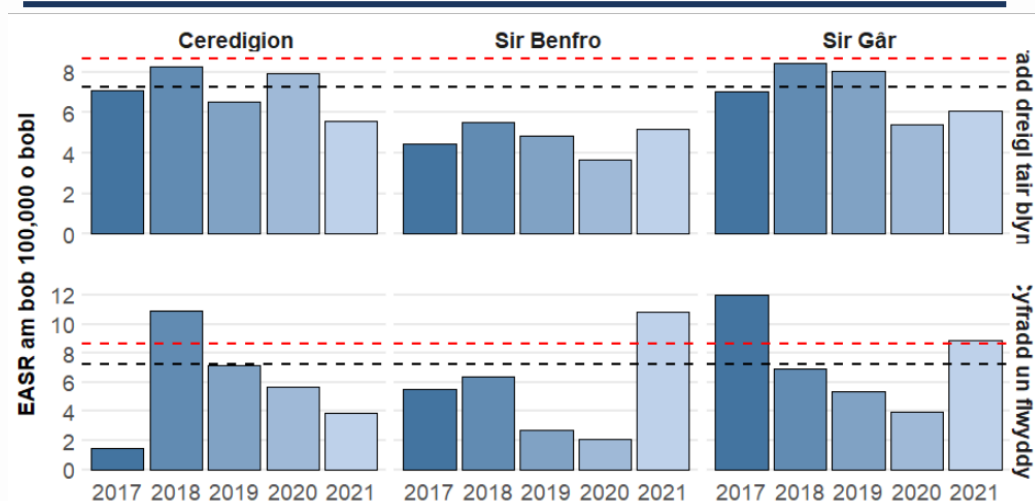
Ffigur 45 – EASR fesul 100,000 o'r boblogaeth y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau mewn awdurdodau lleol yn ardal BIPCTM, yn ôl blwyddyn, a gyfrifwyd gan ddefnyddio un flwyddyn a thair blynedd o ddata, rhwng 2019 a 2021. Mae'r llinellau'n dangos yr EASR un flwyddyn ar gyfer y bwrdd iechyd (coch) a Chymru (du).

Ffigur 46: Nifer y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn ymwneud â'r chwe grŵp o sylweddau a gofnodwyd amlaf yn ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Morgannwg, yn ôl blwyddyn, rhwng 2012 a 2021.

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda

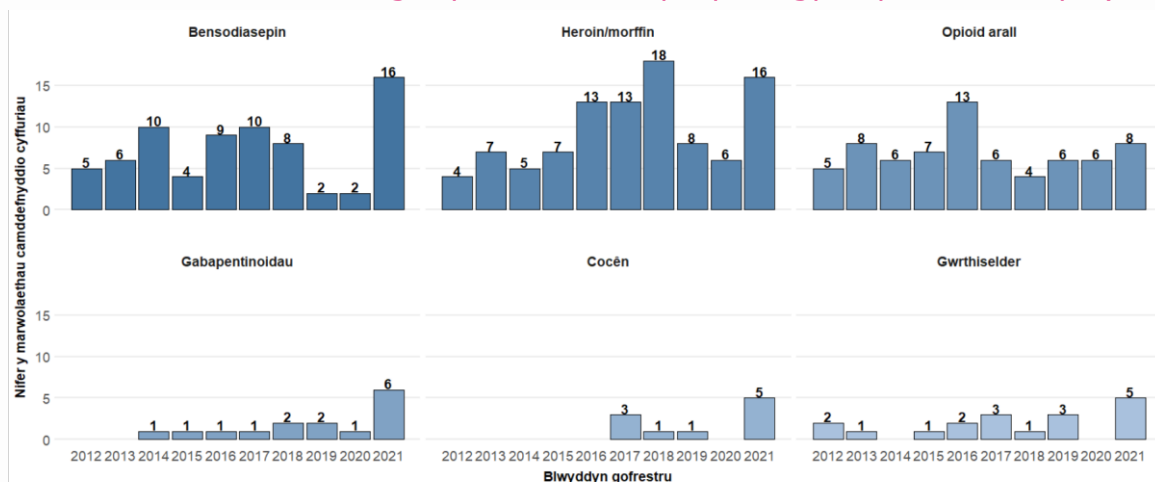

Ffynhonnell: ONS 2022

Yn 2021, cofnodwyd cyfradd o 8.6 fesul 100,000 o'r boblogaeth o farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda, sydd uwchlaw cyfartaledd cenedlaethol Cymru a fwy na dwbl cyfradd y flwyddyn flaenorol.

Mae'r gyfradd marwolaethau gyfartalog dreigl yn Sir Gaerfyrddin a Sir Benfro wedi cynyddu (Ffigur 47). Mae cyfraddau yn Sir Benfro a Sir Gaerfyrddin wedi cynyddu'n sylweddol o gymharu â'r flwyddyn flaenorol.

Ffigur 47 – EASR fesul 100,000 o'r boblogaeth y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn awdurdodau lleol BIPHD yn ôl blwyddyn, yn seiliedig ar ddata blwyddyn a thair blynedd, rhwng 2019 a 2021. Mae'r llinellau'n dangos yr EASR un flwyddyn ar gyfer y bwrdd iechyd (coch) a Chymru (du).

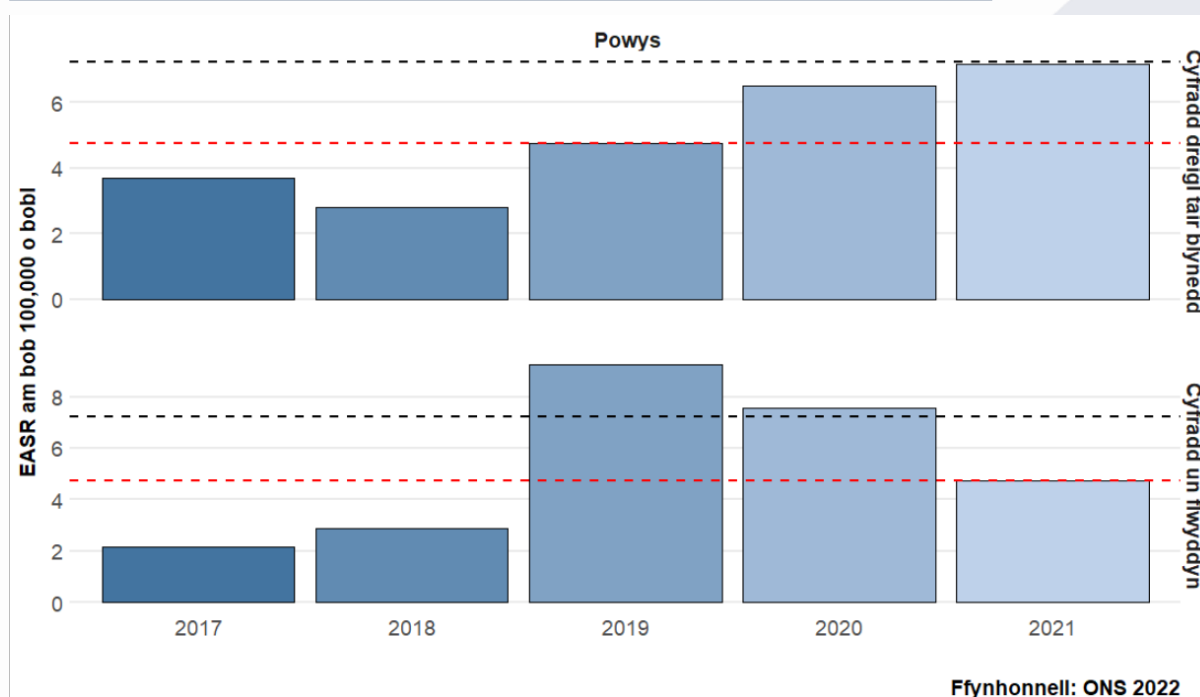

Ffynhonnell: ONS 2022

Ffigur 48: Nifer y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn ymwneud â'r chwe grŵp o sylweddau a gofnodwyd amlaf yn ardal BIPHD, yn ôl blwyddyn, rhwng 2012 a 2021.

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

Bwrdd Iechyd Addysgu Powys

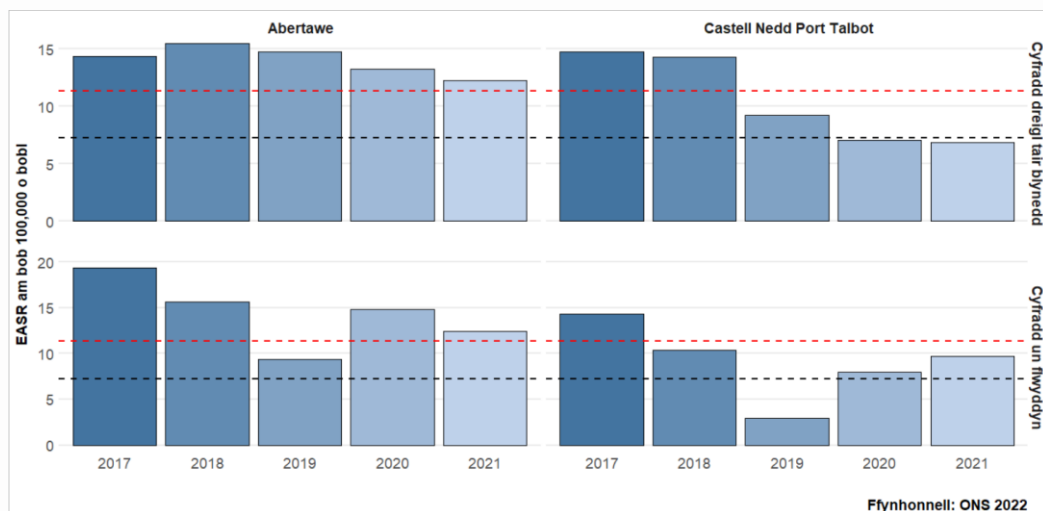
Ffigur 49 – EASR fesul 100,000 o'r boblogaeth y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau mewn awdurdodau lleol yn ardal BIAP, yn ôl blwyddyn, a gyfrifwyd gan ddefnyddio un flwyddyn a thair blynedd o ddata, rhwng 2019 a 2021. Mae'r llinellau'n dangos yr EASR un flwyddyn ar gyfer y bwrdd iechyd (coch) a Chymru (du).

Yn 2021, cofnodwyd 4.8 marwolaeth gysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau fesul 100,000 o'r boblogaeth ym Mhowys, a oedd yn is na'r cyfartaledd cenedlaethol ac yn is na'r ffigur ar gyfer y flwyddyn flaenorol (gweler Ffigur 49). Oherwydd y nifer bach o farwolaethau a gofnodwyd ym Mhowys o gymharu â byrddau iechyd eraill, nid yw nifer y marwolaethau yn ôl sylwedd wedi'i ddangos. Yn 2021, cofnodwyd y canlynol:

- Chwe marwolaeth yn ymwneud â Heroin/Morffin
- Tair marwolaeth yn ymwneud â Gabapentinoidau.
- Dim marwolaethau yn ymwneud ag opioidau heblaw Heroin/Morffin.

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe

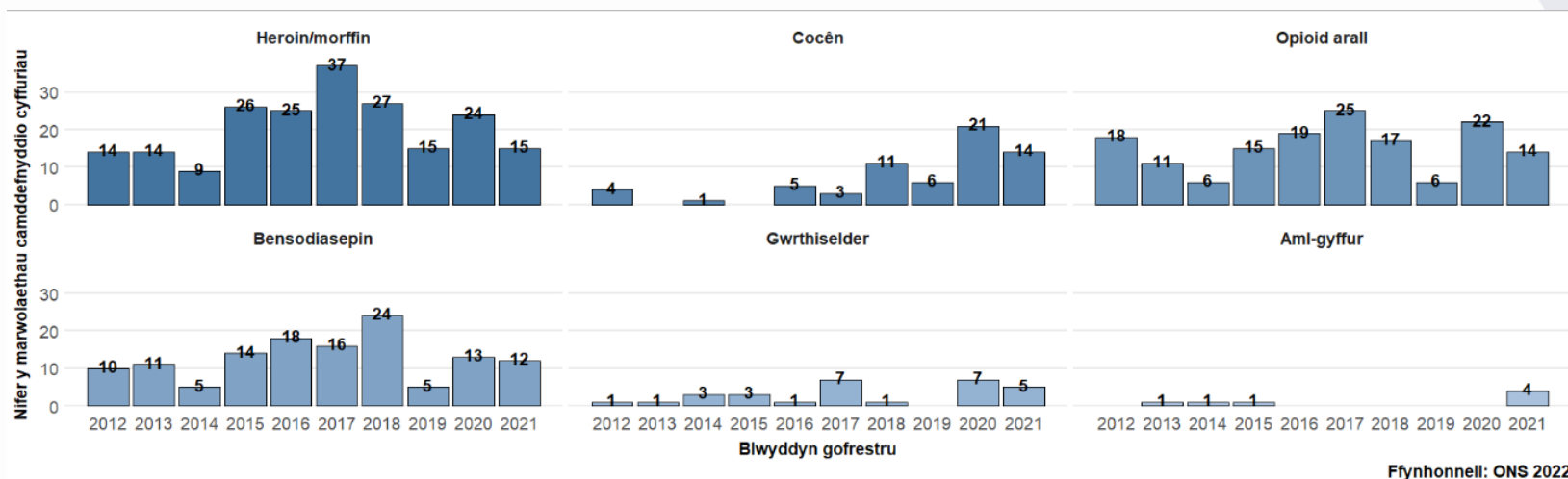

Yn 2021, cofnodwyd 11.3 o farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau fesul 100,000 o'r boblogaeth ym Mae Abertawe, a oedd uwchlaw cyfartaledd cenedlaethol Cymru.

Mae'r gyfradd marwolaethau gyfartalog dreigl yn y ddau awdurdod lleol yn ardal y bwrdd iechyd wedi gostwng o gymharu â'r flwyddyn flaenorol (gweler Ffigur 50).

Cyfraddau yn Abertawe yw'r rhai uchaf yng Nghymru o hyd.

Ffigur 50 - EASR fesul 100,000 o'r boblogaeth y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn awdurdodau lleol BIPBA yn ôl blwyddyn, yn seiliedig ar ddata blwyddyn a thair blynedd, rhwng 2019 a 2021. Mae'r llinellau'n dangos yr EASR un flwyddyn ar gyfer y bwrdd iechyd (coch) a Chymru (du).

Ffigur 51: Nifer y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn ymwneud â'r chwe grŵp o sylweddau a gofnodwyd amlaf yn ardal BIPBA, yn ôl blwyddyn, rhwng 2012 a 2021.

Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau yng Nghymru

Dadansoddiad Daearyddol – nifer ac EASR y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn ôl blwyddyn

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Aneurin Bevan	4.1 (22)	2.8 (15)	4.4 (24)	4.1 (23)	2.1 (12)	4.3 (24)
Blaenau Gwent	7.8 (5)	3.5 (2)	4 (3)	8.7 (6)	1.7 (1)	5.1 (3)
Caerffili	3.6 (6)	3.5 (6)	4.1 (7)	4.1 (7)	1 (2)	6.9 (12)
Sir Fynwy	3.9 (3)	3.7 (3)	1.4 (1)	3.7 (3)	4.9 (4)	0 (0)
Casnewydd	0.7 (1)	2 (3)	6.5 (9)	2 (3)	1.8 (3)	5.2 (8)
Torfaen	8.1 (7)	1.1 (1)	4.8 (4)	4.8 (4)	2.3 (2)	1.4 (1)
Betsi Cadwaladr	4.3 (28)	5.4 (34)	5.5 (36)	6.1 (39)	5.6 (35)	6 (38)
Conwy	7.1 (7)	1.3 (2)	4.6 (5)	4.6 (5)	5 (5)	9.4 (9)
Sir Ddinbych	3.6 (3)	5.5 (5)	9.3 (8)	2.4 (2)	2.5 (2)	2.3 (2)
Sir y Fflint	2.5 (4)	6.5 (9)	5.2 (8)	3.5 (5)	3.5 (5)	5.5 (8)
Gwynedd	6.8 (8)	7.7 (9)	4.5 (5)	5.4 (6)	3.9 (4)	4.7 (6)
Ynys Môn	3.3 (2)	3.9 (2)	6.4 (4)	14.3 (10)	11.4 (7)	1.7 (1)
Wrecsam	3.1 (4)	5.6 (7)	4.6 (6)	8.6 (11)	9.3 (12)	9.4 (12)
Caerdydd a'r Fro	7 (34)	3.9 (19)	6 (27)	4.6 (21)	3.1 (14)	6.2 (29)
Caerdydd	7.9 (27)	3.7 (13)	4.8 (15)	5.3 (17)	3.1 (10)	7.5 (26)
Bro Morgannwg	6.1 (7)	4.9 (6)	9.8 (12)	3.2 (4)	3.1 (4)	2.4 (3)
Cwm Taf Morgannwg	7.5 (31)	6.4 (27)	10 (43)	7.1 (30)	5.7 (24)	10.2 (43)
Merthyr Tudful	1.4 (1)	5.2 (3)	10.7 (6)	5.7 (3)	7.2 (4)	13.5 (8)
Rhondda Cynon Taf	10.3 (23)	7.1 (16)	10 (23)	7.7 (17)	4.2 (9)	9.4 (21)
Port Talbot	5.1 (7)	6 (8)	9.9 (14)	7 (10)	7.6 (11)	10.2 (14)
Hywel Dda	7.1 (23)	8.1 (26)	7.5 (25)	4.8 (16)	3.6 (12)	8.6 (29)
Sir Gaerfyrddin	6.6 (10)	12 (19)	6.9 (11)	5.4 (9)	4 (7)	8.9 (15)
Ceredigion	12.3 (8)	1.4 (1)	10.9 (7)	7.2 (4)	5.6 (3)	3.9 (3)
Sir Benfro	4.5 (5)	5.5 (6)	6.4 (7)	2.7 (3)	2.1 (2)	10.9 (11)
Addysgu Powys	3.2 (4)	2.2 (2)	2.9 (3)	9.2 (10)	7.6 (7)	4.8 (6)
Powys	3.2 (4)	2.2 (2)	2.9 (3)	9.2 (10)	7.6 (7)	4.8 (6)
Bae Abertawe	13.8 (50)	17.2 (62)	13.6 (50)	7 (26)	12.3 (45)	11.3 (41)
Castell-nedd Port Talbot	18 (24)	14.3 (19)	10.4 (14)	2.9 (4)	8 (11)	9.7 (13)
Abertawe	11.5 (26)	19.4 (43)	15.6 (36)	9.4 (22)	14.8 (34)	12.4 (28)
Cymru	6.7 (192)	6.4 (185)	7.2 (208)	5.6 (165)	5.1 (149)	7.2 (210)

Tabl 13: EASR fesul 100,000 o'r boblogaeth a nifer y marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn ôl bwrdd iechyd, awdurdod lleol a blwyddyn gofrestru'r farwolaeth. Dangosir nifer y marwolaethau mewn cromfachau.

Adran 4

Adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol gan gyffuriau yng Nghymru

- 4.1 Adolygiadau o Achosion o Wenwyno Angheuol gan Gyffuriau
- 4.2 Adolygiadau o Achosion o Wenwyno Heb Fod yn Angheuol gan Gyffuriau

Adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol

4.1 Adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau

Cynhaliwyd adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol gan gyffuriau yng Nghymru ers mis Mehefin 2014 yn unol â chanllawiau a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru (gweler 6.2 Atodiad B – Canllawiau ar adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol gan gyffuriau). Hyd yma, cynhaliwyd cyfanswm o 937 o adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau a 931 o adolygiadau o achosion o wenwyno heb fod yn angheuol gan gyffuriau ers iddynt gael eu rhoi ar waith (gweler Tabl 14).

Er bod y broses o adolygu achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau wedi'i rhoi ar waith yn llawn ym mhob rhanbarth bwrdd iechyd, ar hyn o bryd dim ond un rhanbarth, sef Bae Abertawe, sy'n adolygu achosion o wenwyno heb fod yn angheuol gan gyffuriau fel mater o drefn. Mae'r adran ganlynol hon yn rhoi data mewn perthynas ag adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol gan gyffuriau a gynhaliwyd yng Nghymru ac a gofnodwyd ar Gronfa Ddata Lleihau Niwed Cymru yn ystod y cyfnod rhwng 1 Ionawr a 31 Rhagfyr 2021, yn unol â chyfnod adrodd blwyddyn galendr y Swyddfa Ystadegau Gwladol (ONS).

Tabl 14: Cyfanswm yr adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol gan gyffuriau a gynhaliwyd gan Fyrddau Iechyd (2014 – 2021)

	Adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau	Adolygiadau o achosion o wenwyno heb fod yn angheuol gan gyffuriau
Aneurin Bevan	111	23
Prifysgol Betsi Cadwaladr*	92	-
Cwm Taf Morgannwg	114	11
Caerdydd a'r Fro	215	116
Hywel Dda	109	-
Addysgu Powys	16	-
Bae Abertawe**	129	673
Cymru	786	823

*Rhoddwyd proses adolygu achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau ar waith yn 2016

Noder: Oherwydd newidiadau i ffiniau byrddau iechyd yn 2019, mae pob achos o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol gan gyffuriau hanesyddol ym Mhen-y-bont ar Ogwr wedi'i neilltuo i Gwm Taf Morgannwg yn hytrach na Bae Abertawe. Gwnaed hyn er mwyn gallu cymharu blynyddoedd a nodi unrhyw dueddiadau

Adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol

Adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau

Yn 2021, cynhaliwyd 191 o adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau yn ardaloedd y saith bwrdd iechyd yng Nghymru (gweler Tabl 15). Mae hyn yn cyfateb i gynnydd o 30 y cant o gymharu â'r flwyddyn flaenorol a hon yw'r chweched blwyddyn ers iddynt gael eu rhoi ar waith y mae nifer yr adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau wedi cynyddu.

Mae cymariaethau â data Marwolaethau Cysylltiedig â Chyffuriau (ONS, 2019) a nodwyd yn gynharach yn yr adroddiad hwn yn dangos bod cyfran yr Achosion o Wenwyno Angheuol gan Gyffuriau a adolygwyd ledled Cymru yn 2021 yn cyfateb (91 y cant) i gyfran yr achosion a gofnodwyd gan yr ONS (gweler tabl 16) - yn union fel y flwyddyn ddiwethaf.

Tabl 15: Adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau a gynhaliwyd yn ôl Bwrdd Iechyd, fesul blwyddyn

	2014/15*	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Cyfanswm
Aneurin Bevan	21	16	17	26	13	13	20	126
Prifysgol Betsi Cadwaladr†	-	7	17	16	27	28	16	111
Caerdydd a'r Fro	11	15	11	28	19	20	28	132
Cwm Taf Morgannwg	38	29	30	34	34	34	46	245
Hywel Dda	11	19	16	17	20	16	16	115
Addysgu Powys	1	0	0	3	8	5	5	22
Bae Abertawe	1	28	29	11	26	31	60	186
Cymru	83	114	120	135	147	147	191	937

Tabl 16: Adolygiadau o Achosion o Wenwyno Angheuol gan Gyffuriau a'r Marwolaethau Cysylltiedig â Chamddefnyddio Cyffuriau a gofnodwyd gan yr ONS, rhwng 2014 a 2021

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau	29	54	114	120	135	146	147	191
Marwolaethau Cysylltiedig â Chamddefnyddio Alcohol a gofnodwyd gan ONS (blwyddyn gofrestru)†	113	168	192	185	208	165	149	210
Marwolaethau Cysylltiedig â Chamddefnyddio Alcohol a gofnodwyd gan ONS (blwyddyn wirioneddol y farwolaeth)†	153	186	183	175	224	186	191	
% yr adolygiadau o achosion o gymharu â'r ganran a gofnodwyd gan ONS (blwyddyn gofrestru)	25.6%	32.1%	59.4%	64.9%	64.9%	88.5%	99%	91%
% yr adolygiadau o achosion o gymharu â'r ganran a gofnodwyd gan ONS (blwyddyn wirioneddol y farwolaeth)	19.0%	29.0%	62.3%	68.6%	60.3%	78.5%	77.0%	

† Y Swyddfa Ystadegau Gwladol. (2019)

Adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol

Demograffeg

Y band oedran mwyaf cyffredin a gofnodwyd yn gyffredinol oedd y grŵp oedran 45-49 oed, gan gynrychioli 23 y cant (n=43) o'r achosion a adolygwyd. Yn 2021, mae'r oedran canolrifol yn debyg i'r flwyddyn flaenorol, sef 42 (41 yn 2020). Bu gostyngiad yng nghyfran y marwolaethau a adolygwyd o dan 25 oed a thros 50 oed ymhlith menywod ond cynnydd yn y ddau grŵp oedran hyn ymhlith dynion. Roedd cymariaethau o ran oedrannau canolrifol a dosbarthiad grwpiau oedran (gweler Ffigur 52) rhwng dynion a menywod yn debyg, gydag oedran canolrifol o 42 oed yn cael ei gofnodi ar gyfer dynion a 41 oed ar gyfer menywod.

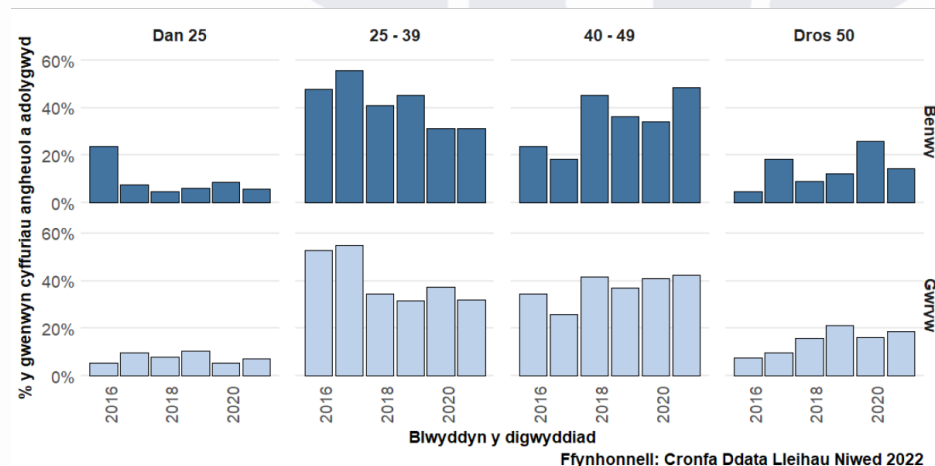
Ceisiwyd gwybodaeth am statws tai ar gyfer pob achos o adolygwyd yn 2021. Lle roeddent yn hysbys i wasanaethau, cafodd 46% o achosion eu rhestru'n rhai a oedd yn byw mewn tai heb sicrwydd (e.e. hostel) neu heb gartref sefydlog (e.e. yn ddigartref ar y stryd, yn 'cysgu ar soffas') (gweler Tabl 17). Mae cyfran yr achosion a restrwyd yn rhai a oedd byw mewn tai heb sicrwydd neu heb gartref sefydlog wedi cynyddu dros y pedair blynedd diwethaf ers 2017. Mae ystadegau arbrolfol a gyhoeddwyd gan ONS yn awgrymu bod nifer y marwolaethau ymhlith y digartref yn cynyddu yng Nghymru a Lloegr.

Tabl 17: Demograffeg adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau Cymru gyfan, rhwng 2016 a 2021

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau	114	120	135	147	147	191
% Dynion	82%	78%	84%	78%	76%	82%
Oedran canolrifol (blynnyddoedd)	37.5	36.5	41	40	41	42
Oedran lleiaf (blynnyddoedd)	19	16	15	13	17	10
Oedran mwyaf (blynnyddoedd)	56	78	65	69	67	63
% Dan 25 oed	9%	9%	7%	10%	6%	7%
% Dros 50 oed	7%	12%	15%	19%	18%	18%
% Yn byw mewn tai anniogel / Heb gartref sefydlog	41%	27%	33%	33%	42%	46%

* Proportion of individuals where data has been provided by services and recorded on HRD

Ffigur 52: rhyw ac ystod oedran ar adeg y farwolaeth ar gyfer achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau a adolygwyd yng Nghymru (2016-2021)

Adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol

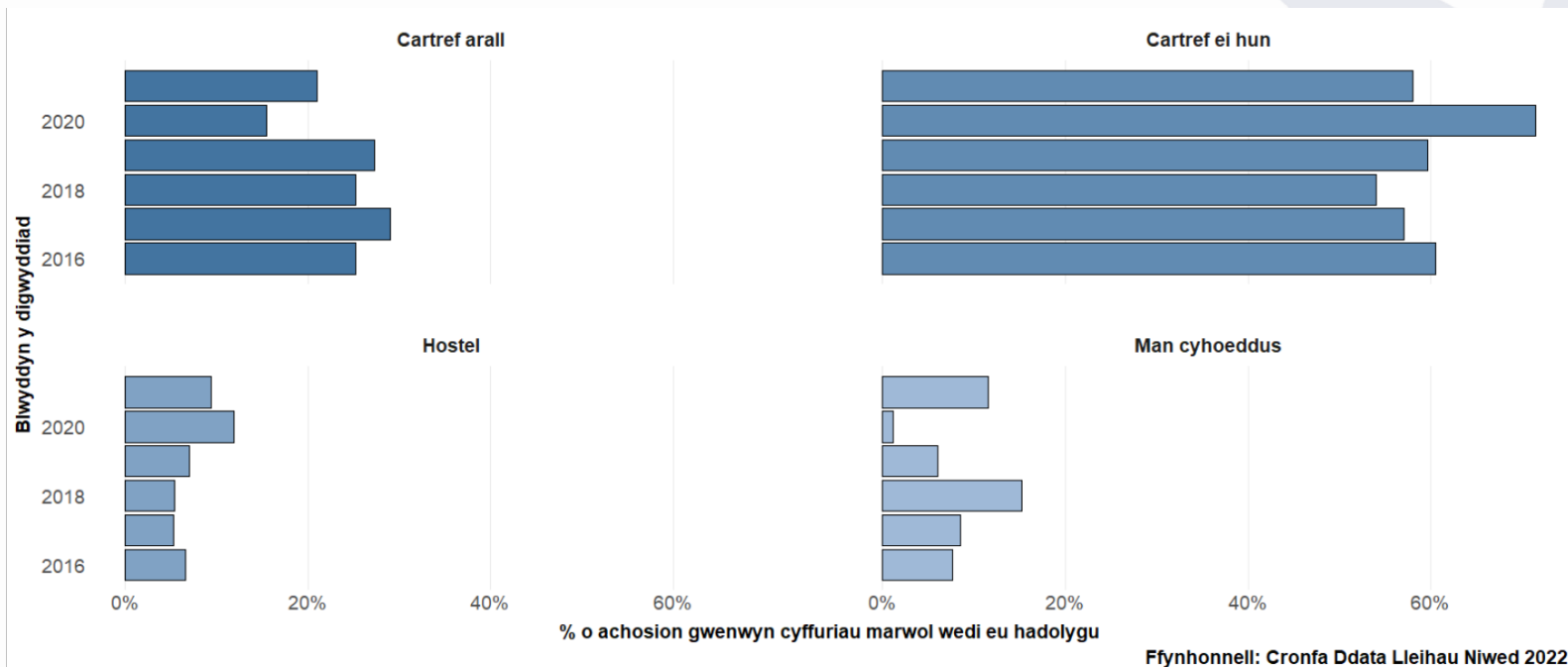
Amgylchiadau a natur y farwolaeth 2021

Lleoliad achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau

Cofnodwyd lleoliad y farwolaeth ar gyfer 72 y cant (n=138) o'r holl achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau a adolygwyd yn ystod 2021. Preswylfeydd preifat yw lleoliad mwyaf cyffredin achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau o hyd, gan gynrychioli 57 y cant o'r achosion a adolygwyd yng Nghymru. O gymharu â blynyddoedd blaenorol, mae nifer yr achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau mewn preswylfeydd preifat (cartref yr unigolyn ei hun) a hostelau wedi lleihau ychydig, ac mae nifer yr achosion a gofnodwyd mewn mannau cyhoeddus a phreswylfeydd preifat (cartref arall) wedi cynyddu, a all awgrymu tuedd sy'n dod i'r amlwg.

Lle y cofnodwyd lleoliad y farwolaeth, cafodd 97 y cant (n=31) o achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau eu datgan yn farw yn y fan a'r lle. Cafodd y 3 y cant o achosion sy'n weddill eu datgan yn farw mewn lleoliad eilaidd megis adran damweiniau ac achosion brys neu ysbyty. Mae hyn yn gyson i raddau helaeth â data gan y rhaglen Naloxone sy'n awgrymu bod gofal eilaidd (er enghraifft galw am ambiwlans) yn dod yn llai cyffredin.

Ffigur 53: Lleoliad y farwolaeth ar gyfer achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau a adolygwyd yng Nghymru (2016-2021)

Adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol

Amgylchiadau a natur y farwolaeth

Ymdrechion dadebru

Yn ystod 2021, roedd data mewn perthynas ag ymdrechion dadebru ar gael ar gyfer 56.5 y cant o achosion (n=108), gweler Tabl 18. O blith y rhain:

- Gwnaed ymdrech i ddadebru yn achos 46 y cant (n=50) o'r achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau a adolygwyd, sy'n gyson â'r ffigur a gofnodwyd y llynedd.
- Lle y rhoddwyd triniaeth ddadebru, cofnodwyd y defnydd o Naloxone i'w Ddefnyddio Gartref yn achos 20 y cant (n=10) o achosion.
- Lle na chofnodwyd manylion dadebru (naill ai 'anhysbys' neu 'ni cheisiwyd dadebru', cafodd 63 y cant o achosion eu datgan yn farw yn y fan a'r lle, gan awgrymu y gallai ymdrechion dadebru fod wedi bod yn aneffeithlon pan ddarganfuwyd yr achos.

Tabl 18: Cyfran yr achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau lle ceisiwyd dadebru, 2016-2021

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau a adolygwyd	114	120	135	147	147	191
% yr achosion lle y cofnodwyd ymdrechion dadebru	49.1%	47.5%	56.3%	42.5%	36.7%	56.0%
% lle y gwnaed ymdrech i ddadebru	64.3%	66.7%	44.7%	51.6%	17.0%	26.2%
% lle y defnyddiwyd THN (lle y rhoddwyd triniaeth ddadebru)	22.2%	21.1%	35.3%	25.0%	22.7%	20.0%

Sylweddau a ganfuwyd yn y lleoliad

Fel rhan o'r broses adolygu, cesglir gwybodaeth yn ymwneud â sylweddau a chyfarpar amheus a ganfyddir yn y lleoliad pan wnaed y cofnod cychwynnol. Yn ystod 2021, cofnodwyd y wybodaeth hon ar gyfer 72 y cant o achosion (n=138) (gweler Tabl 19). O blith y rhain:

- Canfuwyd sylweddau yn lleoliad y farwolaeth yn achos 52 y cant o'r marwolaethau a adolygwyd.
- Canfuwyd cyfarpar (e.e. nodwyddau, chwistrellau, llwyau a hidlwyr) yn y lleoliad yn achos 46 y cant o farwolaethau.

Tabl 19: Achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau a adolygwyd lle y canfuwyd sylweddau a/neu gyfarpar yn y lleoliad, 2016-2021

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Achosion o wenwyno heb fod yn angheuol gan gyffuriau a adolygwyd	114	120	135	147	147	191
% yr achosion lle y cofnodwyd presenoldeb sylweddau	81.6%	77.5%	83.0%	68.5%	67%	72%
% lle y canfuwyd sylweddau yn y lleoliad	44.1%	51.6%	46.4%	62%	43%	52.3%
% yr achosion lle y cofnodwyd presenoldeb cyfarpar	81.6%	77.5%	83.0%	68.5%	67%	73%
% lle y canfuwyd cyfarpar yn y lleoliad	53.8%	48.4%	41.1%	59.0%	40.4%	46%

Adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol

Adborth gan wasanaethau

Fel rhan o'r broses o adolygu achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau, bydd y Cydgysylltydd Adolygu Achosion yn anfon ceisiadau am wybodaeth i wasanaethau lleol er mwyn canfod hanes unrhyw gysylltiad ac ymgysylltu, a gwybodaeth a fydd yn helpu i gynnal yr adolygiad (gweler 6.3.2 Y Gronfa Ddata Lleihau Niwed: Modiwl cronfa ddata gwenwyno gan gyffuriau). O ran yr achosion hynny o wenwyno angheuol gan gyffuriau a adolygwyd yn 2021, nifer canolrifol y gwasanaethau y cysylltodd y Cydgysylltydd Adolygu Achosion â nhw am wybodaeth oedd saith gwasanaeth fesul achos, sef gostyngiad bach o gymharu â'r flwyddyn flaenorol. Fodd bynnag, mae nifer y gwasanaethau y cysylltir â nhw am wybodaeth yn parhau i amrywio ar draws rhanbarthau Byrddau Cynllunio Ardal (gweler Tabl 20).

Mae'r gallu i gynnal adolygiadau ystyrlon a chadarn o achosion o wenwyno gan gyffuriau yn dibynnu ar ansawdd y wybodaeth a roddir am amgylchiadau'r achos a hanes personol yr unigolyn a all fod wedi dylanwadu ar achos o wenwyno gan gyffuriau. Felly, mae cynnal rhwydweithiau gwasanaeth wedi'u strwythuro'n dda fel rhan o bob panel adolygu yn hanfodol i sicrhau y ceir gwybodaeth amserol a chywir.

Tabl 20: Nifer canolrifol y gwasanaethau y cysylltwyd â nhw drwy'r Gronfa Ddata Lleihau Niwed am wybodaeth fesul achos yn ôl rhanbarth Bwrdd Cynllunio Ardal, 2016-2021

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	<i>Median</i>	<i>Median</i>	<i>Median</i>	<i>Median</i>	<i>Median</i>	<i>Median</i>
	<i>(range)</i>	<i>(range)</i>	<i>(range)</i>	<i>(range)</i>	<i>(range)</i>	<i>(range)</i>
Aneurin Bevan	9 (8-12)	11 (7-14)	8 (6-13)	8 (6-9)	8 (7-8)	8 (7-9)
Prifysgol Betsi Cadwaladr	19 (16-20)	21 (18-21)	23 (1-27)	22 (1-26)	21 (16-27)	17 (15-20)
Caerdydd a'r Fro	7 (4-8)	7 (5-8)	7 (4-8)	6 (4-13)	6 (4-9)	6 (4-8)
Cwm Taf Morgannwg	5 (4-6)	5 (5-10)	6 (5-7)	5 (5-7)	5 (4-6)	5 (5-6)
Hywel Dda	-	-	33 (33-34)	34 (18-34)	34 (31-34)	34 (19-34)
Addysgu Powys	11 (7-14)	13 (8-16)	18 (10-19)	12 (10-17)	11 (7-12)	7 (3-9)
Bae Abertawe	22 (20-24)	19 (16-22)	17 (16-19)	16 (2-19)	13.5 (10-20)	12.5 (7-15)
Cymru	9 (4-24)	12 (5-22)	16 (1 - 34)	8 (1 - 34)	8 (4 - 34)	7 (3-34)

Adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol

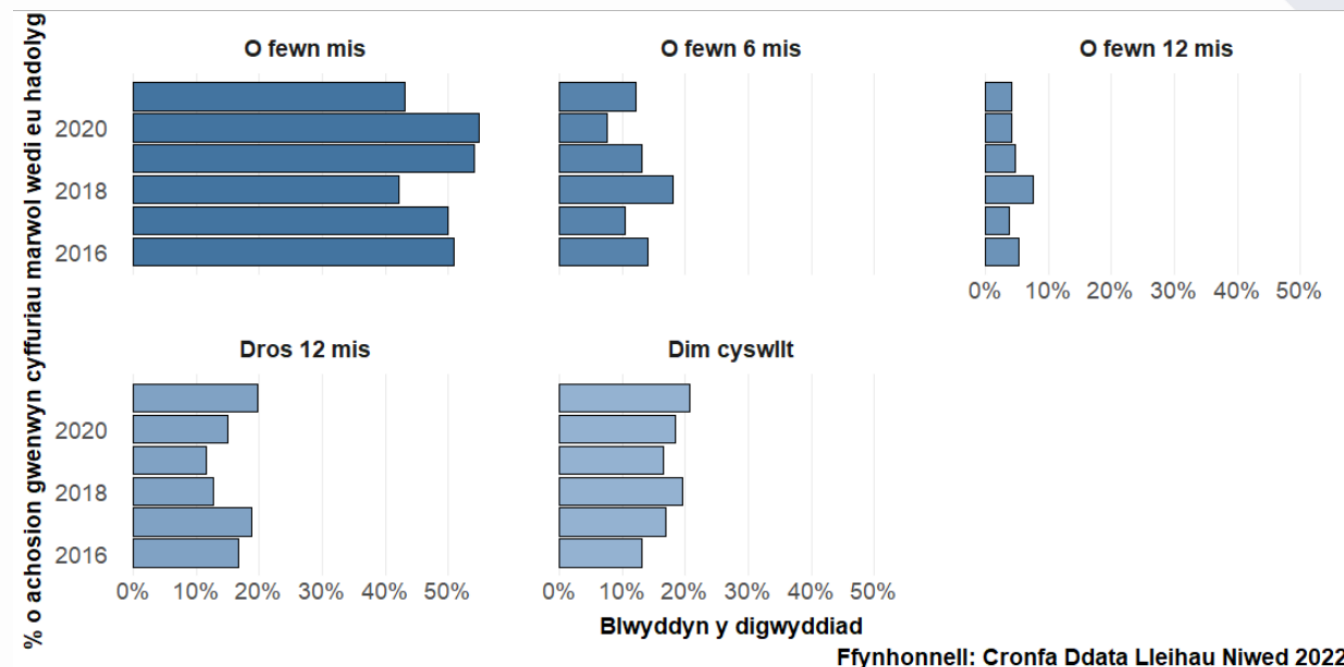
Adborth gan wasanaethau

Cysylltiad hysbys â gwasanaethau

O blith y 191 o achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau a adolygwyd yn 2021:

- Nodwyd bod unigolion wedi bod mewn **cysylltiad ag unrhyw wasanaeth yn ystod y 12 mis** cyn y farwolaeth mewn 60 y cant o achosion (n=112), sef gostyngiad bach o gymharu â'r flwyddyn flaenorol.
- Nodwyd bod unigolion wedi bod mewn cysylltiad ag unrhyw wasanaeth yn ystod y mis cyn y farwolaeth mewn 42 y cant o achosion (n=81).
- 'Nid oedd unrhyw gysylltiad hysbys nac unrhyw gysylltiad â gwasanaethau yn ystod y 12 mis cyn y farwolaeth wedi'i gofnodi ar gyfer 40 y cant o achosion.
- Lle roedd unigolion yn hysbys i wasanaethau lleol, roedd 41 y cant (n=79) wedi bod mewn cysylltiad â gwasanaeth camddefnyddio sylweddau (gan gynnwys Gwasanaeth Troseddwyd Integredig (IOS)) yn ystod y 12 mis cyn y farwolaeth.

Ffigur 54: Y cyfnod o amser ers y cysylltiad hysbys diwethaf ag unrhyw wasanaeth ar gyfer achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau, 2016-2021

Adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol

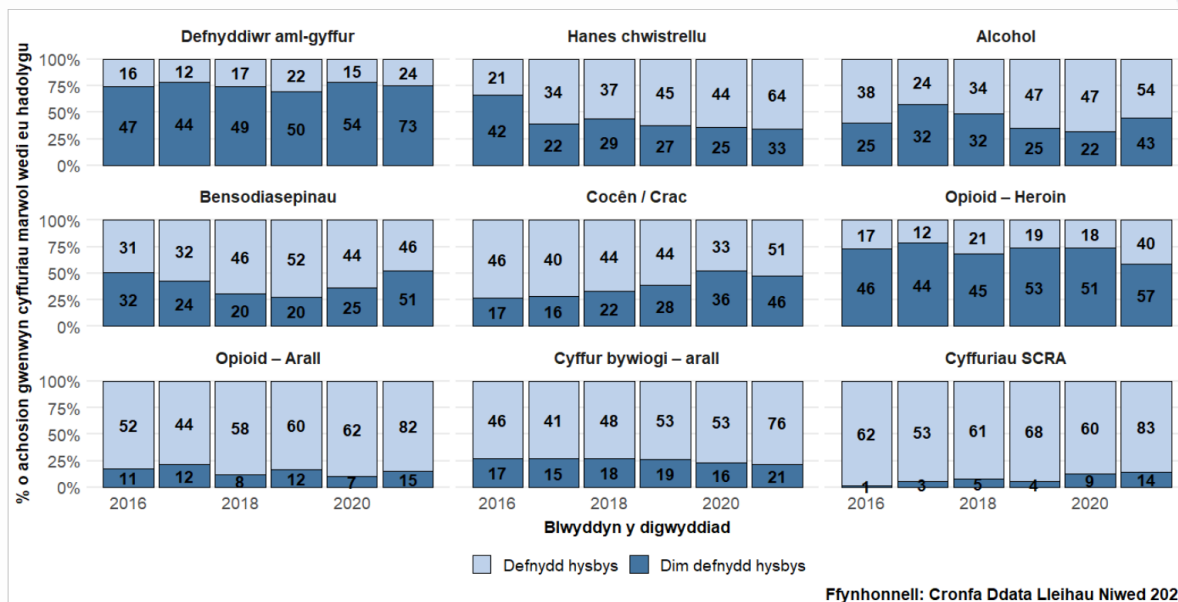
Adborth gan wasanaethau

Hanes hysbys o ddefnyddio sylweddau

Roedd hanes o ddefnyddio sylweddau yn hysbys ac wedi'i gofnodi ar gyfer 97 (87%) o'r achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau a adolygwyd lle roedd yr unigolyn wedi bod mewn cysylltiad â gwasanaethau yn ystod y 12 mis cyn y farwolaeth (gweler Ffigur 55).

Yn debyg i flynyddoedd blaenorol, roedd hanes o ddefnyddio amrywiaeth o gyffuriau wedi'i gofnodi'n aml, gyda cannabinoidau synthetig wedi'u cofnodi fel y sylwedd a ddefnyddiwyd amlaf. Roedd hanes hysbys o chwistrellu cyffuriau wedi'i gofnodi mewn dau o bob tri achos a adolygwyd (64 y cant).

Ffigur 55: Cyfran yr achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau lle y cofnodwyd hanes o ddefnyddio sylweddau, yn ôl sylwedd

Iechyd meddwl

Yn 2021, cofnodwyd hanes o iechyd meddwl ac anhwylder seiciatrïg ar gyfer 59 y cant (n=113) o'r achosion angheuol a fu mewn cysylltiad â gwasanaethau yn ystod y 12 mis cyn y farwolaeth. O blith y rhain, cofnodwyd hanes o salwch meddwl neu ddiagnosis o anhwylder seiciatrïg ar gyfer 58 y cant (n=66) o achosion.

Oherwydd strwythur a natur ansoddol y broses o gofnodi drwy'r Gronfa Ddata Lleihau Niwed, ar hyn o bryd ni ellir rhoi rhagor o wybodaeth yn yr adroddiad hwn mewn perthynas â natur achosion o salwch meddwl/ymddygiad hunan-niweidiol a gofnodwyd na pha mor ddiweddar oedd yr achosion hynny. Fodd bynnag, caiff y wybodaeth hon ei defnyddio i helpu i adolygu achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau a datblygu argymhellion lleol a rhanbarthol yng Nghymru ar sail achos unigol.

Adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol

Casgliad a chanfyddiadau'r crwner

Yn unol â'r canllawiau ar gyfer cynnal Adolygiadau o Wenwyno Angheuol ac Nad yw'n Angheuol gan Gyffuriau, mae'r Gronfa Ddata Lleihau Niwed: Cronfa Data Gwenwyno gan Gyffuriau yn cynnig ffordd o gofnodi canfyddiadau terfynol y crwner ar gyfer pob adolygiad o achos o wenwyno angheuol gan gyffuriau. Mae natur gyflym y broses o adolygu achosion o wenwyno gan gyffuriau (h.y. cychwynnir y broses cyn i unrhyw farn docsicolegol neu farn y crwner ddod i law) yn golygu bod angen i bob achos gael ei drin fel 'achos o wenwyno gan gyffuriau a amheuir' hyd nes y ceir cadarnhad fel arall. Felly, mae'r broses o baru canfyddiadau adolygiadau â chasgliadau crwneriaid yn rhan annatod o'r broses o ddatblygu argymhellion cadarn, a meithrin dealltwriaeth well o natur achosion o wenwyno gan gyffuriau yng Nghymru.

Ers 2016, cofnodwyd canfyddiadau'r crwner ar y Gronfa Ddata Lleihau Niwed ar gyfer 34 y cant (n=288) o achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau (gweler Tabl 21). Dros y ddau gyfnod adrodd diwethaf, gwelwyd lleihad yn nifer y cofnodion hyn a restrir ar y Gronfa Ddata Lleihau Niwed fel nifer absoliwt ac fel cyfran o'r holl adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau. Fodd bynnag, eleni mae'r nifer wedi cynyddu i gyfran uwch o gyfanswm y marwolaethau.

Tabl 21: Nifer yr achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau a adolygwyd lle y cofnodwyd canfyddiadau'r crwner ar y Gronfa Ddata Lleihau Niwed, fesul blwddyn

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Cyfanswm
Achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau a adolygwyd	114	120	135	147	147	191	854
Achosion lle y cofnodwyd canfyddiadau'r crwner	47	48	82	28	20	63	288
% yr achosion lle y cofnodwyd canfyddiadau'r crwner	41.2%	40.0%	60.7%	19.2%	13.6%	33.0%	33.7%

Lle y cafodd canfyddiadau'r crwner eu rhestru ar y Gronfa Ddata Lleihau Niwed, cadarnhawyd casgliad 'cysylltiedig â chyffuriau' ar gyfer 84 y cant (n=53) o achosion (gweler Tabl 22).

Achosion naturiol, damweiniau/anffodion, hunanladdiad a chasgliadau annosbarthedig oedd yn gyfrifol am y 16 y cant o achosion sy'n weddill.

Tabl 22: – Cyfran yr adolygiad o achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau lle y cofnodwyd canfyddiadau'r crwner ar eu cyfer, a'r gyfran lle y cadarnhawyd casgliad 'cysylltiedig â chyffuriau', yn ôl bwrdd iechyd yn 2020.

	Achosion o Wenwyno Angheuol gan Gyffuriau a adolygwyd (2020)	% lle y cofnodwyd canfyddiadau'r crwner	% lle y cadarnhawyd casgliad 'cysylltiedig a chyffuriau'
Aneurin Bevan	20	70.0%	50.0%
Betsi Cadwaladr	16	-	-
Caerdydd a'r Fro	28	-	-
Cwm Taf Morgannwg	46	-	-
Hywel Dda	16	-	-
Addysgu Powys	5	-	-
Bae Abertawe	60	81.7%	71.7%
Cymru	191	33.0%	84.1%

Adolygiadau o achosion o wenwyno angheuol a heb fod yn angheuol

4.2 Achosion o wenwyno heb fod yn angheuol

Mae achosion blaenorol o wenwyno heb fod yn angheuol gan gyffuriau/cymryd gorddos o gyffuriau yn arwydd o achosion dilynol o wenwyno angheuol gan gyffuriau. Mae adolygiadau amlddisgyblaethol cyflym o achosion o wenwyno heb fod yn angheuol gan gyffuriau yn cynnig ffordd i'r rhai sydd wedi profi achos o wenwyno heb fod yn angheuol gan gyffuriau ymgysylltu â gwasanaethau triniaeth cyffuriau. Yn 2021, cynhaliwyd 164 o adolygiadau o achosion o wenwyno heb fod yn angheuol gan gyffuriau ar draws y byrddau iechyd dan sylw yng Nghymru (gweler Tabl 23), gan gynrychioli gostyngiad o 5 y cant o gymharu â'r flwyddyn flaenorol.

Tabl 23: Adolygiadau o achosion o wenwyno heb fod yn angheuol gan gyffuriau – data gan Fyrddau Iechyd yng Nghymru

	2014/15*	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Total
Aneurin Bevan	0	3	3	1	4	11	0	22
Betsi Cadwaladr	0	0	0	0	0	0	0	0
Caerdydd a'r Ffr	0	7	0	0	0	4	0	11
Cwm Taf Morga	3	35	9	18	46	5	0	116
Hywel Dda	0	0	0	0	0	0	0	0
Addysgu Powys	0	0	0	0	0	0	0	0
Bae Abertawe	10	123	114	125	94	152	164	782
Cymru	13	168	126	144	144	172	164	931

Tabl 24: Demograffeg adolygiadau o achosion o wenwyno heb fod yn angheuol gan gyffuriau Cymru gyfan, rhwng 2016 a 2021

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Achosion o wenwyno heb fod yn angheuol gan gyffuriau	168	126	144	144	172	164
% Dynion	74%	77%	82%	72%	74%	70%
Oedran canolrifol (blynyddoedd)	35	33	35	35	33.5	36.5
Oedran lleiaf (blynyddoedd)	18	18	19	16	15	16
Oedran mwyaf (blynyddoedd)	57	56	118	56	78	67
% Dan 25 oed	11%	9%	6%	16%	22%	13%
% Dros 50 oed	5%	6%	12%	7%	6%	10%
% Yn byw mewn tai annïogel / Heb gartref sefydlog	57	48	35	56	45	55

*Cyfran yr unigolion lle mae data wedi'u darparu gan wasanaethau a'u cofnodi ar y Gronfa Ddata Lleihau Niwed

Demograffeg

Mae'r proffiliau demograffig ar gyfer y 164 o adolygiadau o achosion o wenwyno heb fod yn angheuol gan gyffuriau a gynhaliwyd yn 2021 i'w gweld yn Nhabl 24.

Mae cymariaethau demograffig yn dangos bod yr achosion o wenwyno heb fod yn angheuol gan gyffuriau a adolygwyd yn gyson iau nag achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau (oedran canolrifol o 36.5 oed o gymharu â 42 oed, yn y drefn honno).

Dengys ymchwil mai cyfran gyfartalog yr achosion o wenwyno heb fod yn angheuol ymhlith unigolion yr oedd ganddynt hanes gydol oes o gael eu gwenwyno gan gyffuriau oedd dau achos a oroeswyd bob blwyddyn. Felly, mae'n debygol y byddai gan achosion o wenwyno angheuol gan gyffuriau hanes blaenorol o achosion o wenwyno heb fod yn angheuol gan gyffuriau.

Mae oedran canolrifol achosion o wenwyno heb fod yn angheuol gan gyffuriau wedi cynyddu dros y pum mlynedd diwethaf, ar y cyfan, ac mae cyfran yr achosion dan 25 oed wedi cynyddu ochr yn ochr â gostyngiadau perthynol yn y categori oedran dros 50 oed (gweler Tabl 24).

Ceisiwyd gwybodaeth am statws tai ar gyfer pob achos o adolygwyd a lle roeddent yn hysbys i wasanaethau, cafodd traean o'r achosion eu rhestru'n rhai a oedd yn byw mewn tai heb sicrwydd (e.e. hostel) neu heb gartref sefydlog (e.e. yn ddigartref ar y stryd, yn 'cysgu ar soffas'). Mae cyfran yr achosion a restrwyd yn rhai a oedd byw mewn tai heb sicrwydd neu heb gartref sefydlog wedi cynyddu o gymharu â'r flwyddyn ddiwethaf.

Adran 5

Atodiadau

5.1 Atodiad A - Diffiniadau a nodiadau ar ddehongli data

Atodiad A

Diffiniadau a nodiadau ar ddehongli data

Mae 'marwolaethau cysylltiedig â chyffuriau' fel arfer yn cwmpasu dau fesur. Caiff marwolaethau sy'n gysylltiedig â chyffuriau cyfreithlon ac anghyfreithlon fel arfer eu disgrifio'n 'farwolaethau o ganlyniad i wenwyno gan gyffuriau'. Dim ond cyffuriau anghyfreithlon (h.y. y rhai a reolir o dan Ddeddf Camddefnyddio Cyffuriau 1971 ac na chânt eu rhoi ar bresgripsiwn i'r unigolyn) a gwmpesir gan 'farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau', sef y mesur a ffeirir wrth ddadansoddi marwolaethau cysylltiedig â chyffuriau yng nghyd-destun strategaethau camddefnyddio sylweddau. Felly, mae marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau yn is-set o 'farwolaethau o ganlyniad i wenwyno' a 'marwolaethau cysylltiedig â chyffuriau'. Mae pob ffigur yn y ddogfen hon yn cyfeirio at farwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau oni nodir fel arall.

Nodir marwolaethau o ganlyniad i wenwyno gan gyffuriau a chysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau gan ddefnyddio 10fed argraffiad y Codau Dosbarthu Clefydau Rhyngwladol (codau ICD-10). Lle y caiff achos sylfaenol y farwolaeth ei ddosbarthu gan god sy'n nodi:

- Anhwylderau meddyliol ac ymddygiadol o ganlyniad i ddefnyddio cyffuriau (ac eithrio alcohol a thybaco)
- Gwenwyno damweiniol gan gyffuriau, meddyginiaethau a sylweddau biolegol
- Hunanwenwyno bwriadol gan gyffuriau, meddyginiaethau a sylweddau biolegol
- Gwenwyno gan gyffuriau, meddyginiaethau a sylweddau biolegol, bwriad amhendant
- Ymosodiad wedi'i ysgogi gan gyffuriau, meddyginiaethau a sylweddau

Bydd y Swyddfa Ystadegau Gwladol (ONS) yn dosbarthu'r farwolaeth yn un 'cysylltiedig â chyffuriau'. Mae 'marwolaethau o ganlyniad i wenwyno gan gyffuriau' yn cynnwys pob marwolaeth a ddosbarthir felly; mae 'marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau' yn cynnwys y marwolaethau hynny lle y nodwyd sylwedd a reolir o dan Ddeddf Camddefnyddio Cyffuriau 1971. Noder, gan y gellir ychwanegu sylweddau at y diffiniadau a geir yn y Ddeddf Camddefnyddio Cyffuriau drwy is-ddeddfwriaeth, caiff niferoedd marwolaethau a gyhoeddwyd yn flaenorol eu diwygio. Hefyd, ni ellir fel arfer gwahaniaethu rhwng heroin a morffin mewn profion tocsicoleg ar bobl farw ac, felly, caiff marwolaethau sy'n ymwneud â'r sylweddau hyn fel arfer eu disgrifio'n rhai 'heroin/morffin'. Noder hefyd y caiff achosion o wenwyno bwriadol ac achosion o wenwyno lle mae'r bwriad yn amhendant eu categorio'n achosion o 'hunanladdiad' gan ONS.

Caiff ffigurau ar gyfer marwolaethau cysylltiedig â chyffuriau fel arfer eu cofnodi yn ôl blwyddyn cofrestru'r farwolaeth. Caiff pob marwolaeth lle yr ystyrir bod defnyddio cyffuriau anghyfreithlon yn ffactor posibl ei gyfeirio at Grwner, gan arwain at oedi rhwng y farwolaeth a'i chofrestru. Yn ei dro, mae'r oedi hwn yn golygu nad yw nifer sylweddol o farwolaethau yn cael eu cofrestru yn y flwyddyn y gwnaethant ddigwydd. Er bod adrodd yn ôl blwyddyn gofrestru yn ein galluogi i ddadansoddi rhestr gynhwysfawr o farwolaethau a chymharu rhwng gwledydd y DU, gall newidiadau o ran faint o amser y mae'n ei gymryd i gofrestru marwolaethau cysylltiedig â chamddefnyddio cyffuriau gelu neu fwyhau tueddiadau blynyddol yn y data.

Ceir rhagor o fanylion am y dulliau a ddefnyddir gan ONS i nodi marwolaethau cysylltiedig â chyffuriau yn:

<http://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/birthsdeathsandmarriages/deaths/bulletins/deathsrelatedtodrugpoisoninginenglandandwales/2015registrations#quality-and-methodology>